De controleur van Tjiworo. Deel 1

A. le Clerq

bron
A. le Clerq, *De controleur van Tjiworo. Deel 1*. G.J. Slothouwer, Amersfoort 1896

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/cler063cont02_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

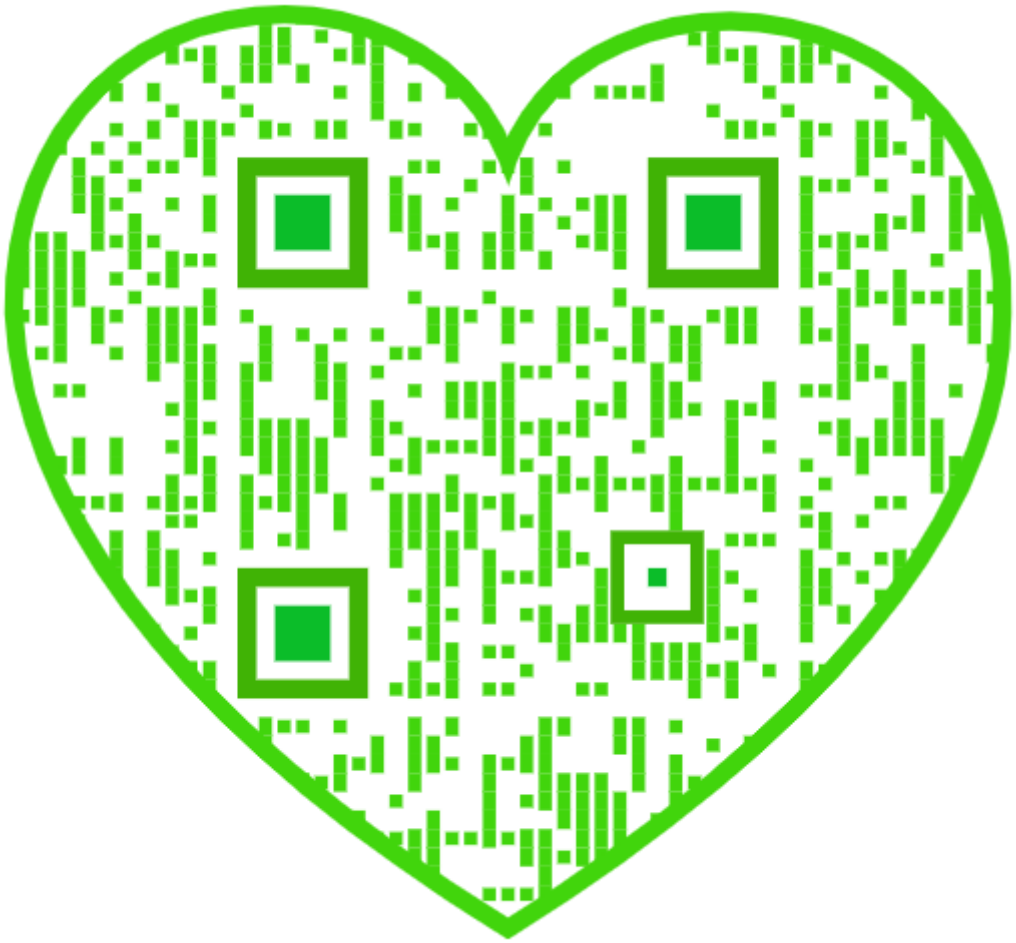

I.

De eerste kenteringsbui als voorbode van den naderenden west-mousson was met hevigheid losgebarsten. De regen was bij stroomen neergevallen en het aardrijk had geschud onder de geweldige slagen van den donder. En schoon thans de storm uitgewoed schijnt, drijven nog zware wolken door het luchtruim, voortgezweept door den stormwind. Een dikke duisternis, waartegen het hooge, zware geboomte niet dan vaag en vormloos afsteekt, omsluiert de aarde. Geen geluid van menschelijke stemmen is te vernemen; geen sterfelijke ziel beweegt zich buiten. Zelfs in de kampongs en dessa's heerscht een doodsche stilte, waar anders avond op avond de muziek van gamelangs en het klaaglijk gezang der inlanders te hooren is. Alleen het neervallen der regendruppels van de takken der boomen, het eentonig en onvermoeid gekwaak van kodoks en konkangs, te midden van groote waterplassen en het spookachtig ruischen van den wind door de kronen der klapperboomen, verbreken de stilte van

dezen avond. Elkeen heeft zich voor den inslaanden regen en de koelte der windvlagen in het binnenste van zijn huis teruggetrokken en slechts hier en daar flikkeren lichtjes tusschen boom en struik door, ten bewijze, dat we ons hier in een bewoonde buurt bevinden.

Negen doffe slagen van de nachtwacht op het uitgeholde blok in de gardoe's[(1)] verkondigen van heinde en ver het uur. Bij dit geluid hooren we een deur openrukken en zien we het licht van een helder brandende driearmige lamp, dat in een breeden stroom uit een middengalerij naar buiten valt en de waringins en tamarinden voor het huis in een fantastischen gloed hult. Een jonge man in Indisch négligé gekleed, treedt naar buiten en begint met afgemeten passen de voorgalerij op en neer te loopen, na eerst met een onderzoekenden blik het erf te hebben opgekeken. Nu eens blijft hij plotseling stilstaan, kijkt in alle richtingen naar buiten, luistert scherp toe, als hoorde hij eenig verdacht geluid, om dan weer zijn ijsberengang met geveinsde kalmte voort te zetten. De onrust, die in zijne gelaatstrekken ligt uitgedrukt en het ongeduld, dat uit zijn driftige bewegingen spreekt, nemen toe met elke veertig schreden, die hij noodig heeft om zijn galerij op en neer te loopen. Eindelijk doet hij eenige passen uit het halfduister naar de helder verlichte binnen-

(1) Wachthuisjes.

galerij, haalt een groot nikkelhorloge voor den dag, dat bij gebreke van een koordje aan een dun touwtje om zijn hals hangt en in een zak zijner kabaja afdaalt en prevelt: ‘Al half tien.’ Op hetzelfde oogenblik bevestigen de holle slagen der gardoe-lui de juistheid van zijn uurwerk.

Hij gaat nu weer naar binnen, waar een vierkante tafel van djatihout, een driearmige kroonlamp, vier zitstoelen langs een der wanden en een dispenskast in een hoek geplaatst, het eenige huisraad eener kleine middengalerij uitmaken. Een schilderij, voorstellend een winterlandschap bij maanlicht breekt de eentonigheid der niet zeer zindelijke, witte muren. Het kunststuk heeft ongetwijfeld geen bijzonder hooge waarde en is minstens van tweemaal te groote afmetingen in deze beperkte ruimte. Op de tafel staat een geopende blikken leestrommel, waarvan de inhoud wijd en zijd in de grootste wanorde over de tafel ligt uitgespreid. Een half geledigd glas brandy-soda, een kistje welriekende manilla's, een witte helmhoed, een rotting met een in het oog vallend dikken knop en onderscheidene andere voorwerpen staan of liggen ordeloos verspreid tusschen een menigte illustratiën, maandwerken en romans, oogenschijnlijk met opzet dooreen gewoeld. Deze tafel is het trouwe beeld van het huishouden van een alleenwonend jongmensch in Indië.

Bij de tafel, dicht onder de lamp, staat een

luierstoel, waarin de jonge man heeft plaats genomen en met de beenen lang uitgestrekt op de uitgeslagen zijstukken, bezig is met het doorbladeren van de bekende Fransche illustratiën ‘Journal amusant’ en ‘Petit journal pour rire’. Met wellust beschouwt hij de verleidelijke houdingen der daarin afgebeelde Parijsche dameswereld en leest met blijkbare ingenomenheid de dubbelzinnige onderschriften. De teekeningen boeien zijn aandacht en werken op zijn prikkelbaar gestel. Geeuwend vouwt hij de handen boven het hoofd en rekt zich herhaalde malen uit. Dan werpt hij eensklaps beide blaadjes weg en zoekt uit den chaos op de tafel een Fransch romannetje van een verdacht auteur, waarin hij weldra met gespannen aandacht verdiept schijnt.

Het is echter den Controleur Obbink - zoo heet onze jonge man - niet gegeven zijne gedachten bij zijn lectuur te bepalen. Hoe rustig van gemoedsstemming en kalm van aard hij anders moge wezen, thans is hij rusteloos en zenuwachtig. Als de nachtwacht daar buiten klokke tien doet hooren, springt hij als verschrikt uit zijn stoel op, loopt haastig zijn voorgalerij in en kijkt en luistert weer op dezelfde geheimzinnige wijze. Hij ontdekt niets en teleurgesteld blijft hij eenigen tijd strak in de duisternis staren.

‘Sidin!’ roept hij wrevelig en met de hardheid van stem, waarmede men in Indië zijn bedienden pleegt te ontbieden. Hij wacht een

poosje en als hij zekerheid heeft, dat zijn stem niet gehoord is, herhaalt hij zijn uitroep, maar nu zoo luid, dat een paar glatiks verschrikt uit een rozenstruikje opvliegen en tjilpend de vlucht nemen.

Niemand komt intusschen opdagen en het gebruikelijke antwoord van ‘Toewan!’ blijft eveneens weg. Vertoornd loopt hij met groote stappen naar de achtergalerij, waar hij in een donker hoekje, half onder hunne sarongs verscholen, Sidin, zijn huisjongen, en den Kebon(1) ziet liggen.

‘Di mana loe?’(2) spreekt hij minachtend, terwijl hij zijn vraag vergezeld doet gaan van een barsche uitdrukking, die zijn bedienden niet van hem gewoon zijn. Beiden worden met schrik wakker. Kebon springt snel overeind, slaat zich in haast de sarong om de leden en verwijdert zich schielijk in de richting der bijgebouwen. Sidin evenwel is niet zoo spoedig uit het veld geslagen. Hij is een ervaren bediende, die verschillende njonja's en toewans gediend en nauwkeurig gadegeslagen heeft. In den veeljarigen omgang met Europeanen heeft hij een veel juisteren blik op de Europeesche maatschappij gekregen en een beter oordeel over de blanda's leeren vellen dan men in eenig inlander zou durven veronderstellen. Bedaard ordent hij eerst zijn hoofddoek, die

(1) Tuinjongen.
(2) Waar ben je?

in den slaap is losgewoeld, waardoor zijn lange, zwarte haren hem, evenals bij een vrouw, op den rug zijn gevallen, en mompelt bijna onhoorbaar: ‘Toewan!’

‘Oppas belom ada?’[1] vraagt de controleur, weinig vriendelijker dan zoo even.

‘Korang priksa, Toewan,’[2] is het antwoord van zijn gedienstigen geest. Elk, die eenigen tijd in Indië is geweest en met inlanders heeft moeten omgaan, kent de ware beteekenis van dit ‘korang priksa.’ Het is een grappige uitdrukking, die door onze bruine broeders gebruikt wordt, wanneer ze iets niet willen, kunnen of mogen zeggen. Als antwoord gebezigd op een vraag maakt het ons meestal korzelig, omdat het geen stap nader brengt bij datgene, waar we onderzoek naar doen, terwijl we duidelijk inzien, dat het antwoord slechts een kunstgreep is om zich van de zaak af te maken.

Obbink althans is door het ontwijkend antwoord van zijn jongen nog wreveliger geworden dan hij door de opgewondenheid van zijn toestand reeds is. Zijne verstoordheid over het uitblijven van den oppasser moet Sidin nu ontgelden. Hij vaart uit op een wijze, zoo als hij dat nimmer te voren tegen dezen trouwen bediende heeft gedaan. Als hij uitgeraasd heeft, gebiedt hij hem zich te verwijderen

(1) Is de oppasser er nog niet?
(2) Ik heb het niet voldoende onderzocht.

en den wegblijvenden oppasser te gaan zoeken.

Sidin heeft de scherpe berisping geduldig en stilzwijgend aangehoord. Zijn gezicht verraadt niet de minste gevoeligheid over de onredelijkheid der bestraffing. Hij is zich zelf geen kwaad bewust. In zijn gedrag en handelingen van heden avond had immers niets berispelijks gelegen. Als gewoonlijk had hij om acht uur na het diner de tafel afgenomen met behulp van den Kebon, de Kokki en zijn eigen vrouw, die daarvoor expresselijk uit de kampong was komen overloopen, waarna ze gezamenlijk de restanten van Toewan's diner hadden verorberd. De beide vrouwen waren daarop huiswaarts gegaan en met Kebon had hij in afwachting van de bevelen zijns meesters een strootje opgestoken. Al pratende en rookende waren ze beiden weer als naar gewoonte in den dut geraakt. Dit kon nu toch niet de reden zijn, meende hij, dat Toewan zoo betoel marah[1] was geworden. Neen, Sidin begreep terecht, dat de oorzaak van de onverwachte ergernis en onverdiende bestraffing in een heel andere omstandigheid moest gelegen zijn. Sedert eenige dagen was hij onderricht van de gebeurtenis, die eerlang in de woning van den Controleur zou plaats hebben. En zijn combinatie-vermogen was groot genoeg om de scène van zoo even daarmede in verband te brengen.

Hij is het erf opgeloopen en in de duister-

(1) Recht boos.

nis verdwenen, kwansuis om den oppasser te gaan zoeken, doch in waarheid om ter sluiks een bezoek aan zijn huisje in de kampong te brengen.

De Controleur heeft zich na Sidin's vertrek opnieuw in zijn luierstoel neergevlijd en zijn roman weer ter hand genomen. Doch vruchteloos tracht hij in de lectuur afleiding te vinden voor de onrust van zijn gedachtengang. Hij richt zich uit zijn liggende houding op, gaat naar de kast in een hoek der galerij, waaruit hij een flesch en een glaasje te voorschijn haalt en schenkt zich een glas brandykring(1) in, dat hij in één teug ledigt. Dit is zeker niet het geschikte middel om zijn zenuwen te doen bedaren. In alle richtingen begint hij nu zijn voorgalerij te doorkruisen op een wijze, waaruit de grootste opgewondenheid blijkt. Zijn geest kwelt hij met het zoeken naar de vermoedelijke oorzaak van het uitblijven van haar, wier komst hij volgens afspraak reeds te negen uur verwacht heeft. Hoewel de vrees zich langzamerhand meer van hem begint meester te maken, dat het haar eigen onwil is geweest, tracht hij zich op te dringen, dat het bepaald te wijten moet zijn aan zijn dommen en tragen oppasser of wellicht ook wel aan de hevigheid van het onweder en den regen, dat ze niet op tijd verschenen is.

(1) Cognac-pur.

Obbink is een flinke, jonge man van middelmatige lengte en eerder gezet dan slank van gestalte. Hij heeft een gespierd en gezond uiterlijk, schoon hij reeds bijna zeven jaar in de heete laaglanden van Java heeft doorgebracht en wel in streken om hare ongezondheid bij Europeanen algemeen gevreesd. Zijn haar, thans gedekt door een mutsje van indisch model en maaksel en zijn puntige knevels zijn glanzend zwart en men zou hem daardoor lichtelijk voor iemand van gemengd bloed aanzien, wanneer de vorm van het gezicht en vooral de helderblauwe oogen niet zijn pursang Europeesche afkomst verrieden. Die oogen diepliggend in hunne kassen en overwelfd door donkere eenigszins gefronste wenkbrauwen bezorgen hem een streng uitzicht, evenals de stijf opeengedrukte lippen een wel wat trotsche uitdrukking aan zijn gelaat geven. Twee prachtige rijen witte tanden, een goed gevormde neus, een breed voorhoofd sieren zijn gezicht, waarvan de kleur als die zijner handen door den invloed der tropische zon gebruind is. Die bruine gelaatskleur misstaat hem echter geenszins.

Hij is ten laatste op een der wipstoelen gaan zitten, die om een ronde tafel in de voorgalerij staan geschikt en schommelt onrustig op en neer. Eensklaps springt hij gezwind op, als hij geritsel achter zich hoort, doch gaat weer zitten, daar hij bespeurt, dat het slechts zijn huisjongen is. Sidin is al dien tijd

in de kampong bij zijn vrouw geweest, die op een baleh-baleh[1] uitgestrekt zijn komst verbeidde. Haar man is meestentijds niet voor elf uur des avonds thuis en daarom verwonderde haar nu zijn vroege verschijning. Sidin deelde haar natuurlijk het gebeurde mede. Beiden hadden ze zich toen verdiept in allerlei onderstellingen en gissingen en waren tot de slotsom gekomen, dat de nieuwe, jonge njai[2] heden avond hare intrede in het huis des Controleurs zou doen. Sidin was eindelijk in die overtuiging teruggekeerd. De nieuwsgierigheid zijner vrouw was in die mate geprikkeld, dat ze in stilte haar man is gevolgd. In een donker hoekje had ze zich verscholen, van waar ze alles naar genoegen hoopt te kunnen gadeslaan. Sidin, die voor een nieuwe uitbarsting zijns meesters vreesde, is met een eenigszins beklemd gemoed naar voren getreden en neergehurkt. Met eenige beving in de stem deelt hij mede, dat de oppasser nog nergens te zien is.

Als om zijn leugenachtig verhaal te logenstraffen, verschijnt op hetzelfde oogenblik de persoon in kwestie. Nu hij zich op heeterdaad op leugen en plichtverzaking betrapt ziet, kijkt hij verschrikt en verslagen eerst den oppasser en daarna zijn heer aan en zou zich zeker haastig uit de voeten hebben gemaakt,

(1) Rustbank.
(2) Huishoudster.

indien zijn nieuwsgierigheid naar de mededeelingen van den ‘Oppas’ niet grooter ware geweest dan zijn vrees voor een gevoelige en thans verdiende terechtwijzing. Doch de Controleur was te zeer ingenomen met de terugkomst van zijn oppasser en zelf te verlangend naar eenig bericht om zich met andere zaken bezig te houden.

De langverwachte is in voorovergebogen houding eerbiedig genaderd en heeft op een paar schreden afstands van den Controleur op den vloer plaats genomen, de beenen onder het lichaam gekruist. Na op Javaansche wijze een zwaaiende beweging gemaakt te hebben in de richting van het voorhoofd met de plat tegen elkander gedrukte handen - de soembah - spreekt hij zacht zijn begroeting uit. Hij is gekleed in het waarlijk potsierlijk uniform der Indische politie-oppassers: de zwarte rok en pantalon geel gegalonneerd, een versiering, waarom men deze menschen in Indië met den spotnaam van ‘geelvinken’ bestempelt.

‘Di mana begitoe lama?’[1] vraagt de Controleur hem met voorgewende verbazing over zijn lang uitblijven.

‘Soesah, Kandjeng,’[2] antwoordt de oppasser op een toon, waaruit het moeitevolle van de hem opgedragen taak moet blijken.

‘Perampoean ada di mana?’[3] vraagt de

(1) Waar ben je zoo lang gebleven?
(2) Moeite, groote heer.
(3) Waar is de vrouw?

eerste aarzelend, daar de vrees weer bij hem opkomt, dat het wellicht niet gelukt is het jonge meisje naar hier te lokken.

'Ada di blakang, Kandjeng,'[1] is het geruststellende bescheid.

Obbink is tevreden en voldaan. Zijn gezicht heldert op en levendig gelast hij haar binnen te leiden. De oppasser en Sidin verwijderen zich naar de achtergalerij, de eerste om twee inlandsche vrouwen binnen te laten en de laatste om de deuren der middengalerij te sluiten, gedeeltelijk uit geveinsde kieschheid, doch voornamelijk om zich zelven en den oppasser gelegenheid te verschaffen ongemerkt getuigen te kunnen zijn van wat daar binnen zal plaats hebben. Zijn vrouw is schielijk uit haar schuilhoek te voorschijn gekomen, posteert zich eveneens achter de deuren en begint als de beide mannen door de jaloezieën te gluren.

Er zijn twee vrouwen binnengekomen of liever binnengeslopen. De oudste is van middelbaren leeftijd en heeft niettegenstaande haar gebogen en slaafsche houding een vrijmoedig, ja zelfs brutaal voorkomen. Met het ontzag en de vereering als voor een heiligdom is zij deze woning ingetreden, en heeft vol eerbied aan de voeten van den heer des huizes plaats genomen. De gloed harer oogen verraadt hartstocht, haar gansche wezen geeft meedoogen-

(1) Ze is achter, groote heer.

looze strengheid en haar spreken baatzucht te kennen.

Het uiterlijk en de manieren der jongere vormen met deze huichelachtige vertooning een scherpe tegenstelling. Bij deze treden angst en verdriet onmiskenbaar op den voorgrond: angst voor den gevreesden man met het strenge uitzicht daar voor haar en verdriet over het geweld, dat men haar aandoet. Zij is een dier lieve, frissche Javaansche meisjes, die zich zoo zelden langs wegen of op openbare plaatsen laten bewonderen en zich in haar kampongs of dessa's alleen dan buiten wagen als ze zich voor onbescheiden en vrijpostige blikken gevrijwaard achten. De kleinheid harer gestalte, de fijnheid harer leden en vooral het kinderlijk jeugdige van haar gelaat zouden ons waarschijnlijk in den waan brengen, dat we een kind voor ons zagen, als de rondheid en volheid harer vormen niet de tot vollen wasdom gekomen maagd verrieden. Haar schoon, lichtbruin aangezicht wordt thans ontsierd door de sporen van tranen, terwijl de wanordelijkheid van het prachtige, zwarte haar het vermoeden wekt, dat ze gewelddadig hier heen gevoerd werd. De vrees doet haar ineenkrimpen en half achter de dispenskast wegschuilen.

De Controleur is te gelijk met de beide vrouwen naar binnen gegaan en terwijl Sidin de voor- en achterdeuren der galerij sluit, staat hij tegen de tafel aangeleund. Zijn oogen,

waarin booze voornemens te lezen zijn, wijken niet van de jonge maagd af, die bevreesd voor de scherpte van zijn smachtenden blik meer en meer terugdeinst en wegschuilt. Als hij eindelijk zijn huis gesloten ziet en zich onbespied waant, draait hij het heldere licht neer, zoodat slechts een flauw schijnsel de binnengalerij verlicht tot spijt der nieuwsgierige bedienden, die nu grootendeels van het genot van het zien zijn beroofd en zich enkel met luisteren moeten tevreden stellen. Vervolgens gaat hij op zijn prooi af, neemt haar zacht en fijngevormd handje in de zijne en streelt haar de volle wangen, doch zij rukt zich verschrikt los en siddert onder de aanraking.

'Welke zijn de voorwaarden, waaronder gij uw anak mas[1] aan mij afstaat?' vraagt hij in het Maleisch aan de oudste der beide vrouwen.

De aangesprokene geeft echter geen rechtstreeksch antwoord op zijn vraag, doch begint in het breede uit te weiden over de liefderijke zorgen, die zij steeds voor Djiwa gehad heeft sinds den dag, dat ze haar als kind aannam en over de groote uitgaven, die daarmede natuurlijk waren gepaard gegaan. Als Kandjeng haar nu eenigszins tegemoet wilde komen en haar man de hulp niet onttrekken zou, die hij hem eenige dagen geleden had

(1) Aangenomen kind.

toegezegd, dan zouden ze zich beiden rijkelijk beloond achten en nooit berouw hebben, dat ze hun lief pleegkind aan hem hadden afgestaan.

Obbink begrijpt ten volle de bedoeling, die de vrouw met haar omhaal van woorden had. Bij de onderhandelingen, die hij onlangs met de pleegouders had aangeknoopt over het afstaan van Djiwa als njai, had hij immers *haar* een rijke belooning en haar man steun beloofd ter bereiking eener hoogere sport op de ladder der inlandsche ambtenaarswereld. Die beloften waren gedaan bij het gezicht der lieve Djiwa in een oogenblik van hartstochtelijke opwinding en hij kan ze nu niet meer herroepen. Dat zou hem het schoone meisje weer doen verliezen, daar alleen baatzucht en jacht op bevordering de drijfveeren zijn geweest, die de pleegouders tot het afstaan van Djiwa hebben geleid. Intusschen is hij nu niet in staat iets te weigeren. Zijn grootste verlangen is op dit oogenblik een einde aan de onderhandelingen te maken en zich alleen te zien met de verleidelijk schoone pleegdochter.

'Goed,' zegt hij ongeduldig, 'ik zal u honderd gulden belooning geven, Djiwa een maandgeld van vijftien gulden toekennen en uw man de hulp verleenen, die ik hem toegezegd heb. Neemt ge daar genoegen mede?'

De vrouw is ten hoogste voldaan. Hare oogen stralen van tevredenheid en haar mond plooit zich tot een onderdrukt lachje, terwijl

ze een goedkeurend antwoord uitspreekt. Zij honderd gulden en haar man wedono! Allerlei zalige gedachten en heuglijke plannen voor de toekomst vliegen haar bliksemsnel door het hoofd. Onderwijl is de Controleur in een der zijkamers binnengegaan, die op de middengalerij uitkomen en keert spoedig terug met eenig bankpapier ter waarde van honderd gulden, dat hij op den vloer voor de vrouw uittelt. Deze nochtans aarzelt het geld op te nemen en kijkt het wantrouwend aan. Het gaat haar verstand te boven hoe het mogelijk kan zijn, dat deze gescheurde papiertjes, die zich niet eens door pracht onderscheiden, een zoo hooge waarde kunnen vertegenwoordigen. Ze had zich liever uitbetaald gezien in klinkende ringits[(1)], waarvan ook zij de waarde kent.

De Controleur bespeurt haar aarzeling en tracht haar gerust te stellen, wat hem evenwel maar half gelukt. Niet zonder teleurstelling op het gezicht en argwaan in het hart strijkt ze het geld op. Zij wil nu opstaan om te vertrekken, maar wordt door Obbink teruggehouden.

'Prawang betoel?'[(2)] vraagt hij haar zacht op Djiwa wijzend, die nog in dezelfde houding verscholen zit.

'Betoel, Kandjeng,' verzekert zij ten stelligste. 'En mocht Kandjeng merken bedrogen

(1) Rijksdaalders.
(2) Is zij heusch nog wel jong meisje?

te zijn, dan mocht hij Djiwa als een hond zijn huis uitjagen en zijn betaling terugeischen.'

De onderhandeling is hiermede afgeloopen en de koop gesloten. Beide partijen zijn tevreden. Na den Controleur volgens Javaansche adat gegroet te hebben, verwijdert de pleegmoeder zich haastig zonder een enkel woord van afscheid tot haar arm pleegkind te richten, dat haar angstig en ingespannen met de oogen volgt. Snel heeft ze de deur achter zich gesloten, als vreesde ze, dat Djiwa van deze gelegenheid gebruik zou maken om te ontvluchten.

Haar vrees blijkt niet ongegrond te zijn. Het jonge meisje heeft werkelijk op dit oogenblik gewacht als de eenige kans om nog te ontkomen uit de macht van al die gevreesde en hardvochtige menschen. En zeker zou de poging, die ze aanwendde om te ontsnappen, gelukt zijn, indien haar pleegmoeder minder behoedzaam ware geweest. Schielijk was ze overeind gesprongen en naar de deur gevlogen, doch die was juist door de booze vrouw gesloten. Obbink heeft haar in zijn sterke armen opgevangen en draagt den voor hem zoo kostbaren last in zijn kamer, die hij aan den binnenkant afsluit.....

De nacht is voorbijgegaan. Het oogverblindend licht van den dag heeft de dikke duisternis van den nacht vervangen. De zon schiet haar verzengende stralen over het kort geleden zoo rijkelijk besproeide aardrijk uit en trekt

in dampen, tot zich, wat de uitgedroogde, dorstige planten nog niet hebben opgeslorpt en ingezogen. Buiten in de verfrischte natuur heerschen weer leven en bedrijvigheid.

We gaan nogmaals de woning van den Controleur van Tjiworo in: Gisteravond hebben we ons verwijderd, omdat het onze wensch niet was getuige te zijn van Djiwa's wanhopigen strijd, om dit huis te ontkomen. De slaapkamer is thans geopend, waar we de ongelukkige hebben zien binnendragen weerloos in de armen van het ruw geweld, omdat ze op het punt was haar bezinning te verliezen. We wagen het een blik naar binnen te werpen.

Het is een ruime kamer opgevuld met allerhande meubels, waarvan vele overbodige die met den vloer, den zolder en de wanden, als overal elders in huis, de kenteekenen dragen, dat een vrouwenhand gemist wordt om hier orde en regel te scheppen. Op dit oogenblik verkeert de kamer in een staat van de grootste wanorde. Alles geeft er blijk van den vreeselijken nacht, die er werd doorgewaakt en doorgeworsteld. Al die verwarring om ons heen vergeten we evenwel voor het aandoenlijk schouwspel, dat zich onder een der zijramen voor ons opdoet. Daar ligt als het beeld van smart en wanhoop de schoone Djiwa in het volle, pijnigende bewustzijn van haar bewezen onmacht. Haar verwrongen gelaat getuigt van bitter lijden en hevige afmatting. Lang heeft ze met al de kracht harer jeugdige spieren gekampt

tegen het boos opzet, dat haar het ontkomen trachtte te verhinderen, doch ook nu weer heeft het sterkere over het zwakkere gezegevierd. De overmacht brak haar tegenstand en werd haar val!

De donkere oogen zijn rood geweend en het gitzwarte haar daalt in weelderigen overvloed van den divan af, waarop ze ligt uitgestrekt, tot op den vloer. Dit prachtige, lange haar is het eenige, wat niet aan haar klein en fijngevormd lichaam geëvenredigd is. Haar hart klopt luide en de borst gaat onrustig en gejaagd op en neer. Het donkerbruine baadje, dat nauw om lichaam en armen sluit en haar fijne vormen zoo schoon doet uitkomen, is op een paar plaatsen gescheurd en draagt met de sarong van Solosch batik en het verwarde hoofdhaar de duidelijk zichtbare sporen van een lange worsteling.

Obbink ligt geknield over zijn slachtoffer heengebogen. Een van Djiwa's kleine handjes houdt hij stevig in de zijne als om het losrukken te voorkomen. Bij tusschenpoozen streelt hij haar en kust haar op de verbleekte wangen. In het Javaansch spreekt hij haar zoete troostwoorden toe en tracht haar tot gelatenheid en een zachter oordeel te stemmen. In zijn vervoering belooft hij haar allerlei dingen die volgens zijn ondervinding het hart van elke Javaansche vrouw bekoren en verteederen. Doch Djiwa blijft afkeerig het hoofd afwenden en laat al zijne vragen onbeantwoord.

Op een knaapje onder zijn bereik staan een glas portwijn en eenige gebakjes en spijzen, lekkernijen uit de warong.(1) Alles is nochtans onaangeroerd gebleven in weerwil van zijn herhaalde en dringende verzoeken en beden.

Hij, die geenszins van de bestaande Indische toestanden op de hoogte is en dus ook onze houding tegenover het overheerschte ras niet kent, zal wellicht van meening zijn, dat de Controleur, aangeklaagd door zijn geweten of zijn rechtsgevoel, met wroeging in het hart vergeving tracht te erlangen voor zijn schandelijk gedrag. De Indische lezer echter begrijpt wel beter, dewijl hij weet, dat de Europeanen in de Koloniën niet gewoon zijn zich te verootmoedigen en geen berouw of boetedoening kennen, wanneer het een vergrijp of misdrijf tegenover inlanders betreft. ‘Dat is het recht der overheerschers!’ zegt menig Indisch man en zoo ook de Controleur van Tjiworo!

Noch berouw over de zonde, die hij tegenover dit onschuldig, argeloos meisje beging, noch medelijden met haar verdriet is dan ook de beweegreden, die Obbink voor zijn slachtoffer doet neerknielen. Het is slechts de vrees, haar in een onbewaakt oogenblik te zien ontsnappen en dus weer te zullen verliezen. Hoe wreed zou het zijn weer kwijt te moeten raken, waarnaar hij zoolang met vurige begeerte verlangd heeft en wat de baatzucht hem eindelijk in

(1) Inlandsche gaarkeuken.

handen speelde. Hoe zou het hem spijten haar niet te mogen behouden, omdat hij de bedoeling heeft haar de bestemming te geven van al die andere jonge vrouwen in dienst van ongetrouwde en zelfs enkele getrouwde heeren, namelijk om zijn njai te worden. Het is dus de wolf in een schaapsvacht gestoken, die over haar heengebogen zit en troostredenen spreekt. Zijn taak is niet licht. Het zal spoedig blijken, dat het gemakkelijker ging haar in den lichamelijken kampstrijd zelfs bij den felsten tegenstand de nederlaag te doen lijden, dan haar afschuw, walging en haat te overwinnen.

Langen tijd blijft Djiwa in den toestand van afmatting en radeloosheid liggen, waarin we haar vonden. Doch als ze zich eindelijk uit de omarming van haar aanrander loswringt en haar oog op een verdroogde, platgetrapte melati valt, springt ze, een furie gelijk, in wilden hartstocht uit haar houding op en vliegt op de overblijfselen der in Indië zoo geliefkoosde bloem af. Het is de melati, die Kromo, de jongeling harer droomen, haar eens in de haren stak, toen hij haar zijn hulp mocht verleenen bij het rijstblok. ‘Deze reine, blanke bloem is het beeld mijner liefde, vertrap haar onder uwe voeten, wanneer ge mij ontrouw wordt,’ had hij gezegd. Als een heilig aandenken en een geschenk van onschatbare waarde had ze dit sieraad uit Java's bloementuin steeds bewaard en, als amulet in haar sarongband geknoopt, bij zich gedragen. Thans

ligt de melati daar vertrapt en geschonden als haar onschuld en eerbaarheid zelve.

Onverschrokken en uitdagend kijkt ze den Controleur aan, tot wien ze kort geleden nog zoo eerbiedig als tot een heilige persoonlijkheid opzag en wiens strenge blikken ze angstig schuwde. Haar oogen stralend van woede en haat zijn dreigend en onheilspellend op hem gevestigd. Het haar hangt haar in lange, dichte golven verwilderd over rug en schouders. Haar borst hijgt zwoegend op en neer en haar hart bonst met hoorbare slagen, terwijl lichaam en ledematen hevig trillen.

Obbink, als Controleur gewoon aan stipte opvolging van bevelen en slaafsche betuigingen van eerbied en onderworpenheid van de zijde zijner onderzaten, siddert nu voor de woeste blikken en de dreigende houding van dit beleedigde meisje. Met vrees en angst in het hart ziet hij haar oogen bliksemen, haar toorn tot waanzin aangroeien en zenuwachtig volgt hij elk harer bewegingen als een bedreiging tegen zijn leven. En werkelijk zou er in dit oogenblik van de hevigste opwinding gevaar voor hem bestaan hebben, wanneer hij haar in de lange worstelingen van dezen nacht niet het wapen had ontfutseld, dat ze onder haar kleeren verborgen hield.

Het was een kleine kris, zooals de Soendaneesche vrouwen wel bij zich dragen. Het lemmet was van prachtig gesmeed staal, maar door den ouderdom van een paar eeuwen

was het eenigszins verroest; het hecht van karbouwenhoorn kunstig gesneden in den vorm van een drakenhoofd en de scheede van spiegelglad kemoeninghout met wit-beenen onderstuk. De traditie had aan dit wapen een bijzondere wijding gegeven en een bovenaardsche macht toegekend. Het geloof was er namelijk aan verbonden, dat er geesten in huisden, die de macht hadden ongelukken en rampen te weren. Dergelijke heilige wapens zijn intusschen niet zeldzaam bij de Javanen. Ze blijven als reliquieën in de familie bewaard en vertegenwoordigen dikwijls een fabelachtig hooge waarde. Het kleine wapen, waarvan de Controleur zich gelukkig nog te rechter tijd had kunnen meester maken, was mede een geschenk van Kromo aan Djiwa. Ofschoon deze kris de beschermgodin zijner familie was, had hij het wapen heimelijk weggenomen en aan zijn bedreigde schoone ter bescherming harer onschuld afgestaan, zonder vrees te koesteren voor de gevaren en rampen, waaraan hij het ouderlijk huis door deze berooving prijs gaf. Djiwa had het gretig aangenomen en trouw bij zich gedragen, vooral toen de blikken van den Controleur hoe langer hoe begeeriger waren geworden en zijn bedoelingen haar achterdocht hadden opgewekt.

Djiwa deed een greep onder haar kleeren, alsof daar nog de kris stak, waarmede ze zich zelve en ook Kromo zou kunnen wreken. Doch dan vliegt de gedachte haar door het hoofd,

dat de onmensch haar ook het wapen ontnam, dat haar beschermen moest. Haar kostbare bloem vertrapte hij, zooals hij haar geluk verwoestte en Kromo's liefde vertrad. Hare kris ontstal hij, gelijk hij haar alles ontroofde. In ziedenden toorn vliegt ze eindelijk op haren vijand af, doch voor ze hem nog bereikt heeft, valt ze onder het uitstooten van een vreeselijken gil met een harden slag op den steenen vloer neer. Op afgrijselijke, schrikbarende wijze trilt haar gansche lichaam onder hevige stuiptrekkingen en verdraaien haar oogen zich in hunne kassen, terwijl het bloed uit een diepe wonde gutst, die ze in het hoofd heeft gevallen. Het arme kind ligt in zwijm.

Obbink sluit haastig de deur uit vrees, dat zijn bedienden te weten mochten komen, wat in zijn slaapkamer gebeurt. Vervolgens legt hij Djiwa op de divan en tracht haar weer bij te brengen en het bloed te stuiten. Zijn gelaat en zijn handelingen geven de levendigste bewijzen van angst en onrust. De bloeding heeft spoedig opgehouden, maar de bezwijming duurt voort, in weerwil van al de kunstmiddelen, die men in dergelijke gevallen toepast. Zijn vrees neemt met elke minuut toe, toch kan hij zijn schaamtegevoel niet overwinnen om vreemde hulp in te roepen. Eerst na een langen tijd van zenuwachtige spanning begint Djiwa weer teekenen van leven te geven en maakt daardoor een einde aan de pijniging van zijn hart en zijn geweten. Hij ademt weer

vrijer en uit blijdschap zet hij zich bij haar op den divan neder en vat haar handjes in plaats van zich nu voorzichtigheidshalve terug te trekken, om te voorkomen dat het gezicht van zijn gehate persoonlijkheid haar een nieuwe bezwijming mocht bezorgen. Ze laat hem evenwel lijdelijk begaan. Spoedig heeft ze nu haar bezinning geheel herkregen, doch een harde koorts overvalt haar weldra, die haar geheel en al weerloos maakt en aan den geweldenaar overlevert.....

We verlaten haar in dezen toestand om, alvorens haar lijdensgeschiedenis te vervolgen, een belangrijke schrede terug te doen in het leven van dezen Controleur bij het Binnenlandsch Bestuur op Java.

II.

Nadat hij zijn studie aan de Indische Instelling te Delft voltooid had, vertrok Obbink als ambtenaar ter beschikking naar Indië en werd bij zijn aankomst te Batavia aan den resident van Besoeki toegevoegd. Het bleek spoedig, dat hij in een slechten tijd was uitgekomen. Vier jaren lang wachtte hij op zijn eerste bevordering, tengevolge van stagnatie in de promotie, en al dien tijd bracht hij door in Java's oostelijkste residentie, eerst op Sitoebondo en daarna op de hoofdplaats zelve, beide berucht als broeinesten der gevreesde malaria. Hij was van een sterke en gezonde constitutie en hieraan had hij het te danken, dat hij gelukkig bevrijd bleef van de gevaarlijke koortsen, niettegenstaande er tijden kwamen, dat de gansche kota(1) lijdende was en de inlanders bij menigten grafwaarts werden gesleept. Wat hij echter lichamelijk op zoovele Europeanen in de Koloniën voor had,

(1) Stad.

miste hij geestelijk. In de veerkracht van het gestel ligt immers niet de eenige voorwaarde om in het vreemde land met zijn heet en afmattend klimaat te kunnen aarden. Men moet tevens de geschiktheid bezitten om zich te verzoenen en te vereenzelvigen met de bestaande toestanden van het land, waarin men het schoonste tijdperk van zijn leven moet doorbrengen. En die geschiktheid miste hij grootendeels. Een gevolg daarvan was, dat hij zich de Indische levenswijze niet recht kon eigen maken. Hij had den hoogmoed behouden zijner deftige, aan lager wal geraakte familie en zijne inzichten omtrent rang en stand verhinderden hem vrede te hebben met de eenvormigheid der Indische maatschappij en de levensopvatting harer leden. Daarbij kwam nog, dat de eenzaamheid van zijn bestaan, en de eentonigheid van het leven hem drukten. Zijn gansche gemoed kwam in opstand tegen de gewoonten en gebruiken van het land, waarin hij niets dan verkeerdheden meende te ontdekken, die onder het vergrootglas zijner verbeelding tot groote gebreken en zelfs ongerechtigheden aangroeiden. Hij zag niet in, dat die gewoonten en gebruiken als overal elders uit de omstandigheden geboren werden en overeenkomstig de nooden en behoeften van het land waren. Zoo werd hij een teruggetrokken, in zich zelven gekeerd persoon, een vreemdeling in de samenleving en verviel hij tot droefgeestige overpeinzingen, tot zwaar-

moedige gedachten. Met berouw over den stap, dien hij gedaan had en heimwee in het hart verlangde hij naar het Vaderland terug. Het ging hem als zooveel baren in Indië. De herinnering aan Holland en de toestanden daar te lande moest eerst versterven, voor er een verzoening kon plaats hebben met al datgene wat hem nu zooveel ergernis bezorgde. Hij was te jong en had nog te weinig energie en tact om tegenover de moeielijkheden, die in zijn moedeloosheid nu als bergen van bezwaren voor hem oprezen, het hoofd omhoog te houden.

De overgangsperiode van het Hollandsche leven tot het Indische ging voor hem niet schielijk en gemakkelijk voorbij. Toch wijzigde de ondervinding natuurlijk ook zijn aard en zijn zienswijze. De tijd leerde hem berusting in zijn lot kennen en deed hem ten slotte als een gelukkiger mensch herboren worden. Het is waar, dat de omstandigheden, waaronder hij zijn carrière begon, niet bijzonder gunstig waren en zeker weinig geschikt om hem zijn vooroordeelen te doen afleggen, zijn inzichten te wijzigen.

Zijn eerste standplaats beviel hem evenmin als haar bewoners en de werkkring, dien hij er vond. Sitoebondo is een dier kleine plaatsen in de stille binnenlanden van Java, waar het leven in eentonigheid en dikwijls in doodelijke verveling voorbijgaat. In de kota woont slechts een luttel aantal ambtenaren, te gering

zelfs om er het leven genoeglijk te maken. In den omtrek evenwel wonen op grooteren of kleineren afstand een aantal particulieren door de aanwezigheid van eenige groote suikerfabrieken. Ongeveer in de maand April, als de westmousson met zijn dagelijksche slagregens en hevige onweders voorbij is, begint de maaltijd. De fabrieken komen na een rust van eenige maanden weer in werking en op de verschillende suikerondernemingen heerscht dan leven en bedrijvigheid, doch in de plaats zelve een drukkende stilte. De geëmployeerden zijn soms dag en nacht in de weer en hebben geen oogenblik vrij af. In de maand October, tegen het invallen van den regentijd, loopt de campagne ten einde. De fabrieken liggen dan weer stil en de employé's, waarvan het meerendeel jongelui zijn, vervallen tot werkeloosheid. Zoo als licht te begrijpen is, breekt er dan voor de plaats een tijd aan van meer levendigheid. Zij, die door de drukte hunner werkzaamheden zoo lang van elke genieting verstoken waren, trachten zich dan schadeloos te stellen en met denzelfden ijver, waarmede zij hun jeugdige krachten aan den arbeid wijdden, geven zij zich nu aan ‘le jeu, le vin, les belles’ over.

Obbink, die tegen het einde van den maaltijd te Sitoebondo aankwam, kon aan de vermaken dezer jongelui geen deel nemen, niet alleen omdat hij terecht begreep, dat ze het gestel in deze ongezonde streek nog meer ondermijnen, maar vooral omdat hij zich onder

hen niet thuis gevoelde. Hij vond geen behagen in hun drinkgelagen in de sociëteit, noch in hun nachtelijke speelpartijtjes en avonturen, noch in hun samenleven met njai's. Hij hield zich op een afstand van hen en vermeed elke toenadering. Het spreekt van zelf, dat hij hierdoor op de fabrieken niet zeer gezien was en men zelfs een vijandelijke houding tegenover hem aannam.

Niet veel gelukkiger was hij in zijn kennismaking met den Controleur der plaats onder wiens rechtstreeksch toezicht hij werkzaam was gesteld. Het was een man, dien hij spoedig leerde minachten om zijn karakter en gedrag. Gesproten uit het concubinaat van zijn vader, die een pur sang Nederlander was, en een Javaansche vrouw, was de Controleur een halfbloed, die zijn opleiding had ontvangen aan het gymnasium Willem III te Batavia en nimmer Java had verlaten. Als vele Indo-Europeanen droeg hij den geboren Hollanders uit nijd en afgunst een kwaad hart toe en zijn vooringenomenheid liet hij ten duidelijkste blijken, schoon slechts aan hen, die beneden hem in rang stonden of hem ondergeschikt waren. En Obbink, die een echte totok[1] was, bleef natuurlijk niet gespaard. In plaats van, als oudere in jaren en dienst, den jongen ambtenaar de hulp en de leiding te verschaffen, die deze zoozeer behoefde, drukte hij hem

(1) Scheldnaam aan de pur sang Europeanen gegeven.

neer door zijn aanmatigingen. Hij behandelde zijn jongeren collega steeds uit de hoogte en belastte hem uitsluitend met werkzaamheden van zeer ondergeschikt belang en vooral onbeduidend copieerwerk, waardoor hij hem nog meer ontmoedigde en hem tevens de opgewektheid benam, waarmede hij zijn taak aanving.

De weinig achtenswaardige man voerde steeds een hoog woord en nam bij alle gelegenheden een air van gewicht aan, behalve in de tegenwoordigheid zijner superieuren, wien hij naar de oogen keek en in die zijner njai, een Madoereesche vrouw, die hem in de macht harer schoonheid gevangen hield en door haar nukken en grillen naar willekeur regeerde.

Obbink ontweek ook dezen man zooveel mogelijk en zoo bleef hem niet veel meer over dan de omgang met een paar bejaarde, mopperige celibatairen en het gezelschap eener hoogst eenvoudige, doch goedhartige Indische familie, die het goed met hem meende. Hij had bij deze menschen zijn intrek genomen, omdat dit de eenige gelegenheid tot inwoning was en hij aan de kleine, ongeriefelijke woning nog de voorkeur gaf boven al de misères eener eigen huishouding. Zijn traktement als beginnend ambtenaar was bovendien te klein om zich groote uitgaven te veroorloven.

Eenige maanden gingen zoo voorbij, die hem in zijn afgetrokkenheid en doodelijke verveling even zoovele jaren toeschenen, toen hij een gunstige wending begon waar te nemen in

het gedrag van den Controleur, die hem tot nu toe steeds op hooghartige, tergende wijze had behandeld. De onheusche bejegeningen bleven achterwege en maakten plaats voor vertrouwelijkheid en collegiale vriendschap. Alle billijke verzoeken, die vroeger schipbreuk leden op eigenwijsheid en onhandelbaarheid, werden nu volgaarne ingewilligd. Die gehuichelde grootmoedigheid deed Obbink het hoofd duizelen. Het was hem ten eenenmale onbegrijpelijk, waaraan deze plotselinge ommekeer toegeschreven moest worden. Hij had nog te weinig menschenkennis om in te zien, dat hier een adder onder het gras schuilde. Niet de minste achterdocht kwam bij hem op en argeloos liep hij in den valstrik.

Aan deze verandering in den stand der zaken had hij op zekeren avond de eer te danken van een bezoek van den Controleur. Het was de eerste maal, dat deze hem in zijn nederige woning kwam opzoeken. Hij had de beleefdheidsvisite, die Obbink volgens Indisch gebruik bij zijn komst te Sitoebondo bij hem had afgelegd, nimmer beantwoord, deels uit wraakzucht om hem hierdoor te krenken en hem zijn minderheid te doen gevoelen, deels uit hoogmoed omdat hij het beneden de waardigheid achtte van een Controleur bij het binnenlandsch bestuur - het corps élite zooals hij het in navolging van vele zijner ambtgenooten noemde - een bezoek af te leggen in zulk een kleine, armoedige woning.

Obbink zat in slaapbroek en kabaai in de kleine, lage voorgalerij van het huisje te lezen. Het was niet zijn gewoonte zich 's avonds te kleeden en uit te gaan, waarom men hem niet onaardig ‘de mol’ noemde. Bij het gezicht van den onverwachten bezoeker schrikte hij een weinig en maakte oogenblikkelijk aanstalten zich te gaan verkleeden, doch de Controleur voorkwam hem.

‘Blijf maar in je grondverf, ik kom slechts eventjes bij je oploopen,’ zei hij met een geruststellende handbeweging. ‘Ik verveelde me thuis en de kroeg was leeg, daarom kom ik hier wat zitten boomen. Het komt je toch gelegen, hoop ik, ja?’

Obbink verklaarde, dat zijn bezoek hem hoogst aangenaam was en zijn bewering was geen flauw, banaal compliment. De vriendschappelijke wijze, waarop de Controleur hem tegenwoordig behandelde, had hem alle krenkingen doen vergeten en hij deed thans zijn uiterste best hem op de meest waardige wijze te ontvangen.

‘Heb je de telegrammen in de Locomotief al gelezen?’ vraagt de bezoeker, nadat hij zich behaaglijk op een langen rotanstoel neergevlijd en zich een brandy-soda heeft laten inschenken.

‘Neen, is er iets bijzonders?’

‘Waarachtig, er is belangrijk nieuws. De “Ouwe” gaat er van door!’

‘Wie? De Resident?’

‘Ja, hij is benoemd in de plaats van den Resident van S., die met verlof naar Holland gaat. Het spijt me voor den “Ouwen”. Hij was een goede vent!’

‘En wien krijgen we hier?’

‘Den Assistent-Resident van M., die promotie heeft gemaakt.’

‘Kent u hem?’

‘Ja, ik heb een jaar of vier geleden onder hem gediend in de Preanger. Hij had toen een prachtige Soendaneesche meid, misschien wel de mooiste vrouw, die er ooit op Java heeft geleefd,’ zegt hij met aplomb in de stem en flikkering in de oogen.

‘Hij is dus nog ongehuwd?’

‘Wel neen, de oude bok verlekkerde op een jong blaadje. Er was een jonge, nuffige onderwijzeres op de plaats, waarop hij verkikkerd raakte. Iedereen vond haar een mooie meid, behalve ik, die haar niet uitstaan kon om haar pretentiën en tinka's[1]. Enfin, hij trouwde er mee, ofschoon hij haar vader wel kon wezen en zij maar de dochter was van een arme tokohoudster ergens in Holland.’ De Controleur vergat, dat zijn moeder slechts een Javaansche dessa-vrouw was geweest.

‘En waar bleef hij met zijn Soendaneesche meid?’ vroeg Obbink, die van dergelijke toestanden nog zoo weinig begrip had.

‘O, dat is doodeenvoudig! Natuurlijk het

(1) Grillen.

gewone gangetje! Met een ruime belooning voor de diensten, die ze gepresteerd had, werd ze naar haar kampong teruggezonden, waarna hij niet meer naar haar omkeek. Het kind, dat hij bij haar had - een aardige, snaaksche jongen - behield hij en zond het ter opvoeding naar Holland. Hij kon het kind natuurlijk niet bij zich houden, dat zou te veel aanstoot gegeven hebben aan zijn preutsche vrouw.'

'Ik heb menigmaal gehoord, dat zulk een verstooten huishoudster zich eenmaal op verschrikkelijke wijze wreekt. Hoe ging dat met den Assistent-Resident?'

'Laat je zulke overdreven praatjes toch niet wijsmaken. Misschien is een dergelijke wraakneming wel eens voorgekomen, ik wil dat niet tegenspreken, maar als je ook wist op welke schandelijke wijze sommige jongelui hun njai's wegjagen, zou het je wellicht bevreemden, dat sluipmoord hier niet aan de orde van den dag is. Daarbij komt nu nog, dat wij ambtenaren bij het binnenlandsch bestuur, waartegen de gansche bevolking met vrees en respect opziet, zeker het minste gevaar te duchten hebben!'

De Controleur was bij de laatste vraag op zijn hoede geweest. Een onvoorzichtig antwoord zou hem misschien het doel hebben doen missen van zijn comedie-spel van de laatste dagen en zijn schoon plan voor de toekomst in duigen hebben geworpen. Nadat hij zich op

verzoek zijns gastheers een paytje[1] had laten inschenken, achtte hij den tijd gekomen zijn kans waar te nemen.

'Apropos, over huishoudsters gesproken,' zei hij schijnbaar onverschillig, 'ik weet hier ergens een mooie, jonge Madoereesche, waarvoor de jongelui der suikerfabrieken zich vergeefs reeds veel moeite hebben gegeven. Zou jij die niet willen hebben? Ik weet haast zeker, dat ze wel genegen zou zijn om bij jou te komen. Zooals ik zei, ze is jong en mooi en was maar heel kort getrouwd.'

Obbink antwoordde niet. Hij zat nadenkend voor zich uit te staren. Er werd een strijd in zijn binnenste gevoerd. Sedert eenige dagen had hij voor zichzelven de bekentenis afgelegd, dat hij toch in vele opzichten het Indische leven te eenzijdig bekeken, te scherp veroordeeld had. Het was voornamelijk de zaak, waarover de Controleur thans met hem kwam onderhandelen, die hem het eerst tot andere inzichten en beschouwingen bracht. De prikkelbaarheid van zijn gestel aangewakkerd onder den invloed der heete tropische zon en der verleiding, waaraan hij in dit land overal en te allen tijde bloot stond, had het gebouw zijner schoone theorieën aan het wankelen gebracht. Hij gevoelde, dat zijn bezoeker het thans geheel kwam omverhalen. De Controleur zag hem weifelen en begreep, dat er nog

(1) Bittertje.

slechts een enkel stootje noodig was om aan zijn besluiteloosheid een einde te maken en hem voor zijn goed beraamd plan te winnen.

'Ge doet zeer verkeerd met te blijven leven, zooals ge tot nu toe gedaan hebt. Een mensch heeft hier veel afwisseling en divertissement noodig, zoowel voor den geest als voor het lichaam. Zonder dat verval je in korten tijd tot een zwaarmoedig ziekelijk wezen, een lastpost voor je zelven, een onbruikbaar ambtenaar voor het gouvernement. Indië is een land van vele tekortkomingen en wij, Europeanen, lijden er een menigte ontberingen. Het is daarom verkeerd, wanneer we niet profiteeren van al datgene, waarmede Indië ons eenigszins schadeloos stelt. De inlandsche huishoudster voorziet in een groot gemis. In een land, waar een zoo groot tekort bestaat aan blanke vrouwen, is zij een noodzakelijk kwaad, een surrogaat. In Indië gelijk in alle Oostersche landen vieren hartstocht en wellust den vrijen teugel. Allerlei kwaadaardige ziekten ontkiemen daardoor, die op vreeselijke wijze doorwoekeren en een allertreurigst lijden na zich sleepen. Het concubinaat met inlandsche vrouwen is daardoor in Indië een geoorloofde zaak geworden. Het beveiligt onze jongelui, ook ons leger, voor verderfelijke kwalen. Ik kan je dit voorbehoedmiddel dus niet genoeg aanbevelen. En toch zou ik je over deze aangelegenheid niet lastig gevallen zijn, wanneer niet een andere oorzaak me daartoe had aangespoord. Ge

weet hoe het voor de ambtenaren van ons corps een vereischte is, dat ze de taal van hun landstreek kennen en daardoor bij machte zijn met de bevolking te spreken, wier belangen aan hen zijn opgedragen. Tot nu toe heb jij nog weinig vorderingen gemaakt in het Madoereesch, de taal van Oost-Java. Ge hebt zelf reeds verscheidene malen het gemis daarvan ondervonden. Onlangs vroeg "de Ouwe" me hoe het met je kennis van het Madoereesch was. Ik stelde hem gerust door te zeggen, dat het al vrij wel ging. Ik hoop nu, dat ge uw best zult doen om me niet beschaamd te zetten over de onwaarheid mijner inlichtingen. Kies daarom een njai door wier omgang ge in korteren tijd en ook veel beter die taal zult leeren dan door het snuffelen in allerlei boeken. Zij is de beste handleiding, het levende woordenboek.'

De Controleur kon over zich zelven tevreden zijn. Zijn woorden hadden indruk gemaakt en vooral het verhaal omtrent de informatiën van hun beider chef, had de meeste uitwerking gehad, ofschoon het geheel uit de lucht was gegrepen. Obbink wist op dit oogenblik niets tegen die beweringen in te brengen.

'Ik kan toch bezwaarlijk een meid hier in huis nemen en mijn inkomsten zijn nog ontoereikend om een eigen huishouding te beginnen,' zei hij. In deze woorden lag zijn laatste worsteling tegen de nederlaag, die hij geleden had.

‘Daarin heb je volkomen gelijk, doch het levert niet het minste bezwaar op,’ hernam zijn tegenpartij, innig verblijd over het welslagen zijner pogingen.

‘Je huurt haar ergens in de kampong een geschikt huisje, waar je haar ten allen tijde kunt bezoeken of, wat eigenlijk nog veel beter is, je laat haar 's avonds hier komen.’

‘Ja, maar dat gaat toch niet, als men bij een familie inwoont, vooral als die reeds een groote dochter heeft. Ik zou daardoor immers te veel aanstoot geven aan deze goede menschen.’

‘Allemaal gekheid, zeg! Hier in Indië gaat alles! Een mensch is geen aardappel, dat weten zij ook wel. Zij kennen de toestanden veel beter dan jij, omdat ze er in geboren zijn en beschouwen zoo iets als de natuurlijkste zaak ter wereld. En behalve dat, je kunt haar immers 's avonds laat op geheimzinnige wijze in je kamer smokkelen. Laat dat maar aan je bediende over, die is daarop gedresseerd als al zijn confraters. Op die manier kost je dat vijf en twintig gulden in de maand meer. Dat is toch nog al te overkomen, ja? Zullen we dat dus maar afgesproken houden?’

‘Ik beken geheel ontwapend te zijn, maar toch wil ik haar nog wel eerst eens zien.’

‘Dat vind ik begrijpelijk en zelfs verstandig. Je moet nooit een kat in een zak koopen. Ik zal haar tegen morgen avond bij mij aan huis laten ontbieden, kom dan even bij me aan-

loopen om haar te monsteren. En trek nu gauw je Perzisch hofcostuum uit, dan gaan we samen nog even naar de kroeg.'

Onderwijl Obbink zich verkleedde, liet de Controleur zich door den bediende, die al dien tijd op eenigen afstand eerbiedig had neergehurkt gezeten, zijn derde paytje inschenken. Ze gingen toen vriendschappelijk naar de 'soos', waar ze eenige rumoerige suikerlui en ambtenaren aantroffen.

Het 'monsteren' had tot goede resultaten geleid. Het huisje was gehuurd en het 'binnensmokkelen' ging zijn geregelden gang. Met zijn bewilliging in het voorstel des Controleurs was tevens een nieuw leven voor Obbink aangevangen, een leven vol afwisseling en aangename bezigheden. De werkzaamheden vroeger door den Controleur zelf verricht, werden nu meestentijds aan hem opgedragen. Zoo kreeg hij een ambulanten werkkring. Bijna dagelijks moest hij op tournée om te paard of per as kampongs en dessa's te inspecteeren en allerlei belangrijke opdrachten te volvoeren. Met ijver en plichtsbesef bleef hij zijn dienst steeds te goeder trouw waarnemen en zich op loffelijke wijze van zijn taak kwijten. Spoedig was hij nu met alle toestanden verzoend en voelde hij zich volop gelukkig.

Zijn geluk bleek echter een droom te zijn, waaruit hij weldra ontwaakte en tot de droevige werkelijkheid werd terruggeroepen. Wreed

was de ontgoocheling en hevig zijn haat.

Eens was hij uitgezonden naar een verwijderd district om toezicht te houden bij den aanleg van nieuwe sawahs[1]. Minstens drie dagen zou er zijn tegenwoordigheid geëischt worden. Buiten verwachting liep het werk spoedig ten einde. In den avond van den tweeden dag kreeg hij zoodoende nog gedaan en daar het nachtverblijf bij den Wedono[2] hem niet best was bevallen, besloot hij nog dienzelfden avond naar huis te rijden. Na een rit van ongeveer vier uren te paard kwam hij laat op Sitoebondo aan.

Het was een heerlijke nacht, zoo helder als die in Tropische landen bij maanlicht maar wezen kan. Na zich verkleed en verfrischt te hebben, liep hij in zijn eentje de straat nog eens op. Het schoone weder lokte hem tot een wandeling uit niettegenstaande hij vermoeid was van den langen tocht. Hij dwaalde af naar de kampong, waar zijn meid woonde. Alles scheen hier in rust behalve enkele gladaks, die verwoed op hem afschoten om bij de minste beweging van zijn stok blaffend en jankend op de vlucht te slaan. Slechts een enkelen keer was het gebeurd, dat hij zijn huisje hier had bezocht. Hij geneerde zich tegenover de kampongbewoners, die natuurlijk het doel zijner komst gisten.

(1) Rijstvelden.
(2) Het districtshoofd.

Toen hij het huisje naderde bevreemdde het hem daarbinnen nog licht te zien. Doch grooter werd nog zijn verwondering toen hij eindelijk zelfs een zacht gefluister van stemmen meende te hooren. Zachtjes sloop hij nader en legde het oor tegen de bamboezen bewanding aan. Hij schrikte geweldig. Zijn heele lichaam sidderde van woede, zijn wandelstok trilde in zijne bevende vingers. Op de teenen trad hij behoedzaam naar de deur toe, die nagenoeg geheel dicht was. Met een verwoeden ruk wierp hij haar open en trad zoo gezwind naar binnen, dat hij het schuldige paar te vlug was en het op heeterdaad kon betrappen. Bij het flauwe schijnsel van een walmend nachtpitje zag hij een man en een vrouw die hij oogenblikkelijk als den Controleur en zijn eigen Njai herkende. De laatste was doodelijk verschrikt overeind gesprongen en ijlings door de achterdeur weggevlucht. De Controleur wilde haar volgen, doch het was te laat: Obbink had hem den pas afgesneden. Daar stond de ontmaskerde huichelaar, de gewetenlooze valschaard! Zijn donkere tronie verbleekte en hij sloeg de oogen bevreesd neder voor den vernietigenden blik van hem, dien hij uit aangeboren haat en afgunst steeds zoo vernederd had en ten laatste met zijn vriendschap begenadigde, toen hij hem noodig had in den dienst van zijn wellust. De lafaard doorleefde een pijnlijk oogenblik nu hij zich alleen zag met den grof beleedigden jonkman, wiens gespierdheid hem

niet onbekend was. Obbink was buiten zichzelven van boosheid.

‘Lafhartige ploert, gewetenlooze schurk!’ beet hij hem toe met een stem trillend van woede. En daar hij vreesde zichzelven niet meer meester te zullen blijven, verwijderde hij zich schielijk. Het had hem moeite gekost zich in te houden nu hij alles begreep. Het stormde in zijn binnenste. In die gemoedsstemming ging hij huiswaarts en doorwaakte een onrustigen, slapeloozen nacht.

Het verhaal van de misleiding en het bedrog, waarvan Obbink het slachtoffer was geworden, ging als een loopend vuurtje de kota door. Voor het Europeesch publiek, dat in zijn vrijen tijd niets te doen heeft dan zich met allerlei beuzelarijen te bemoeien, was het natuurlijk ‘the topic of the day.’ Ieder had zijn lezing over de zaak en zijn aardigheden en glossen er op. Ook het Indisch element - niet minder tuk op chronique scandaleuse - bemoeide zich met het geval. Het duurde dan ook niet lang of elkeen kende de ware toedracht der zaak.

Men verhaalde, dat eenigen tijd geleden in de nabijheid der Controleurswoning een jonge vrouw was komen wonen, die van haar man was weggeloopen. De Controleur, die een wellusteling was, had een begeerig oog op deze

schoone vrouw laten vallen, hetgeen natuurlijk niet voor zijn sluwe Njai verborgen was gebleven. Zij had zijn gangen nagegaan en was eindelijk getuige geworden van wat hij steeds hardnekkig ontkend had. Bittere woorden en harde terechtwijzingen waren toen zijn deel geworden en daar zij hem allerlei onoverkomelijke hinderpalen in den weg begon te leggen, had hij het aardige plannetje bedacht, dat wij reeds kennen. Hoe was hij over zichzelven tevreden geweest. Zijn Njai had evenmin zijn list doorzien als de argelooze Obbink.

Intusschen had hij bij het op touw zetten van zijn boos plan vergeten rekening te houden met de gevolgen, die het na zich kon sleepen. En die gevolgen bleven ook niet uit. Hij had door zijn wangedrag de publieke opinie tegen zich gekregen en daar men hem vroeger al weinig achting en vertrouwen waardig gekeurd had, werd hij thans door elk weldenkend mensch geschuwd. Zelfs de inlandsche hoofden, die anders zoo schuchter zijn in het uitspreken hunner meening, wanneer het Europeanen betreft, veroordeelden openlijk zijn handelingen. Ook de nieuwbenoemde Resident, een rechtschapen mensch, bleef niet onkundig van het gebeurde. Hij onderzocht de zaak en korten tijd hierna was de Controleur van Sitoebondo overgeplaatst naar een der meest vergeten en tegelijk minst belangrijke streken van Java.

Zijn overplaatsing verwekte algemeene blijd-

schap en voor Obbink was ze zelfs een ware uitkomst daar het hem onmogelijk geworden was langer onder den gehaten Controleur te dienen. Het voorgevallene had hem diep geschokt. Hij keerde, helaas, tot zijn vroegere levensbeschouwing terug en verviel weder tot den ouden staat van moedeloosheid. Gelukkig brak ook voor hem weldra het oogenblik van vertrek aan. Hij werd naar de hoofdplaats van het gewest opgeroepen, waar hij, dank zij de meer prettige omgeving en den meer aangenamen werkkring, die hij hier vond, spoedig weer uit zijn toestand van lusteloosheid werd opgewekt en na korten tijd zelfs geheel en al Indischman was.

Toch was er iets, dat hem bijbleef al de jaren, die hij in Indië doorbracht. Het laaghartige bedrog tegen hem gepleegd had namelijk eenigszins zijn geaardheid gewijzigd. Vroeger goedhartig en medelijdend van inborst en tot geen enkele kwaadwilligheid geneigd, was hij nu koel en hardvochtig tegenover alle Indo-Europeanen en, zooals we gezien hebben, meedoogenloos ruw tegenover de Javaansche schoone sexe. De omstandigheid, dat het een kleurling was geweest, die hem, volbloed Hollander, om den tuin had geleid, deed hem een antipathie opvatten tegen alle Indo-Europeanen. Hij wantrouwde hun aard en bedoelingen, minachtte hun afkomst, bespotte en hekelde hun zonderling Hollandsch. In gezelschappen trachtte hij hen te verlagen tot het voorwerp zijner

spotzucht, het mikpunt zijner aardigheden. In zijn afkeer beschouwde hij alle kleurlingen als kwaadaardige, lafhartige wezens, die in zich al de gebreken en ondeugden vereenigen van het blanke en bruine ras, aan wier vermenging zij hun ontstaan te danken hebben, terwijl ze de goede hoedanigheden van beide rassen ten eenenmale missen. In zijn verblinding zag hij voorbij hoe men onder hen zoovele goedhartige en hulpvaardige menschen aantreft, die den Hollanders zulke uitstekende diensten kunnen bewijzen, al staat het meerendeel hunner lager in ontwikkeling en beschaving. Het is licht te begrijpen, dat hij zich hierdoor wederkeerig gehaat maakte bij deze sterk vertegenwoordigde klasse van menschen. Alle kleurlingen zijn gevoelig voor beleedigingen en wraakzuchtig van aard. Het kwaad, dat Obbink hun openlijk aandeed, zou hem eens heimelijk en dubbel vergolden worden.

Ruim twee jaren bleef hij te Besoeki geplaatst, waarna hij bevorderd werd tot Aspirant-Controleur. In deze nieuwe betrekking kreeg hij geen vaste standplaats, daar hij toegevoegd werd aan een hoofdinspecteur der cultures en voortdurend reizende was. Hij leerde op deze wijze een groot gedeelte kennen van het schoone eiland Java. Weer een paar jaren later ontmoetten we hem als Controleur van Tjiworo, de plaats waar we bij den aanvang van ons verhaal kennis met hem maakten.

Tjiworo is een onderafdeeling van een der residentiën van midden-Java en een der schoonste streken van dit eiland. Het stijgt hoog tegen het gebergte op, dat met zijn toppen, ruggen en oerwouden als een ontzagwekkend gevaarte tegen het azuur van den verblindenden hemel afsteekt. De Controleurswoning ligt eenzaam tegen de helling van het gebergte te midden van den weelderigsten plantengroei. Obbink heeft van hier een heerlijk uitzicht over de vlakte. Daar liggen beneden hem de gelende sawahs der inlanders, die terrasgewijze tegen de bergen opklimmen. Verschillende dessa's schuil gaande onder het dichte groene dak van tamarinde, waringins en klapperboomen liggen in de vlakte verspreid en breken de eentonigheid der rijstvelden. Een rivier, die in het droge seizoen haar diepe bedding vertoont, doch in den regentijd tot een wild bruisenden soms alles verwoestenden bergstroom aanzwelt, valt door het ravijn aan welks bovenrand Obbinks woning gebouwd is en doorsnijdt als een breed wit lint de sawahs. Boven hem verheffen zich de met dichte wouden begroeide bergtoppen.

Een prachtige, breede weg, welks onderhoud jaarlijks zoovele heerendiensten eischt, loopt langs den voet van het gebergte naar de hoofdplaats van het gewest ongeveer drie uur rijdens van hier gelegen. Aan weerszijden van deze door breedgetakte, hoogopgaande tama-

rinden overwelfde laan ligt op een half uur afstands van Obbinks woning de groote suikerfabriek ‘Kebon Kidoel’. Een slingerende, steigerende bergweg verbindt de Controleurswoning met de fabriek. Het personeel dezer suikeronderneming vormde met den Controleur en een koffieplanter, die als een kluizenaar in het gebergte woont, de eenige Europeesche bevolking in deze streek.

Obbink leidde hier dus een stil, eenzaam bestaan, ja soms een vergeten leven, want als de fabriek haren maaltijd was ingetreden en hij ook den omgang met den Administrateur der onderneming moest missen, wiens gezelschap hij zoo hoog op prijs stelde, ontbrak hem schier alle conversatie. Met de jongelui der onderneming ging hij weinig om, omdat zijn antipathie tegen Sinjo's[1] elke toenadering tusschen hem en een zeker deel der geëmployeerden tegenhield en het bewustzijn van zijn voorname waardigheid als bestuursambtenaar alle intimiteit met hem verbood. Er was slechts een enkele gehuwde familie op Kebon-Kidoel. Het was die van den machinist der fabriek: echt Indische luitjes, waarmede Obbink natuurlijk eerder den spot dreef dan hun vriendschap te zoeken. Met den koffieboer in het gebergte die zijn naaste buurman was, wiens perceel zelfs tot dicht bij zijn woning reikte, was hij evenmin op vertrouwelijken voet geraakt.

(1) Indo-Europeanen.

Kort na zijn komst in Tjiworo had hij dezen man een bezoek gebracht, dat hij evenwel niet herhaalde, omdat er nimmer een contra-visite op volgde en hij door de kluizenaars-ideeën van zijn gastheer te zeer was afgeschrikt.

Zoo was de heer Vermaas, administrateur der suikerfabriek, zijn eenige vriend in Tjiworo. En de achting, die anderen ongetwijfeld over de weinige landgenooten in deze eenzame streek zouden verdeeld hebben, had hij op dezen man overgedragen. Hij begreep zelf niet recht waaraan hij de vereering en de kinderlijke genegenheid voor dezen veel ouderen vriend moest toeschrijven. Vermaas toch begunstigde hem volstrekt niet meer dan hij dit zijn ondergeschikten op de fabriek deed. En nochtans koesterde Obbink een onbeperkten eerbied voor hem. Zijn huis beschouwde hij als een heiligdom, waar hij in zijn vrijen tijd zijn meest genoeglijke uren sleet. Als echter de maaltijd intrad en daarmede op de fabriek het bedrijvige leven begon, kwamen voor hem de dagen aan van eenzaamheid. Weken verliepen er dan, dat hij niemand van Kebon-Kidoel ontmoette, tenzij dienstaangelegenheden een bezoek aan de fabriek noodzakelijk maakten.

In weerwil van dit langdurig alleenzijn was zijn leven volstrekt niet eentonig of vervelend. Daarvoor had hij een te werkzamen aard, een te onderzoekenden geest en vooral een te veelomvattenden werkkring. Met nauwgezetheid en toewijding nam hij zijn taak op en

volbracht hij zijn plichten. Zijn veelzijdige, drukke bezigheden namen dientengevolge een groot gedeelte van zijn tijd in beslag. Dag aan dag maakte hij grootere of kleinere tournées, hetzij om controle uit te oefenen op den gang der zaken in zijn afdeeling, hetzij om inspectie-reizen met zijn chefs mede te maken. Thuis had hij dan nog bovendien zijn rapporten te schrijven, zijn onderscheidene staten op te maken; zijn boeken en illustratiën vulden zijn ledigen tijd aan. Zoo waren alle dagen nauwkeurig verdeeld en bleef de verveling hem volkomen vreemd.

'Ik leef in Tjiworo als Adam in het Paradijs,' zei hij eens tegen een collega bij gelegenheid van een avondreceptie ten residentiehuize.

'Met betrekking tot de bekoorlijke natuur in je woonplaats heb je wel eenigszins gelijk,' antwoordde deze, terwijl hij er spottend op liet volgen: 'Wat echter je levenswijze betreft, gaat je vergelijking al zeer mank.

'Leef ik dan ook niet in afzondering en isolement als Adam?' vroeg Obbink schertsend.

'Die had althans nog zijn Eva, die hij niet schuwde,' hernam de andere kort en snedig.

Obbink begreep volkomen de zinspeling dezer woorden; evenmin ontging hem de uitdrukking van spot en verwijt, die er in lag opgesloten. Een blos overtoog zijn aangezicht. Het was hem volstrekt niet onbekend, dat een levenswijze als de zijne bij velen voor onnatuurlijk doorgaat, opzien en verwondering

baart, ja wat meer zegt zelfs achterdocht wekt. Het samenleven met een ‘njai’ is in Indië, het land met teugellooze wellust en losbandigheid, een geoorloofde zaak, een natuurlijke toestand geworden. Het is dan ook een uitzondering als een jongmensch, verkeerende in de levensomstandigheden van Obbink, buiten concubinaat leeft. En komt zoo'n geval al eens voor dan zal het meestentijds eerder aanleiding geven tot zware verdenkingen en beschuldigingen van ernstigen aard, dan als toonbeeld beschouwd worden van een zedig bestaan, een kuisch en voorbeeldig leven.

Obbink was een antwoord schuldig gebleven. De woorden van zijn collega hadden intusschen indruk op hem gemaakt en een krachtigen stoot gegeven aan de volvoering van een plan, dat langzamerhand in zijn boezem was gerijpt.

‘Dat is eens en voor altijd!’ had hij indertijd op Sitoebondo in de opwelling van zijn toorn gezegd en daarmede scheen hij voor goed een haat gezworen te hebben aan alle njais. En het is waar, dat hij sinds zijn vertrek van zijn eerste standplaats die uitspraak getrouw was gebleven. Doch evenzeer is het waar, dat de verleiding, waaraan elk jongmensch in Indië bloot staat, zijn standvastigheid nimmer zoo zwaar op de proef stelde als hier in Tjiworo, waar de schoonheid der vrouwen geheel in overeenstemming is met de bekoorlijkheid der natuur en waar tevens de

verboden appelen zoo kwistig worden uitgedeeld. Zijn besluit werd daardoor aan het wankelen gebracht en niettegenstaande den weerstand, dien hij der verzoeking bood, bezweek hij eindelijk voor het jeugdig vuur, dat zijn aderen doorgloeide. Nu hij eenmaal de nederlaag geleden had en zijn theorieën gevallen waren, sloeg hij, zooals vele zwakke zielen eigen is, tot een ander uiterste over. Met diezelfde mate van volharding, waarmede hij destijds alle aanvechting trachtte te beteugelen en te onderdrukken, ging hij zich nu baden in de genoegens van den wellust en voortleven in den zwijmel van het zingenot.

Toen het plan voor het in huis nemen eener njai vaststond, belastte hij zijnen oppasser met het zoeken naar een vrouw, die aan zijn hooggestelde eischen voldeed. De keuze was niet gemakkelijk, niettegenstaande de onderscheidene aanbiedingen, die hij van heinde en verre ontving; want toen hij zijn verlangen aan zijn oppasser had kenbaar gemaakt, verspreidde zich dit met snelheid over gansch Tjiworo. Het waren baatzuchtige vrouwen of mannen, die voor een milde belooning of het verwerven van een baantje hun dochters veil hadden. Het waren vrouwen die van haar mannen gescheiden leefden, bijzit van een inlandsch hoofd waren, of eertijds reeds als njai bij een blanda hadden gediend en zich in persoon bij den Controleur kwamen aanmelden. Gedachtig aan het gebeurde

op Sitoebondo en aan de treurige ervaring, die hij daar van de trouw en de eerbaarheid eener inlandsche vrouw had opgedaan, sloeg Obbink al deze vrijwillige aanbiedingen van de hand. ‘Al die vrouwen kenden te goed het klappen der zweep,’ zooals hij zich minder kiesch, doch zeer begrijpelijk uitdrukte. Zijn eischen waren hooger gesteld. Hij wenschte een eenvoudig, jong dessa-meisje nog gansch onbedorven, dat hij geheel aan zijn wil zou trachten te onderwerpen om zich daardoor voor bedrog te vrijwaren. En zoo kwam hij op de ongelukkige gedachte de arme Djiwa te willen bezitten.

Door de ijverige nasporingen en het sluw en arglistig optreden van zijn oppasser kwam Obbink in het bezit van dit onschuldige meisje, dat trots haar vroege ontwikkeling de kinderjaren nog niet was ontgroeid. Djiwa was een wees. In een geweldigen bandjir, die in één uur tijds gansche velden en dessa's had verwoest, verloor zij tegelijk èn ouders èn have en goed. De Assistent-Wedono van het district had zich over het ouderlooze meisje ontfermd en haar in zijn huis opgenomen. Djiwa was een lief, zachtaardig kind, dat in weerwil harer beminnelijke hoedanigheden toch min of meer een verstootelinge bleef in de woning van het onderdistrictshoofd en nimmer de rechten en aanspraken van een anak piara[1] deelachtig

(1) Pleegkind.

werd. Van haar pleegvader en diens kinderen had zij menig bitter woord te verduwen en van haar pleegmoeder zelfs menige harde kastijding. Al die onrechtmatige en hardvochtige bestraffingen verdroeg zij met lijdzaamheid en onderwerping; want één was er, die met haar medeleed in oogenblikken van verdriet, die haar troostte en opbeurde, als de moed haar jeugdig hartje dreigde te ontzinken en die in al de vreugde en de bitterheid van haar leven deelde. Het was Kromo, de jongeling harer droomen, de held harer gedachten, het ideaal harer rijke, levendige fantasie. ‘Gelijk de melati de blankste en geurigste bloem van Java is, zoo was Djiwa de reinste en bekoorlijkste maagd der dessa; voor haar geurden en bloeiden de bloemen des velds en zongen de vogelen des wouds,’ dacht Kromo. Gelijk de tamarinde de fraaiste en sterkste boom der bosschen is, zoo was Kromo de schoonste en kloekste jongeling der dessa; voor hem stroomden de wateren van de bergen naar de vlakte, om zijn sawahs te besproeien; voor hem gloeide de zon en schitterden de sterren aan den hemel,’ dacht Djiwa. En wanneer zij door haar hardvochtige pleegmoeder urenlang bij het rijstblok werd geplaatst en haar hartje onder het langdurige, zware werk bonsde, kwam hij haar te hulp snellen. En als hij in de heete zon met zijn karbouwen de rijstvelden zijns vaders beploegde en moede van werken was, sloop zij zacht heen om hem

lafenis te brengen. Zoo smolten de harten dier beiden ineen tot de reine, vlekkelooze liefde der onschuldige jeugd.

Zooals we zeiden kreeg Obbink kennis van het bestaan van Djiwa door de nasporingen van zijn oppasser: een werkzaamheid, waarvoor deze zeker niet te zijner beschikking was gesteld. De inlichtingen, die de gedienstige geest zijn meester had verstrekt betreffende dit bevallige meisje, waren zoo hoogst bevredigend, dat ze Obbinks nieuwsgierigheid prikkelden en hem bij voorbaat naar het bezit van het meisje deden verlangen. Kwansuis maakte hij in de eerstvolgende dagen noodzakelijke dienstreizen naar de dessa Manjoel, waarbij schijnbaar belangrijke aangelegenheden hem telkens tot een bezoek aan den Assistent-Wedono noopten, bij welke bezoeken hij Djiwa leerde kennen. Hij herinnerde zich niet haar ooit gezien te hebben, hetgeen zeer natuurlijk was, daar zij zich uit schroom en angst voor den Controleur bij zijn bezoek aan Manjoel steeds verborgen had gehouden. Zijn gemoed ontvlamde intusschen al dadelijk bij het eerste gezicht van het schoone bloeiende meisje, met haar ranke leest en fijne, volle vormen. Het was, helaas, geen vereering, geen smettelooze liefde, die bij hem ontwaakte, doch een vurig, ontembaar verlangen, dat uit zijn zinnen voortsproot en hem het bloed in de aderen deed bruisen. Het ontbrak hem echter te zeer aan zedelijken moed om rechtstreeks op zijn doel af te gaan

en openlijk met zijn voorstel voor den dag te komen. Zeker zou het hem minder moeite gekost hebben de stoute schoenen aan te trekken, wanneer hij had kunnen vermoeden, dat het inlandsch hoofd en zijn vrouw volkomen het oogmerk zijner herhaalde bezoeken doorzagen en dat de openbaring van zijn verlangen hun zelfs zeer welkom zou zijn. De oppasser was in zijn gedienstigen ijver verder gegaan dan hem opgedragen en geoorloofd was. Hij had de pleegouders ingelicht omtrent de plannen des Controleurs en in zijn voortvarendheid was hij zelfs uit naam zijns meesters reeds met hen in onderhandeling getreden. Uit het volgende zal blijken welke onschatbare waarde zijn mededeelingen voor het inlandsch echtpaar moesten hebben.

De Assistent-Wedono van Tjiworo was niet gelukkig. Er was iets, dat hem nu eens korzelig en verstoord dan weer verdrietig en zwaarmoedig maakte; iets, dat hem voortdurend ontstemde en als een worm aan zijn levensgeluk knaagde. Hij gevoelde zich onrechtvaardig behandeld en schandelijk verongelijkt. Sedert vele jaren diende hij met nauwgezette plichtsvervulling, zooals hij zelf meende, in zijn tegenwoordige betrekking, zonder dat men hem ooit een bevordering tot een hoogeren rang had waardig gekeurd. Dat was in zijn eigen oogen een groot onrecht; een ergerlijke miskenning zijner verdiensten. Onderscheidene pogingen, waarbij kruiperij en list niet achter-

wege bleven, had hij aangewend en geen middel onbeproefd gelaten om tot een hooger ambt te geraken. Doch al zijn streven was vruchteloos gebleven. Hij morde en smeedde in het geheim allerlei verraderlijke en wraakzuchtige plannen tegen het Europeesch gezag, dat hem miskende, toen de openbaringen van den oppasser een groote verandering in zijn gedachtengang en zijn gemoedsstemming kwamen brengen. Bij het aanhooren van den afgezant des Controleurs welde op eens een gedachte in zijn brein op, die spoedig in een schitterend plan werd omgezet en een heerlijk luchtkasteel voor de oogen zijner verbeelding tooverde. Met de snelheid der gedachte had hij twee zaken met elkaar in verband gebracht: Obbinks voornemen en den ziekelijken toestand van den hoogbejaarden Wedono van het district, waaronder Tjiworo ressorteerde. Reeds geruimen tijd had hij zijn geest gekweld met het lastige vraagstuk wie bij den dood van den ouden kinderloozen man zijn vermoedelijke opvolger zou worden. Lang had hij de beste verwachtingen voor zichzelven gekoesterd, omdat hij de oudste aanspraken kon doen gelden, toen het bericht, dat een zijner jongere collega's met de betrekking werd gedoodverfd, het gebouw zijner schoone verwachtingen ineen deed storten en al zijn hoopvolle plannen voor de toekomst in duigen wierp. Het voorbarige bericht bracht hem een gevoeligen slag toe en deed hem op

wraak peinzen. Thans was er een licht voor hem opgegaan en hij had het ineengezonken gebouw zijner illusiën op vastere grondslagen dan ooit te voren weder opgetrokken. Op Djiwa, het meisje dat door hem en de zijnen steeds zoo onbarmhartig streng was behandeld, had hij nu al zijn hoop gevestigd als het middel, waarmede hij eindelijk het doel van zijn langdurig streven en ijdel wachten zou bereiken en zich voor het geleden onrecht zou kunnen schadeloosstellen.

Ter wille van zijn eigen belangen zou hij zijn pleegdochter, die toch niet veel meer dan een lastpost in zijn huis was, verpanden, al moest hij daarmede te gelijk ook haar eer en haar geluk verkoopen; haar zou hij offeren aan de zondige begeerten van den Controleur in ruil tegen diens plechtige belofte van steun en aanbeveling voor zijn bevordering tot wedono van dit district bij den dood van den tegenwoordigen titularis! Dit was de prijs, dien hij voor den afstand van het argelooze meisje zou bedingen, de som, waarvoor Obbink haar zou kunnen koopen!

Was het te verwonderen, dat de Assistent-Wedono verheugd was over de mededeelingen van den volijverigen oppasser? Door zijn ongeoorloofd en eigendunkelijk optreden had deze hem in de gelegenheid gesteld om voor de komst van den Controleur zijn plannen te beramen en zijn voorwaarden te stellen. Zijn zelfzuchtige vrouw deelde in de blijdschap

zijner gewaarwordingen, schoon in eenigszins anderen vorm en met andere uitzichten en oogmerken. Zij toch had minder hooge aspiratiën dan haar echtgenoot en was dan ook meer tevreden met haar tegenwoordige levensomstandigheden dan hij. Zij had bij de berekening van de waarde, die Djiwa voor haar vertegenwoordigde, slechts het oog gehad op stoffelijke voordeelen en haar voorwaarden van afstand in een geldelijken prijs gesteld. Voor een gewone njai had ze de blanda's dikwijls vijftig gulden zien betalen; Djiwa, de jonge, ongeschonden maagd, moest dus wel honderd gulden waard zijn, berekende zij. En deze som benevens het maandelijksch traktement, dat haar pleegdochter zou worden toegekend en alle andere denkbare voordeelen, die uit deze milde bron voor haar zouden voortvloeien, had zij in gedachte reeds omgezet in mooie, dure kains(1), allerlei nuttelooze sieradiën en schitterende slamattans(2) te haren huize. Al die heerlijkheden zweefden haar als zoovele gelukzalige droombeelden door het hoofd en streelden haar wufte en behaagzieke zinnen. Beiden droegen zorg, dat hun anak mas voortaan bij de bezoeken van den Controleur tegenwoordig was, hetgeen nimmer te voren had plaats gehad. Ze begrepen intusschen spoedig, dat Obbink uit gebrek aan moed om den

(1) Doeken.
(2) Feesten.

koninklijken weg te betreden met de gewone tactiek der verlegenheid d.i. langs een omweg zijn doel trachtte te naderen en ze waren gewillig en hulpvaardig genoeg om hem in de angstvalligheid van zijn streven tegemoet te komen.

We weten reeds tot welke uitkomsten de onderhandelingen leidden. De koop werd met verrassende snelheid en voor beide partijen naar wensch gesloten. En dit was zeer natuurlijk. Bij het gezicht van het verleidelijk schoone meisje was Obbink niet bij machte het gewicht en de verantwoordelijkheid te beseffen van de plechtige belofte, die in dit hachelijke oogenblik van hem werd afgeperst en in de betoovering en verblinding zijner zinnen willigde hij voetstoots den voorslag van den Assistent-Wedono in. Ook met de pleegmoeder had hij spoedig afgedaan. In den vorm van een breede uiteenzetting van de liefderijke zorgen, waaronder zij haar aangenomen kind had opgekweekt en de groote uitgaven, die daarmede van zelf gepaard gingen, trachtte zij het hart van den Controleur te vermurwen en tot een milde belooning te stemmen. Hij beloofde met haar te zullen afrekenen, als zij Djiwa in zijn woning zou gebracht hebben. Hij kende de veranderlijkheid der inlandsche vrouwen en wilde daarom liever den prijs bij hem in huis vaststellen, als het meisje in zijn macht zou zijn. Hij begreep ook, dat de onbekendheid met de som de nieuwsgierigheid

der baatzuchtige vrouw prikkelen zou en tevens een krachtige aansporing zou zijn om aan zijn vurig verlangen te voldoen.

De onderhandelingen waren in het bijzijn van Djiwa aangeknoopt en toch had het meisje niets van deze voor haar zoo gewichtige aangelegenheid begrepen, aangezien uit voorzorg het gesprek voortdurend in het Maleisch was gevoerd, een taal, die zij niet machtig was. Men begreep, dat men alleen kans van slagen zou hebben bij volslagen onwetendheid van haar kant. De geringste opheldering zou ongetwijfeld de geheele afspraak in het water doen vallen. List en geheimzinnigheid moesten daarom haar tegenwerking voorkomen. Intusschen had men niet kunnen verhoeden, dat er ten laatste eenige verdenking tegen de herhaalde bezoeken van den Controleur bij haar was opgerezen en de dwang, die haar werd opgelegd om bij die bezoeken tegenwoordig te zijn, had een angstig voorgevoel in haar onschuldig hartje doen sluipen. Zij duchtte de komst van dien gevreesden blanda. In vertrouwen deelde zij die onbestemde vrees aan Kromo mede. De jonge borst, een kind in de boosheid en even onwetend als zij, trachtte haar gerust te stellen. Het gelukte hem niet haar wantrouwen geheel weg te nemen, waardoor hij op de gedachte kwam haar een kris te schenken, die een kostbaar erfstuk in zijn familie was. Het wapen zou haar talisman zijn. De goede geesten, die er in huisden en met wonderbare

krachten bezield waren, zouden haar beschermen en tegen alle gevaren behoeden. Djiwa nam het in dankbaarheid aan en was nu gerust.

Twee dagen, nadat het accoord was aangegaan zou de pleegmoeder haar volgens afspraak naar de controleurswoning brengen. Dit was een onderneming, die zooals van zelf spreekt met de grootste omzichtigheid moest ten uitvoer worden gebracht. De hevige slagregen, die na een maandenlange droogte in den avond van den bepaalden dag over het dorstige Tjiworo neerviel, kwam als een tijdelijke verhindering tusschenbeide en deed Obbink, zooals we gezien hebben, in de grootste ongerustheid verkeeren ten opzichte van het welslagen der onderneming. Na het uitwoeden van het onweder hadden de beide vrouwen zich op weg begeven. De oppasser des Controleurs volgde in alle stilte op eenigen afstand om zoo noodig zijn bijstand te kunnen verleenen. Het was niet moeielijk geweest het argelooze meisje tot deze late avondwandeling te bewegen. Dergelijke tochtjes waren haar niet vreemd. Als in de omliggende dessa's een slamattan werd gehouden kon zij de nieuwsgierigheid en den lust tot nontonnen[1] bij haar pleegmoeder niet bedwingen, die zij dan volgen moest, gelijk de slavin haar meesteres geleidt. Gedwee en onderworpen voldeed zij aan de onbillijke eischen dier ongevoelige

(1) Rondflaneeren.

vrouw en volgde blindelings al haar bevelen op. Het was trouwens ook niet geraden zich tegen haar wenschen te verzetten. Het arme meisje kende bij ondervinding maar al te zeer de wijze, waarop zij haar wil wist te doen gehoorzamen. Djiwa was haar dus ook nu weer zonder morren of eenig verzet te toonen, in dit late avonduur gevolgd, daar niet de minste twijfel aan de eerlijkheid harer pleegmoeder bij haar was opgerezen. In den loop van den dag had ze hooren spreken van een bruiloft, die dezen avond ten huize van een rijken Chineeschen handelaar werd gevierd. Ze vermoedde dus niet anders dan dat de wandeling daarheen zou leiden. Intusschen dwaalden ze hoe langer hoe verder van Manjoel af en dit maakte wel eenigszins haar verwondering gaande, daar de wandelingen zich gewoonlijk niet zoo ver uitstrekten. En toen ze zich eindelijk eensklaps in de nabijheid der Controleurswoning bevond, sloeg een hevige schrik haar om het hart. Verdenking, argwaan en vrees maakten zich plotseling van haar meester. Als door een ingeving had zij de verschrikkelijke waarheid ontdekt. Al haar leden trilden en het hart bonsde haar in de keel en belette haar bijna het spreken. Zij weigerde nog een enkele schrede voort te gaan en wat ze tevoren tegenover deze gevreesde vrouw nooit had gewaagd, volbracht ze nu met de grootste onversaagdheid. Ze vatte post tegenover haar pleegmoeder, eischte opheldering van haar

omtrent het doel dezer reis en vorderde rekenschap van hare handelingen. Geen bedrieglijke redeneeringen en valsche voorspiegelingen konden baten om de ontdekking der waarheid uit haar hart weg te nemen en haar weer op den dwaalweg te leiden. Geen krasse bedreigingen konden haar tot onderwerping brengen. Waar list en bedrog te kort schoten, kwamen dwang en geweld echter het werk der verfoeilijke baatzucht en van laag cynisme voleindigen. De booze vrouw behoefde slechts een enkel teeken te geven en de gedienstige geest des Controleurs snelde haar te hulp. Zoo slaagde men er in de arme Djiwa in den dienst van het schandelijk eigenbelang tot het slachtoffer van den dierlijken wellust te maken. Aan wanhoop, angst en woede ten prooi was zij deze woning binnengebracht of liever binnengedragen. In de onwetendheid harer jaren en de onschuld harer gedachten besefte de reine maagd het lot nog niet, dat haar wachtte.

De laaghartige vrouw spoedde zich weldra naar haar dessa terug, het hart overvloeiende van blijdschap en geluk bij het welslagen der onderneming en het hoofd vol droombeelden en heerlijke plannen voor de toekomst. De oppasser deelde in die gewaarwordingen van vreugde en tevredenheid. Ook hem had het vooruitzicht op een belooning en op de sympathie zijns meesters aangespoord tot een ongekenden ijver.

En Obbink? Gelijk een roofdier met de woede

van den honger en den bloeddorst zijn prooi bespringt, zoo wierp hij zich dronken van hartstocht op het gekochte, misleide meisje!

III.

Het concubinaat is een bestaande toestand in de Indische samenleving, die in het Moederland onvoorwaardelijk afgekeurd en scherp veroordeeld wordt, doch waarvoor men in Indië zelf om den drang der omstandigheden, waaruit hij geboren werd, de oogen sluit. De noodzakelijkheid, waarin vele jongelui verkeeren, òf door den aard hunner betrekking, òf in de eenzaamheid en afzondering hunner woonplaats door het gebrek aan een geschikte gelegenheid tot inwoning een eigen huishouding te beginnen, het gemis aan huwbare Hollandsche meisjes en vooral ook de verzoeking, waaraan de jeunesse dorée daar te lande ten allen tijde bloot staat in verband met de gegronde vrees voor kwaadaardige ziekten, dit alles zijn zoovele oorzaken, die den toestand in het leven hebben geroepen, dien in het oordeel van het Indisch publiek rechtvaardigen en verschoonbaar maken, ja, zelfs in het oog van velen als een geoorloofd gebruik wettigen. De inlandsche ‘huishoudster’ is een

surrogaat en een noodzakelijk kwaad, zooals de Controleur te Sitoebondo haar zeker niet onaardig en komisch betitelde.

De Europeanen in Indië komen bijna zonder uitzondering in den bloeitijd van hun leven uit, terwijl meer dan de helft dan nog in ongehuwden staat verkeert. Enkelen blijven bij hunne aankomst in het beloofde land op de hoofdplaatsen gevestigd, doch de meesten zijn voor de eentonige eenzaamheid bestemd en zeker is het, dat ze allen eenmaal hun beurt krijgen van de stille binnenlanden of afgelegen buitenposten, ja sommigen zelfs vertrekken naar de meest onbekende en vergeten streken, waar ze hun dagen in volstrekte afzondering en doodelijke verveling doorbrengen en van waar zij menschenschuw terugkeeren. We denken hierbij aan de geëmployeerden op de onderscheidene particuliere landelijke ondernemingen, als de suikerfabrieken, de tabakslanden, de koffie- en andere plantages en aan de Controleurs en militaire posthouders in de verste uithoeken en op de vergeten eilanden. In de hoofdsteden van Indië moge het jonge, schoone geslacht talrijk vertegenwoordigd zijn, op de kleinere plaatsen en nederzettingen en in de industrieele streken ontbreekt dit geheel of nagenoeg geheel, tenzij men daaronder ook zou willen rangschikken de nonna's of kleurlingen, die over gansch Indië tot in de meest geïsoleerde plaatsen verspreid zijn, doch die zich zoo weinig boven het peil der inlandsche

ontwikkeling verheffen, zoo koppig en grillig van aard en inlandsch van manieren zijn, dat ze in geenen deele bij de pur-sang Europeanen passen. En toch zijn huwelijken onzer jongelui met dergelijke meisjes niet vreemd. Men mag zulke echtelijke vereenigingen slechts beschouwen als de gevolgen van het geïsoleerde bestaan en van grove zinnelijkheid; ze worden dus faute de mieux gesloten en behooren niet tot de gelukkigste. Met het oog op die beperktheid in de keuze eener levensgezellin is het begrijpelijk, hoe zoovele jonge mannen in Indië in celibatairen staat blijven leven of eerst op gevorderden leeftijd in het huwelijk treden en in de kracht hunner jaren en de onbekrompenheid hunner geldmiddelen bij wijze van vergoeding een ‘njai’ in hun ongezellige, sombere woningen nemen. Boven hebben we reeds medegedeeld van welk gehalte die ‘huishoudsters’ gewoonlijk zijn. Ze bieden zich dikwijls zelf aan en stellen zich meestal vrijwillig beschikbaar. Een Djiwa is dus veeleer een uitzondering dan een type.

De wijze, waarop het concubinaat plaats heeft is mede een omstandigheid, die de ergernis van het publiek voorkomt. De njai immers wordt zooveel mogelijk aan de begeerige oogen der nieuwsgierigheid onttrokken en schuil gehouden, waardoor ze weinig of hoegenaamd geen aanstoot geeft aan de goede zeden. Haar bestaan zou zelfs menigmaal niet vermoed worden, wanneer men zich niet - en dit is

vooral bij de dames het geval - door zijn bedienden liet inlichten omtrent de levenswijze der onderscheidene jongelui. Geheel anders is het optreden van de njai's onzer militairen, die ieder recht op een inlandsche vrouw hebben, waarmede ze in de kazernes mogen samenleven. In garnizoensplaatsen kan men die ‘meiden’ dagelijks in gezelschap hunner soldaten zien wandelen en op openbare plaatsen aantreffen. Toch ligt ook in die verhouding weinig aanstootelijks of zedebedervends en het zou een verkeerde maatregel zijn, indien men de ‘huishoudster’ uit de kazerne ging bannen, zooals eenmaal een Minister van Koloniën heeft willen doen. Een denkbaar gevolg van een dergelijken ondoordachten maatregel zou ongetwijfeld zijn: het bevolken der hospitalen met lijders aan de kwaadaardigste der heerschende ziekten.

Intusschen is de toestand van onwettige samenleving verre van algemeen en wellicht zou hij dit wel zijn, wanneer hij niet gelijk iedere andere zaak met zijn lusten tevens zijn lasten medebracht. De bezwaren er aan verbonden en de moeilijkheden, waarvoor men eens geplaatst kan worden zijn schrikbeelden, die huiverig maken. Het concubinaat toch kan een nasleep van treurige en bedenkelijke gevolgen hebben en dit uitzicht in de toekomst doet vele jongelui afschrikken en terugdeinzen, zoodat enkelen nooit en anderen zich eerst dan een njai aanschaffen, als de drang en de verzoeking hen tot het uiterste drijven.

Het nemen eener inlandsche huishoudster is een gewichtige stap en dient derhalve rijpelijk overwogen te worden. Het is wel geen vereeniging of verbintenis, die men aangaat, doch slechts een vrijwillige, mondelinge overeenkomst, die nochtans wederzijdsche verplichtingen oplegt en stilzwijgende voorwaarden stelt. Die overeenkomst nu is niet altijd even gemakkelijk te verbreken zonder zich in moeilijkheden te wikkelen of aan ernstige gevaren bloot te stellen. Eens toch komt er een tijd, hetzij bij vertrek naar een andere standplaats of naar Patria, hetzij hij eventueel huwelijk, dat men weder vrij wil zijn en zich gaarne van zijn huishoudster ontslagen zou zien. In vele gevallen is de verhouding van dien aard en de njai van zoo weinig deugdelijk allooi, dat ze zich met gevulde handen goedschiks laat verjagen. Wanneer zij zich nu echter na een langdurig samenleven aan haar toewan heeft gehecht en door trouw, eerlijkheid en ijver krachtige aanspraken op erkentelijkheid kan doen gelden, gaat dat verjagen niet zoo gemakkelijk en zijn alleen aanzienlijke sommen gelds, list, misleiding of geweld bij machte om haar de plaats te doen ontruimen, die ze zoolang heeft ingenomen of om straffeloos aan haar wraakoefening te ontkomen. Hachelijker nog is de toestand, wanneer er een of meer kinderen in het spel zijn in concubinaat verwekt en zij alzoo het bewustzijn harer moederlijke rechten in zich omdraagt. Verwijderingen in

dergelijke gevallen kunnen aanleiding geven tot de verschrikkelijkste aller misdaden: den moord. Intusschen is dit een gevaar, waarvoor niet iedereen terugdeinst. Menige huishoudster wordt met haar kind en een ruime belooning naar haar kampong teruggezonden, waar ze geheel aan haar zelve wordt overgelaten of men scheidt haar van het kind, hetwelk men wettig erkent en dat zij nimmer terugziet. We achten ons gelukkig tevens te kunnen mededeelen, dat deze strenge, hardvochtige handelwijze niet algemeen is. Huwelijken van Europeanen met hunne huishoudsters of zooals het heet 'met de moeder hunner kinderen' zijn verre van zeldzaam. Ze worden gesloten in het belang der kinderen gedurende het onwettige samenleven geboren. Kinderen zijn de groote schrik van het concubinaat; het bezit er van kan tot een ongewenscht huwelijk noodzaken of een blok aan het been worden, dat men zijn heele leven nasleept. Menige huishoudster wordt dan ook bij hare komst beangstigd door de bedreiging weggejaagd te zullen worden, zoodra ze in blijde (?) verwachtingen verkeert. Uit het een en ander volgt, dat menigeen schuldiger is en meer ergernis wekt door de wijze, waarop hij zich van zijn huishoudster ontslaat dan door het eigenlijke samenleven zelf.

Het huwelijk is de eenige en de beste oplossing van het dilemna, waarvoor de celibatairen in Indië worden geplaatst. Hieruit

leiden we de gevolgtrekking af, dat zij, die voor hun vertrek naar Indië een liefhebbende gade kiezen, er het best aan toe zijn. Zij scheppen daardoor meerdere zekerheid voor het behoud der voornaamste levensconditiën: een gezond lichaam en een tevreden geest en hebben de meeste kans op een gelukkige toekomst. Het is waar, dat beider onbekendheid met het vreemde land en de geringheid van het aanvankelijke traktement veelal den eersten tijd zorgen baren, doch die zijn slechts van tijdelijken aard en wegen niet op tegen de onaangenaamheden en gevaren, die de jongelui als een schaduw in het leven vergezellen.

Na deze uiteenzetting van feiten keeren we terug naar de Controleurswoning op Tjiworo.

Eenige maanden zijn voorbijgegaan. De Westmoesson met zijn dagelijksche afwisseling van slagregens, onweders en schitterenden zonneschijn loopt ten einde. De natuur is gereinigd van het stof, dat na een maandenlange droogte haar als een grauw kleed dekte en ontsierde. Het landschap vertoont zich met nieuwen luister in haar verfrischt gewaad van eeuwig groen. Het blauwwazige gebergte steekt helderder en majestueuzer dan ooit tegen het gloeiende azuur des hemels af. De rivieren met haar eertijds diepe en uitgedroogde beddingen zijn tot breede stroomen aangezwollen, die bruisend van de bergen vallen en klotsend de laagvlakte doorschieten. De aarde is

weder rijkelijk gevoed en met haar herademen mensch, dier en plant. Ook voor Indië is het voorjaar de gezegende tijd.

In en om de Controleurswoning is veel veranderd, zoodat het ons toeschijnt, alsof een nieuwe bewoner, meer aan uiterlijk vertoon hechtend dan Obbink, dit huis heeft betrokken.

De woning is gelegen aan een breeden lommerrijken weg, die uit de vlakte naar de verschillende bergdessa's en koffietuinen leidt. Een sierlijk, witgeverfd bruggetje, waaronder een snelschietend beekje doorstroomt, geeft voor voetgangers en rijtuigen toegang tot het breede rijpad, dat naar het huis voert. Dit bevallige bruggetje overschaduwd door de breedgetakte boomen van den weg is in de plaats gekomen van de vermolmde klapperstammen gedekt door halfvergane planken, die eertijds toegang tot het erf moesten verschaffen en het overrijden gevaarlijk maakten. Het erf, vroeger een wildernis van hoog gras, onkruid en allerlei heestergewas, waarin slangen, schorpioenen en ander giftig gedierte een gewenschte schuilplaats vonden, is thans herschapen in net aangelegde en goed onderhouden gras- en bloemperken, die met de rechtstammige klapper- en pinangboomen hier en daar oprijzend een aangenaam geheel vormen. Voor het huis en symmetrisch geschikt aan weerszijden van den ingang der voorgalerij staan een menigte helderwitte bloempotten op hooge voetstukken en voorzien van frisch-

bloeiende rozen, begonia's, kembang sepatoe's en veelsoortige crotons. Als we een der neergelaten zeilen wegschuiven, die de voorgalerij naar buiten afsluiten om de bewoners te beschermen tegen de heete zonnestralen en het oogverblindende licht, worden we bij het gezicht der veranderingen, die ook daarbinnen werden aangebracht, aangenaam verrast. We treden binnen en ontwaren door het heele huis de duidelijke sporen van de vruchtdragende werkzaamheid eener ordenende, besturende hand. De wanorde en onzindelijkheid, die meestentijds in de woning van elk alleenwonend jongmensch heerschen, zijn uit dit huis gebannen. Het is alsof een toovergodin in Obbinks woning is geslopen, die door een enkele aanraking met haar staf orde, netheid en regelmaat schiep. Vloeren, zolders en wanden zijn nu onberispelijk rein en helder. Ze schijnen in blankheid te wedijveren met al het huisraad. Het huis is wel niet rijk, doch smaakvol en comfortable gemeubileerd en ingericht. De schikking der meubels in galerijen en kamers verraadt overleg en het geheel brengt daardoor een prettigen indruk teweeg. Alles getuigt, dat een andere geest in deze woning is gekomen, die de wanordelijkheid er uit verdreef en haar tot een gezellig thuis inrichtte.

Wat ons echter bovenal treft en duizendmaal meer onze verbazing opwekt, dat is de gelukkige staat waarin we Djiwa terugvinden,

de gekochte, geroofde maagd, het diepgekrenkte, beklagenswaardige meisje van voorheen. Een algeheele ommekeer is er gekomen in haar gezindheid ten opzichte van Obbink. Haar afschuw en haat zijn in liefde verkeerd. Vroolijk en dartel beweegt ze zich door het huis den mond geplooid tot een ondeugend, schalksch lachje en de oogen stralende van innerlijke tevredenheid. Djiwa is veranderd; ze is nog schooner en verleidelijker geworden, sedert ze deze woning listig en gewelddadig werd binnengevoerd. Haar gelaatstrekken hebben het kinderlijke verloren en zijn meer vrouwelijk geworden. Haar vormen zijn nog ronder en voller dan vroeger en het meisje vertoont zich nu in den bloei van haar vollen, schoonsten wasdom. Rank en beweeglijk als een hinde loopt ze met gezwinden, veerkrachtigen tred op een kamer toe, die op de middengalerij uitkomt tegenover die, waarin ze eens half bezwijmd in de ruwe armen van het geweld werd binnengedragen. Ze gluurt een poosje met op elkaar geklemde lippen, ten einde de opwellingen tot lachen te verstikken, om de halfgeopende deur, sluipt dan behoedzaam op de punten der bloote voetjes naar binnen en valt ongemerkt haar Toewan om den hals, die te midden van een groote menigte paperassen ijverig zit te schrijven. Obbink is door deze onverhoedsche, liefdevolle overrompeling wel eenigszins geschrikt, doch verre van verstoord. Hij trekt haar op

zijn knieën en terwijl haar liefkoozingen hem het bloed vurig door de aderen doen bruisen, tracht hij zich met de oogen te verzadigen aan de weelde harer schoone rondingen en den wulpschen aanblik van haar lief gelaat.

Wij, die het eertijds zoo geschokte meisje hebben gekend ten prooi aan de hevigste aandoeningen van haat, smart en wanhoop en diep medelijden met haar gevoelden, durven thans onze oogen schier niet vertrouwen en staan een oogenblik als verplet bij het gezicht van dit innige schouwspel. Toen we Djiwa hier achterlieten in een toestand van radeloos, waanzinnig verdriet, dorstende naar wraak, hadden we niet kunnen voorspellen, dat het den gehaten, verafschuwden Obbink eens zou gelukken het wrokkend hart van zijn slachtoffer te verteederen tot gelatenheid en berusting, ja het zelfs toegankelijk zou weten te maken voor de meest ongeveinsde toegenegenheid. De liefde werd uit haat geboren, zooals de schoone, bloeiende lente door den weldadigen invloed der stijgende voorjaarszon uit den guren, doodschen winter, die de aarde in de kluisters van sneeuw en ijs gevangen hield en de gansche natuur verdord en gedood scheen te hebben onder de aanraking van zijn verstijvenden adem.

De verandering in Djiwa's gemoedsstemming en zielstoestand is even wonderbaarlijk en raadselachtig, minder zeldzaam en ongehoord dan we onder den indruk van het eerste oogen-

blik ons voorstelden. Die algeheele omkeering moge ons eenigen tijd stom van verbazing hebben doen staan, toch kan ze ons bij eenig nadenken niet onverklaarbaar blijven. De hartstochten bij de Indische natiën, zijn van tijdelijken, voorbijgaanden aard. Het is waar, dat ze lichtelijk worden opgewekt, en dan hevig, onbedwingbaar en dikwijls verschrikkelijk in hun uitingen zijn, doch ze bedaren met de snelheid, waarmede ze opwelden. De hartstochtelijkheid van Djiwa's waanzinnig verdriet en grenzenlooze woede over de schendige, laaghartige aanslagen op haar onschuld en eerbaarheid was als een onweder, dat eensklaps den hemel verduistert en in hevigheid losbarst en weer even spoedig afdrijft. Als we nu nog weten, dat de aard eener inlandsche vrouw lichtzinnig, haar karakter onstandvastig en haar hart zoo licht te vermurwen en door geld en schoone beloften zoo gemakkelijk is om te koopen, hebben we nu den sleutel gevonden van wat ons eerst een onoplosbaar raadsel scheen te zijn.

Nadat de koorts der heftige opwinding van haar gemoed en de geweldige overspanning van haar geest en lichaam, die Djiwa geruimen tijd in een staat van machteloosheid en verdooving hield, was geweken, verzonk zij in een diepen, verkwikkenden slaap, die aan haar loodzwaar hoofd, haar vermoeide leden en haar gefolterd hartje een weldadige rust schonk. Toen ze ontwaakte kwam ze in de kalmte

van haar denkvermogen eerst recht tot het volle besef van hetgeen er gebeurd was. Haar uitzinnige woede en dorst naar wraak keerden niet terug. Het was een geheel andere gewaarwording, die zich thans van haar meester maakte. De vurige blos der schaamte overtoog haar aangezicht. In dit gevoel verborg ze het gelaat diep in de kussens van het bed, waarop de Controleur haar in een toestand van volslagen weerloosheid had neergelegd en ze schreide bittere tranen van stil verdriet.

Het meisje waagde geen enkele poging om uit de Controleurswoning te ontsnappen, schoon de gelegenheid daartoe door Obbinks herhaalde afwezigheid zich menigmaal aanbood. Het schaamtegevoel hield haar binnen de wanden der slaapkamer gevangen. En waarheen had ze kunnen ontvluchten? Haar pleegouders hadden haar opzettelijk misleid en laaghartig verkocht. Haar haat en verachting troffen hen even fel als den Controleur. En Kromo? Zij durfde den naam van den beminden jongeling niet meer op de lippen te nemen en trachtte zijn liefelijk beeld en elke herinnering aan hem uit haar hart te scheuren. Kromo was voor haar verloren, omdat zij hem onwaardig was geworden. Hij zou haar verfoeien en haar minachtend den rug toekeeren, gelijk hij dit elke onkuische deerne in zijn dessa deed.

Dagen achtereen hield ze zich voor de gevreesde blikken van nieuwsgierigen verscholen. Zelfs den bedienden des Controleurs waagde zij

niet onder de oogen te treden. Obbink wist van deze gelegenheid partij te trekken om haar tot zachter oordeel te stemmen en eenige toenadering tusschen hen te doen ontstaan. Voetje voor voetje won hij veld. Djiwa bleef niet ongevoelig voor zijn oogenschijnlijk welgemeende vleitaal en liefdevolle oplettendheden, niet doof voor de lokstem zijner verleidelijke aanbiedingen en beloften, ook niet blind voor het vooruitzicht van stoffelijke welvaart in de toekomst. Zij leerde inzien, dat ze uit haar berusting vele voordeelen zou kunnen putten en inzonderheid, dat ze als njai des Controleurs een gewichtige persoonlijkheid kon worden en een invloedrijke macht onder het inlandsch publiek van Tjiworo zou kunnen verkrijgen. Obbink willigde al haar wenschen en begeerten in en overstelpte haar met giften en geschenken, die haar zinnen bedwelmden. Hij vereerde haar allerlei gouden en zilveren sieradiën, dure met kant afgezette witte kabaja's en kleurige baadjes, rijk gebatikte sarong's en muiltjes met gouddraad bestikt en van vergulde, hooge hakjes voorzien.

Op Djiwa, die door haar pleegouders steeds schamel gekleed en in alles stiefmoederlijk was bedeeld geworden, hadden al deze kostbare geschenken de gewenschte uitwerking. Zij waren de vertroosting voor haar pijnigend verdriet, de balsem voor de geslagene wonde. In zijn woorden en gedragingen lag tevens een overredingskracht, waartegen haar beleedigd

gevoel op den duur niet bestand bleek te zijn. Gaandeweg verdwenen de laatste sporen van haat en afkeer uit haar wrokkend hart en vatte een warme genegenheid er post, die alle herinnering aan het verledene uitwischte. Zij eindigde dus met zich volkomen gelukkig en tevreden te gevoelen in het bijzijn van hem, dien ze eens om zijn cynisch geweld tot in het diepst harer ziel had veracht.

Daarmede had Obbink zijn doel bereikt. Hij was voldaan over zichzelven en ingenomen met den uitslag zijner aangewende pogingen om het geroofde meisje te sussen. Het lokaas zijner geschenken en beloften, zijn vleiende woorden en voorgewende deelneming in haar lijden hadden haar de oogen verblind, het verstand beneveld en haar tot gewillige onderwerping aan zijn lusten gebracht. Zijn hart was bij al haar leed koud en gevoelloos gebleven, doch toen hij haar eindelijk tot inkeer had weten te brengen, ontwaakte ook een beter en edeler gevoel in zijn binnenste. Haar ongeveinsd geluk, natuurlijke eenvoud en ongekunstelde vroolijkheid hechtten hem met meer dan zinnelijke liefde aan zijn jeugdige, bekoorlijke njai en deden hem uit zijn eenzelvig bestaan opleven. Hun gelukkig samenzijn was de geest, die in het in- en uitwendige der Controleurswoning zulke ingrijpende veranderingen bracht. Djiwa was in tegenstelling van de meeste inlandsche vrouwen ordelijk en zinde-

lijk van aard. Deze hoedanigheden in verband met zijn veranderde levenswijze moedigden den Controleur aan om, zooals hij het noemde, ‘het kooitje op te sieren, nu het vogeltje gevangen was.’ En hij behaalde, gelijk we gezien hebben, alle eer van zijn optooiend werk. Het ‘kooitje’ zag er aanlokkelijk uit en het ‘vogeltje’ tierde er in naar hartelust tot genoegen van den vogelaar.

Eenige maanden gingen zoo in ongestoorde vreugde voorbij. Toen had er op de suikerfabriek Kebon Kidoel een gebeurtenis plaats, die voor beiden een reeks van noodlottige gevolgen na zich sleepte.

Wij willen nu nog even terugkeeren tot Kromo, eertijds de uitverkorene van Djiwa's hart.

Het gerucht van de listige ontvoering van de schoone pleegdochter des Assistent-Wedono's had zich als een loopend vuur door de dessa Manjoel en weldra zelfs over het gansche district Tjiworo verbreid. Het verhaal van de ware toedracht der schaking ging spoedig van mond tot mond en verwekte algemeene ontevredenheid onder het inlandsch element. Daar evenwel de hooggeplaatste Europeesche en inlandsche ambtenaar in deze zaak betrokken waren bepaalde de verstoordheid zich slechts tot gemompel. Toch is het een onwederlegbaar

feit, dat dergelijke infame handelingen als die van den Controleur Obbink veel schade doen aan ons prestige in de Koloniën. Bij een euveldaad als deze treffen de haat en de verbolgenheid der inlanders niet zelden het geheele overheerschende ras en daarmede ook ons Gouvernement.

Hadji's[1] en andere dwependende, vijandig gezinde lieden maken zich alle misslagen en vergrijpen der Hollanders ten nutte om de bevolking tegen ons op te ruien en ons gezag te ondermijnen. Deugdzaamheid en edelmoedigheid zijn ook in Indië krachtige middelen om eerbied en ontzag af te dwingen. Een ambtenaar onberispelijk van levenswijze, rein in handel en wandel, eerlijk en stipt in plichtsopvatting is de steunpilaar van ons gezag, hoe drukkend dit ook moge zijn.

Bij het bericht van Djiwa's ontvoering ondervond Kromo een geweldige opbruising van woede, die hem het bloed met krachtige slagen door de aderen dreef en zijn oogen van een onheilspellenden gloed deed tintelen. Zijn leden trilden, zijn vuisten balden zich, zijn lippen verbleekten en zijn gelaatstrekken verwrongen zich onder die hevige opwelling van toorn. De wraaklust doorgloeide zijn hart met het verterend vuur van Oostersche hartstochtelijkheid.

In den avond volgende op dien, waarin de

(1) Mekkagangers.

schaking had plaats gehad, dwaalde Kromo met een kris gewapend in den omtrek der Controleurswoning rond. Het plan tot Djiwa's bevrijding uit dat huis werd echter door de waakzaamheid zijner vijanden verijdeld evenals zijn helsch voornemen om zich op haar aanrander te wreken. Men kende zijn liefde voor het meisje en daarom duchtte men zijn wraak. De Controleur en de Assistent-Wedono hadden dientengevolge beiden hun voorzorgsmaatregelen getroffen. Hun oppassers hadden in last den jongeling te bewaken en dag en nacht zijn gangen na te gaan.

Kromo was bij het volvoeren van zijn poging om Djiwa te ontzetten bijna in de handen der gedienstige oppassers gevallen. Troosteloos keerde hij na het mislukken van zijn voornemen naar Manjoel terug. Het hart bloedde den jongen borst. Hij, die steeds in ootmoed en slaafsche onderwerping den rug had gekromd voor den Controleur en nooit eenige kwade gedachte ten opzichte der ‘Compenie’ had gekoesterd, haatte thans met geweldigen afkeer dien vertegenwoordiger van ons gezag en met dezen alle ‘blanda's’ Zijn jeugdige, opgewonden geest kwam in opstand tegen de vreemde overheersching en het bestaan der ‘blanke honden’ in zijn eigen land.

Omstreeks elf uur doolde hij dien avond met hetzelfde oogmerk voor de tweede maal in den omtrek der controleurswoning rond.

Obbink lag lang uitgestrekt in een luierstoel onder het genot van een geurige manilla en een brandy-soda in de voorgalerij van zijn huis te lezen. Niemand anders was te bespeuren. Achter en op zij der woning heerschte dikke duisternis. Alleen uit een der half geopende zijramen viel een flauw lichtschijnsel naar buiten. Kromo onderstelde terecht, dat zich hier de kamer moest bevinden, waarin het geliefde meisje opgesloten zat. Hij besloot in alle stilte dit raam te naderen. Het was niet hoog en het overklimmen zou dus weinig moeite kosten, dacht hij. Voorzichtig kroop hij door een gat in den paggar(1) van bamboe-doeri, die het erf des Controleurs van de nabijgelegen kampong scheidde. Stap voor stap sloop hij voort nu eens scherp toeluisterend dan zich wegschuilend achter een dikken boom, wanneer ook maar eenig geritsel zijn oor trof. Eindelijk was hij het raam tot op enkele passen afstands onopgemerkt genaderd en verheugde hij zich reeds bij voorbaat in het slagen zijner onderneming, toen hij plotseling tegen een touw opliep, dat daar uit voorzorg door de waakzame oppassers was gespannen. Een zwaar rinkelend voorwerp viel daardoor eenige schreden van hem af met een hevigen slag op den grond neder. Hij schrikte geweldig. Een paar honden kwamen heftig blaffend en dreigend op hem toeschie-

(1) Heg.

ten. Op hetzelfde oogenblik kwamen een tweetal gewapende oppassers en bedienden uit de donkere achtergalerij het erf oploopen en begonnen uit alle macht ‘Maling! Maling[1] te schreeuwen, zoodra ze iemand gewaar werden, ten einde daardoor de nabijzijnde gardoelui te waarschuwen.

Kromo trachtte zich ijlings uit de voeten te maken. Voor hij evenwel de opening in den paggar had kunnen bereiken, waardoor hij zoo even was binnengeslopen, werd hij door de beide oppassers in zijn vlucht tegengehouden. De hooge, dichte paggar omringde het huis van drie zijden. Het bruggetje, dat toegang gaf tot den rijweg naar de vlakte was voor den vluchteling nu de eenige uitweg. Hij snelde dus het erf over naar voren, verlicht door de helderbrandende lamp in de voorgalerij, waarbij Obbink, zooals we gezien hebben zat te lezen. Hier echter werd hem de pas afgesneden door de nachtwacht, die middelerwijl op het geschreeuw was komen toeloopen met de schrikwekkende Javaansche gaffels en pieken. Van alle kanten in het nauw gebracht en op het punt in de handen der politie te vallen, waagde hij door middel van een gezwinde beweging nog een laatste poging om het gevaar te ontkomen. Doch het was te laat geweest. De vijand was hem te dicht op de hielen en meedoogenloos werd hij opgevangen in de met

(1) Dief.

verschrikkelijke dorens afgezette gaffels der gardoe-lui, die hem als zoovele scherpe weerhaken in het vleesch drongen. Hij gaf een ijselijken, doordringenden kreet van pijn. De gejaagdheid en de onrust, die hem voor de tweede maal naar hier dreven, waren door die nieuwe mislukking zijner plannen tot het uiterste overgeslagen en hadden hem aan de grens gebracht van dien gevreesden staat van opgewondenheid, die nog slechts een enkel stootje noodig heeft om te ontaarden in een onbedwingbare wraak- en moordzucht. De wreedaardige wijze, waarop men hem als den laaghartigsten schurk gevangen nam, brachten hem in dien toestand van razernij en dierlijke woede, waarbij het denkvermogen zijn werkzaamheid staakt en alle menschelijk gevoel uitgedoofd wordt, een toestand, die bij inlanders verre van vreemd is en die zijzelve betitelen met den juisten naam van mata-glap of zinsverbijstering.

Kromo poogde zich los te maken uit den gaffel, welks weerhaken hem zoo pijnlijk gevangen hielden. Hoe meer hij zich echter wrong, hoe dieper de dorens hem in het lichaam drongen, doch zijn woede was zoo hevig, dat hij de pijnen niet gevoelde zijner schrijnende wonden. Zijn oogen beliepen met bloed, het schuim bruiste hem op de lippen en hij brulde als een verwoed wild dier. Men vreesde hem niet meester te zullen blijven en daarom trachtte men hem te boeien. Hij deed toen echter zoo

een geweldigen sprong, dat hij zich geheel los rukte uit den gaffel en op vrije voeten geraakte. De weerhaken reten zijn huid open en scheurden hem het vleesch uit het lichaam. Het bloed stroomde uit de gapende wonden neer.

Zoodra hij zich bevrijd gevoelde, rukte hij zich den hoofddoek af, zoodat zijn lange, zwarte haren hem verwilderd over rug en schouders vielen, haalde daarna gezwind een kris van onder zijn baadje te voorschijn en stiet den oppasser des Controleurs, die er bijna in geslaagd was hem te boeien, het wapen met kracht in den buik. De getroffene zakte ineen en gaf weldra badende in zijn bloed den geest. Zich losrukken uit zijn gevangenschap en zijn vijand neer te stooten was voor Kromo slechts het werk van één oogenblik geweest, waardoor het hem gelukte te ontsnappen, vooraleer men nog recht begreep, wat er eigenlijk gebeurd was. Als een bezetene snelde hij toen het bruggetje over en den weg op, de van bloed druipende kris dreigend omhoog stekend.

Luide en angstig verhief zich nu het geschreeuw van: ‘Amok! Amok!’ terwijl het gardoe-blok weldra van alle kanten zijn schrikaanjagend amok-signaal door de stilte van den avond deed weerklinken. Op het hulpgeroep kwam spoedig de gewapende inlandsche ronde opdagen. Een gedeelte dier nachtelijke patrouille werd voorzichtigheidshalve voor de Controleurswoning opgesteld. Het bleek wel-

dra, dat deze voorzorgsmaatregel niet noodeloos was geweest.

Kromo was in zijn razernij den weg opgevlogen, die naar de vlakte leidde. Van een paar Javanen, die zich op het geschreeuw uit nieuwsgierigheid op den weg hadden gewaagd, bracht hij den eenen een gevaarlijke en den anderen een doodelijke wonde toe. Toen holde hij terug steeds woester en naar meer bloed dorstend en kwam in dolle vaart het erf des Controleurs weer oprennen met de bedoeling de woning binnen te dringen en zijn woede aan den gehaten Obbink te koelen. Deze had zich evenwel in het binnenste van zijn huis teruggetrokken en zijn verdediging opgedragen aan de nachtwacht, die zijn woning omsingelde. Kromo zag of vreesde in zijn verblinding die geduchte macht niet. Gereed om elkeen omver te stooten, dien hij op zijn weg ontmoette, snelde hij op het huis toe, doch eer hij de voorgalerij had kunnen bereiken, drongen drie pieken hem te gelijk in het lichaam en werd hij andermaal in de weerhaken van een gaffel opgevangen. Het bloed gutste bij stroomen uit de wonden en machteloos zakte hij ineen. Met wellust maakten zijn landgenooten hem af, nu hij in hunne macht was. Het lichaam werd met verschrikkelijke wonden als overdekt. Rochelend in zijn bloed gaf hij weldra den geest met den vloek op de lippen over alle blanda's. De gevierde jongeling van Manjoel, de zachtaardigste uit

gansch Tjiworo was niet meer. Hij viel als het slachtoffer van den boozen wellust eens Europeaans en stierf in de liefde voor haar, die hij boven alles had liefgehad.

Tot nu toe had men Djiwa onkundig gelaten van den dood van Kromo.

IV.

We zijn op Kebon Kidoel, de groote suikeronderneming in de afdeeling Tjiworo. Het is vroeg in den morgen. Op de fabriek schijnt alles nog in diepen slaap verzonken. Ook in de omliggende kampongs heerschte een nog bijna nachtelijke stilte. Het getjilp en gestoei van musschen en glatiks in de tamarinden en waringins, het schril geschreeuw van een enkelen wilden pauw of boschhaan verbreken de stilte van den vroegen ochtend en verkondigen den naderenden dageraad. Naar het zuiden en oosten verrijzen de bergen en teekenen zich als duistere, vormlooze massa's tegen den met sterren bezaaiden hemel af. Een koele wind waait ons uit het gebergte tegen, doet de hooge bladerkronen der klapper-, pinang- en arengboomen zacht heen en weer wiegelen en ruischt spookachtig door de spichtige naalden der tjemara's. Myriaden van vuurvliegjes spreiden zich als een vuurgloed over de rijstvelden uit om eensklaps als op bevel tegelijk neer te strijken en zich weder

te verheffen. Het is een dier heerlijk frissche morgens, die Indië ons bijna dag aan dag schenkt en die we bij onze terugkomst in het Vaderland zoo zeer missen moeten. Wij, die heden vroeg zijn opgestaan, bejammeren het, dat men op Kebon Kidoel al die heerlijkheid schijnt te verslapen. Straks zal de zon achter het gebergte opgaan en haar verzengende stralen over de menschen uitzenden.

Ook in en om het Groote Huis op Kebon Kidoel heerscht de stilte. Het huis schijnt nog gesloten en toch kunnen we zeker zijn daar reeds menschen te zullen aantreffen. De heer Vermaas heeft het zich sedert zijn komst in Indië en dat is vele jaren geleden, tot een gewoonte gemaakt vroegtijdig op te staan om te kunnen genieten van den rustigen en gezonden Indischen morgen. We vinden hem in dit vroege uur reeds in een der zijgaanderijen van zijn woning naast zijn dochter gezeten, die met de beide armen op zijn stoel geleund liefdevol tot hem opkijkt en aandachtig toeluistert. Hij is heden nog vroeger opgestaan dan zijn gewoonte is, want het zal een drukke dag worden voor Kebon Kidoel en in het bijzonder voor hen beiden.

De fabriek, die ongeveer een half jaar heeft stil gelegen, zal van daag haar campagne weer beginnen. De regentijd is geëindigd. Het suikerriet heeft zijn vollen wasdom bereikt en wacht op uitpersing. Ter inleiding van den maaltijd zal heden het maalfeest gevierd wor-

den. Het zal een luisterrijk feest zijn. Het inlandsche zoowel als het Hollandsch personeel is reeds dagen te voren druk in de weer geweest om alles in gereedheid te brengen. De inlandsche bevolking van Tjiworo heeft langen tijd met blijde verwachting naar dezen dag uitgezien, tuk als ze is op slamattans en het zal spoedig blijken hoe elk het zijne er toe heeft bijgedragen om luister aan het feest bij te zetten.

In de Administrateurswoning zal het maalfeest besloten worden, met een ‘gloeiende nafuif’, zooals het onder de jongelui op Kebon Kidoel luidt. De heer Vermaas zal namelijk 's avonds een groot bal geven ter eere zijner dochter, die pas uit Holland is teruggekeerd, waar ze in het belang harer opvoeding op jeugdigen leeftijd werd heengezonden. Na een jarenlang verblijf in deze streken telt Vermaas zijn vrienden en kennissen bij menigte. Gansch Kebon Kidoel is dan ook in gereedheid gebracht voor de ontvangst van zoovele gasten, die van heinde en ver de uitnoodiging voor het maalfeest en het bal hebben aangenomen. Vader en dochter hebben met het oog op dit dubbel feest nog veel met elkaar te bespreken en te overleggen en dit is dan ook de reden waarom ze nu zoo bijzonder matineus zijn.

Vele jaren is het geleden, dat in deze woning het laatst werd feest gevierd. De omstandigheden waren niet gunstig. Een paar weken geleden heeft echter een voorname gebeurtenis

plaats gehad, die een groote wijziging bracht in het leven van den heer Vermaas en zelfs van invloed werd op geheel Kebon Kidoel. Het is die terugkeer zijner dochter uit Europa, waardoor een nieuw leven voor hem is aangebroken. Het feest van hedenavond, waaraan moeite noch kosten gespaard bleven, is de uiting van zijn tegenwoordig levensgeluk.

Hoewel kort na zijn komst in Indië tot een rang bevorderd, die voor de jongelui, waarmede hij in vroegere jaren had samengewerkt, steeds een onbereikbaar ideaal was gebleven, kon hij toch niet als een gelukkig mensch beschouwd worden. Hem werd al vroeg ontnomen wat hem eenmaal tot den gelukkigsten mensch der wereld had gemaakt en hij was het zwaar geleden verlies nooit geheel te boven gekomen, zoodat zijn leven altijd eenzaam, dor bleef.

Indië was in zijn jeugd reeds het land zijner illusiën en droomen geweest. Een schoolvriend - op Java geboren - had hem vol geestdrift menigmaal allerlei wonderbare en avontuurlijke verhalen van Indië gedaan en zoo was als jongen reeds zijn gemoed ontvlamd voor dat geheimzinnige land van bruine menschen en tijgers, van bergen en eeuwigen zomer. Die liefde voor het onbekende verre land bleek niet van tijdelijken duur te zijn. Ze bleef hem bij tot op ouderen leeftijd en hij rustte dan ook niet voor hij zich een betrekking in Indië had weten te verwerven. De vader van zijn

Indischen schoolkameraad was eigenaar van de suikerfabriek Kebon Kidoel en deze koos hem tot een zijner opzichters, toen hij zijn studie aan de hoogere burgerschool had voltooid. Vol hoop op de toekomst en moed en ernst in het hart verliet de flinke jongeling Familie en Vaderland. Toch viel het heengaan hem niet gemakkelijk. Het ging hem daarbij als bij de meesten het geval is, die op het punt zijn het land hunner geboorte te verlaten om een toekomst te gaan zoeken in vreemde, verre gewesten. Zijn ouders waren oud. Zou hij die goede menschen, die hem zoo dierbaar waren ooit terugzien? De gedachte, dat hij ze eenmaal in het Vaderland teruggekeerd niet meer in leven zou vinden, beangstigde hem en deed hem het scheiden moeilijk vallen. En - last not least - er was nog iets, dat hem aangreep en hem bij wijlen neerslachtig maakte of in zich zelven gekeerd deed zijn. Het was zijn lieve Anna, het slanke, schoone meisje, dat hij zoo innig liefhad en hier zou moeten achterlaten. Later - zoo was de afspraak - als hij zich voldoende op de hoogte had gesteld van de bestaande toestanden in het vreemde land en het hem daar goed ging, zou ze hem als zijn vrouwtje mogen nareizen. Onder duizend eeden en beloften was het verbond van trouw van weerskanten bezworen.

Zoo ging hij heen. De reis was bijzonder voorspoedig. De aankomst en het onthaal op Kebon Kidoel overtrof zijn schoonste verwach-

tingen. Het duurde niet lang, of zijn aangeboren vroolijkheid, zijn nobele inborst en edel karakter hadden hem de harten doen winnen zijner superieuren en medegeëmployeerden. Hoewel de jongste in jaren en in dienst, werd hij weldra het middelpunt, waarom zich het gezellig samenleven op Kebon Kidoel concentreerde. De ijver en nauwgezetheid, die hij bij het verrichten zijner werkzaamheden aan den dag legde en zijn snelle vorderingen in het aanleeren der suikercultuur en inlandsche talen deden hem spoedig tot een hoogere betrekking opklimmen. Na drie jaren zag hij zich bevorderd tot eersten tuinopzichter op de onderneming, een positie, die hem in financieelen welstand deed verkeeren en alzoo ruimschoots in staat stelde een eigen huishouding te beginnen. Het ging hem dus wel voor den wind. Hij had dan ook niet durven denken, dat hij reeds na drie jaren in alle gerustheid voor de toekomst zijn Anna zou kunnen verbeiden. Wederzijds werden brieven vol vreugde en tevredenheid gewisseld en eer nog een half jaar na zijn laatste bevordering verstreken was, hadden ze elkaar als een gelukkig echtpaar in het hart van Java teruggevonden.

Weken, maanden gingen voorbij in ongestoord geluk. Hij bleef met groote opgewektheid en algeheele toewijding zijn werk verrichten, terwijl zij zich met onverflauwden ijver en kordaatheid toelegde op het aanleeren van de taal des lands en zich beijverde

om in den kortst mogelijken tijd op de hoogte te geraken, van alles wat zij noodig achtte ter geregelde bestiering harer huishouding. Zij bezat den tact en de flinkheid zich ongehinderd heen te zetten over al die kleine en groote moeilijkheden, die bij ons eerste verblijf in een vreemd land als paddestoelen uit den grond oprijzen. Zij klaagde niet, wanneer ze al eens tegenspoed ondervond, omdat ze te dankbaar was voor het vele goede en schoone, dat Indië haar in andere opzichten met milde hand aanbood. Als men dit in onze Koloniën wat meer in het oog hield, zou de beruchte Indische mopperzucht zeker minder algemeen zijn. Mevrouw Vermaas muntte dus wel zeer uit boven die talrijke klasse van mopperende en klagende leden der Indische maatschappij, die immer slachtoffers blijven van de toestanden des lands en de eischen des levens.

De woning van het jonge gelukkige echtpaar werd spoedig een gezellig pied-à-terre voor het gansche personeel der fabriek. In den eenvoud hunner deugdelijke hoedanigheden oefenden ze een heilzamen, machtigen invloed uit op de verhoudingen en het leven der geëmployeerden, die hen bewonderden, vereerden en navolgden. En toen Vermaas twee jaren later met zijn lief vrouwtje het Groote Huis betrok als beheerder van Kebon Kidoel, staken bittere afgunst en nijd de hoofden niet op, overtuigd als iedereen was van de gelukkige keuze, die men gedaan had.

De vorige Administrateur had goede zaken gemaakt en verlangde na een verblijf van dertig jaren tusschen de keerkringen zijn verdere levensdagen in Patria door te brengen, waardoor de hoogste betrekking op Kebon Kidoel open kwam. Op wien anders zou thans de keuze voor een geschikten opvolger vallen dan op Vermaas? Algemeen werd deze met de betrekking gedoodverfd. Men vermoedde evenwel niet, dat men in Holland een tijdlang dobberde tusschen Vermaas en een anderen en niet minder verdienstelijken geëmployeerde op Patjeningan, een suikerfabriek, aan denzelfden eigenaar toebehoorende. De beslissing viel eindelijk ten gunste van den eersten tuinopzichter op Kebon Kidoel. Zijn werkzaamheid en energie, zijn tact om met de Javaansche bevolking om te gaan en niet in het minst het zedelijk en geestelijk overwicht op zijn collega's gaven den doorslag.

Dagen achtereen werd er feest gevierd op Kebon Kidoel. Het was toen nog in den rijken tijd der hooge marktprijzen voor Java-suiker, den champagnetijd der Indische suikerfabrieken en dus werd er veel en zwaar gefuifd. De afgetreden Administrateur was algemeen geacht en bemind. Zijn populariteit strekte zich nagenoeg over gansch Midden-Java uit. Een reeks van afscheidspartijen, de een al schitterender dan de andere, werd hem aangeboden. Zoo verkeerde men dagen lang in den roes en den zwijmel van het feestgenot. Eindelijk brak het

oogenblik van vertrek aan en dat maakte aan al de feestvreugde een einde. Toen keerden rust en regelmaat weer terug in het eenzame leven op Kebon Kidoel. Het zou lang duren voor hier nog eens op zulk een schitterende wijze werd feestgevierd.

Ontbrak thans niets meer aan het levensgeluk van den nieuwen Administrateur, eerlang zou hem op wreedaardige wijze geleerd worden, dat het leven vol schrille contrasten en bittere teleurstellingen is.

Gelijk in tropische gewesten een dikke duisternis in enkele minuten tijds het oogverblindend licht van den dag vervangt, zoo plotseling ging zijn gelukszon onder en daalde een zwarte nacht over zijn leven neer. Zooals een wild bruisende bergstroom zich na overvloedige regens in de vlakte neerstort, alles voor zich uit verwoestend, zoo meedoogenloos trad het noodlot zijn woning binnen, vernietigde de hoop van zijn leven en liet er slechts zielssmart achter.

De ooievaar was in zijn huis neergestreken. Met angstige vreugde was zijn komst in ongeduld en spanning tegemoet gezien. Hij bracht een lief dochtertje, doch nam het leven der moeder mede. Zij mocht haar eerstelinge, het afgebeden kind, waarmede ze in gedachte reeds haar toekomst en gansch haar bestaan had samengesmolten, niet aanschouwen. Arme moeder! - En hij? Verpletterd zonk hij neer bij het doodsbed zijner aangebeden vrouw. Arme man!

Arme jeugdige vader! Geen moederweelde kon hier gesmaakt worden. De dood was haar voor geweest. Geen vadervreugde, alleen wanhoop en stomme smart naast diepgevoeld medelijden heerschten in de ongelukkige woning.

De doodstijding weerklonk als een droeve mare over Kebon Kidoel heen tot ver in den omtrek. De verslagenheid was groot. Elk leed mede. Ieder huis rouwde.

Den volgenden morgen - het begraven geschiedt snel in heete landen - werd het lijk der arme moeder ter aarde besteld. Wie eens een begrafenis in de binnenlanden van Java bijwoonde zal aangedaan geweest zijn door den plechtigen eenvoud, waarmede ze plaats heeft. Uiterlijk vertoon van pracht en rijkdom ontbreekt ten eenenmale, doch zeker nimmer de ernst, die er mede dient samen te gaan. Ver van het Vaderland en zijn bloedverwanten verwijderd wordt een doode hier door zijn vrienden, in wier midden hij het laatst gewoond heeft, naar zijn laatste rustplaats geleid met al de plechtigheid, die in de eenzaamheid en afzondering der binnenlanden mogelijk is. Als de vrienden straks om de groeve heen geschaard staan, waarin zooeven het stoffelijk overschot van den afgestorvene neerdaalde, strooit elk de hem aangeboden melati's in den grafkuil met weemoed in het hart en een traan in het oog, alsof het hier een nabestaande gold. En ernstiger nog dan hij grafwaarts ging, keert ieder tot zijn dagelijksche bezigheden terug.

Te midden eener schoone, bekoorlijke natuur, onder zware tamarinden, hare lievelingsboomen, lag het graf gedolven voor de arme mevrouw Vermaas. Hier in de stilte van bosschen en bergen, ver van het land, dat haar geboren zag worden, zou zij haar laatste rustplaats vinden. Haar teraardebestelling was aangrijpend, hartroerend voor wie haar bijwoonde. In stomme smart, gesteund door den arm van een trouwen vriend, volgde Vermaas het lijk. En toen hij zijn dierbare gade, de ongelukkige moeder van zijn kind in de groeve zag neerdalen, werd de aandoening hem te sterk en zonk hij machteloos ineen. In dien toestand reed men hem huiswaarts.

Hij werd zwaar ziek en niet dan uiterst langzaam sterkten zijn krachten weer aan. Toen brak een tijd van somberheid en zwaarmoedigheid voor hem aan. Doch het leven met zijn bezigheden, zijn beslommeringen en zijn dagelijks terugkeerenden strijd voor het bestaan kwam zijn krachten weder opeischen tot de vervulling zijner plichten. Hij kwam den slag echter nooit geheel te boven, want de tijd heelde wel de geslagen wonde, doch de herinnering er aan werd nimmer uitgewischt.

Hoe lief had hij onder al zijn leed en zielsverdriet het kind gekregen, dat zijn Anna hem als het pand harer liefde had achtergelaten. Het was zijn troost, zijn trots. In zijn dochtertje herleefde voor hem de jong gestorven moeder. Bij het gezicht van zijn

kleine Anna rees hem echter een schrikbeeld voor oogen, dat aanwies, naarmate ook zijn lieveling opgroeide. Het was de gedachte aan de noodzakelijkheid, waarin hij eerlang zou verkeeren om zijn dochtertje in het belang harer opleiding naar Holland te moeten zenden. Hoe zalig ook de gedachte was het lieve kind voortdurend bij en om zich heen te hebben, zou hij haar evenwel tot geen enkelen prijs aan de verderfelijke leiding van het inlandsch element hebben willen toevertrouwen. Het zou immers een vruchteloos streven zijn bij ontstentenis van het wakende moederoog haar voor den kwaden invloed van baboe's, huisjongens en omgeving te willen vrijwaren. Hij was lang genoeg in Indië om te begrijpen, dat Anna hier zou opgroeien tot een nonna, een wezen vol koppigheid, grillen en inlandsche manieren. Ofschoon hij haar zooveel mogelijk aan de zorgen en het toezicht van het inlandsch personeel onttrok, had hij toch niet kunnen verhoeden, dat zij zeer nauwkeurig Maleisch en Javaansch aanleerde, terwijl zij het Hollandsch radbraakte op de wijze der meest onontwikkelde sinjo's en nonna's[1], een omstandigheid, welke hem niet weinig in zijn voornemen sterkte, haar naar Holland te zenden.

Zijn eigen ouders hadden zich aangeboden voor de verdere opvoeding van hun kleinkind

(1) Kleurlingen van beiderlei kunne.

te zorgen. Aan wie had hij zijn kind beter kunnen toevertrouwen dan aan deze goede menschen? Op haar zevende jaar vertrok zij onder geleide van een vertrouwbare familie naar Holland.

Zijn huis was nu weer ledig. Het vroolijk kinderstemmetje, waarvan zijn woning weergalmd had, hoorde hij niet meer om zich heen en het drukkende gevoel van verlatenheid sloop opnieuw zijn hart binnen. Het alleenzijn deed ook de herinneringen aan zijn jong gestorven vrouw herleven. In die dagen van sombere eenzaamheid bezocht hij dikwijls morgen op morgen, als iedereen nog sliep op en om Kebon Kidoel, in alle stilte het kerkhof.

Hoe verheugd was hij, toen de mail de eerste geruststellende berichten over zijn dochtertje bracht, vooral ook omdat er een gekrabbeld briefje van haar zelve bij was. De geregelde en uitgebreide briefwisseling, die er tusschen Kebon Kidoel en Holland werd gehouden, was in het vervolg zijn troost.

Een zestal jaren van scheiding ging zoo voorbij. Toen werd het verlangen naar Familie en Vaderland hem te machtig. Hij vroeg een eenjarig verlof aan en vertrok met den grootsten spoed naar Holland.

Na een afwezigheid van zoovele jaren was de ontvangst in het Vaderland allerhartelijkst en het wederzien innig en verrassend. Iedereen - zijn goede, bejaarde ouders niet het minst - had zich beijverd hem het meest hartelijk onthaal te bereiden. Innigheid, aandoening en

bezorgdheid streden dan ook bij zijn thuiskomst om den voorrang.

Het was een jaar van ongestoord geluk en dus ging het snel voorbij. De eene dag scheen den anderen met ongeduld te verjagen, de weken smolten weg, de maanden spoedden heen en toen men meende nog volop te kunnen genieten van het wederzien kwam de gedachte aan het vertrek reeds de vreugde vergallen. Naarmate het oogenblik van scheiding weder genaakte, verkeerde de blijdschap in gedruktheid en kwamen de gemoederen in spanning. Hij ging heen met de belofte na drie jaar voor goed in den kring zijner familie te zullen terugkeeren. Dit was voor hen, die achterbleven, een vertroosting, waardoor het afscheid hun minder moeielijk viel. Hem bezielde de gedachte en troostte de overtuiging zijn kind verzorgd en liefderijk verpleegd achter te laten. En al kwamen zijn ouders reeds op hoogen leeftijd, ze waren nu nog sterk en drie jaren gingen spoedig voorbij.

Doch de dood waart rond zonder medelijden; hij stoort zich aan geen beloften en kent geen afspraken. In den blinde zwaait hij zijn zeis, hier licht kwetsend, daar doodelijk wondend. Hoelang ook gespaard gebleven, velde hij eindelijk de beide oude menschen, voor en aleer nog de drie beloofde jaren verstreken waren. De dood bracht Vermaas dezen keer een dubbel gevoeligen slag toe. Zijn ouders overleden korten tijd na elkander en dit af-

sterven wijzigde zeer zijn plannen voor de toekomst, vooral, toen hij voor Anna in vergoeding voor het zware verlies, dat ook zij had geleden, een geschikt tehuis had gevonden bij een zijner naaste familieleden. Hoe gelukkig het samenzijn met zijn dochtertje hem ook toescheen, de gedachte, dat hij in de kracht van zijn leven tot werkeloosheid zou gedoemd zijn, schrikte hem in die mate af, dat hij tot vreugde van zijn eigenaar en zijn ondergeschikten het besluit nam zijn terugkeer naar Holland nog eenige jaren uit te stellen en het beheer over Kebon Kidoel te blijven voeren.

Ongeveer vier jaar later keerde Anna uit Europa in Tjiworo terug als het evenbeeld harer moeder. Diezelfde slankheid van gestalte en schoonheid van gelaatsuitdrukking waren in haar herboren, terwijl helder doorzicht in zaken en degelijkheid van opvatting ook hare handelingen kenmerkten. Vermaas mocht trotsch zijn op zijne dochter en dankbaar voor de opvoeding, die men haar in Holland had gegeven. Wars van nuffigheid en oppervlakkigheid had hij haar buiten het kostschoolleven gehouden en geheel en al toevertrouwd aan de zorgvolle, huishoudelijke leiding zijner belangelooze familie. Geen moeite en kosten waren gespaard gebleven aan de bevordering harer ontwikkeling. Ze was dan ook schoon en beminnelijk naar lichaam en geest opgegroeid. Al vroeg had ze aanleg en lust voor de muziek

getoond en men had die gave zorgvuldig aangekweekt en geleid, zoodat ze in het pianospel spoedig tot een verrassende hoogte was gestegen. Zij verhief zich boven al die lichte Fransche compositiën, de muziek bij uitnemendheid harer vriendinnen. Bach en Beethoven hadden haar bewondering gaande gemaakt en haar voorliefde gewekt. Met veel bekwaamheid en diep gevoel wist ze de grootsche werken dier meesters te vertolken. Ook haar stem was buitengewoon ontwikkeld. Het was een genot haar te hooren zingen, terwijl ze zich zelve accompagneerde. Haar zang was vol, liefelijk en beschaafd. Door haar bekoorlijk figuurtje wekte ze ieders aandacht, door haar begaafdheden en hoedanigheden ieders vereering. Toch bleef ze boven alles nederig, want haar hartje was een schatkamer van reine onschuld en onbedorven eenvoud. Levenslust en tevredenheid schiep ze dus om zich heen en haar heengaan naar het land harer geboorte deed in den kring harer familie een leegte ontstaan, die niet kon worden aangevuld.

Toen men hare opvoeding voltooid achtte, had men aan haar zelve de keuze gelaten tusschen Holland en Indië. Wel ging het haar aan het hart van de goede menschen te moeten scheiden aan wie ze zooveel goeds en liefs te danken had, doch de liefde voor haar vader en het verlangen naar het land, waar haar arme moeder begraven was, overtroffen nog de verkleefdheid aan haar Hollandsche betrek-

kingen. Ze weifelde niet en trok heen naar haar geboortegrond in het hart van Java.

Als kind verliet ze Kebon Kidoel, als een bloeiende maagd keerde ze er terug, bedeeld met de schoonste gaven van geest, ziel en lichaam. Voor Vermaas was de langverwachte terugkomst zijner dochter een gewichtige gebeurtenis, een ommekeer in zijn eenzaam bestaan, een mijlpaal op den weg zijns levens. De zonneschijn van het geluk verdreef de somberheid uit zijn huis, de verlatenheid uit zijn hart.

Ware genegenheid uit zich steeds op ongekunstelde, treffende wijze. Geen liefde kon inniger, geen eerbied dieper gevoeld zijn dan de kinderlijke gehechtheid van Anna aan haar vader. Zij omringde hem met duizend liefdevolle oplettendheden, voorkwam al zijn wenschen, verrukte en verraste hem elk oogenblik met weldaden van haar liefderijk hart en de schatten van haar rijkbegaafden geest en koesterde hem zoodoende door den warmen gloed harer kinderlijke, teedere genegenheid. In de verhevenheid harer ziel trachtte zij hem vergoeding te schenken voor het leed, dat als een vlijmend wee zoovele jaren zijn hart vervulde; want zij besefte de zwaarte van den slag, die hem door het overlijden zijner jeugdige aangebeden vrouw was toegebracht en de drukkende eenzaamheid van zijn bestaan, die dit droevige sterfgeval en haar eigen vertrek naar Holland hadden veroorzaakt. En hij?

Al de liefde, die zich sedert den dood zijner vrouw en het heengaan van zijn dochtertje in zijn hart had opgehoopt, ontwaakte in het eerste oogenblik van wederzien en hij hechtte zich aan zijn beminnelijk kind met de oprechtheid en de verknochtheid eener vurige vaderliefde. Zoo gingen die twee in elkander op en vulden elkaar aan tot een rein geheel.

Toch was het meisje met haar beminnelijke deugdzame hoedanigheden en haar rijkbegaafden geest niet in Tjiworo gekomen om enkel vrede en eensgezindheid te scheppen. Zij, die bij al haar handelingen slechts naar de stem van het geweten luisterde en alleen de inspraak van het hart volgde, bracht strijd en lijden in deze rustige streek.

Als we haar in dit vroege morgenuur bij het krieken van den dag met haar vader in de zijgaanderij van het Groote Huis vinden, is zij pas drie weken op Kebon Kidoel terug. Haar verwachtingen van het land, dat om zijn schoonheid in verhalen en gedichten duizendvoudig geroemd en bezongen is, werden niet teleurgesteld. Zij bewonderde dit land met zijn eeuwigen zomer en zijn grootsche natuur en in die weinige weken had ze zich reeds met de gebruiken en toestanden van Indië geheel weten te verzoenen. Het is waar, dat ze haar intrede in de Indische maatschappij onder heel wat gunstiger omstandigheden deed dan bij het meerendeel der baren het geval is, die meestentijds ten eenenmale onbekend

zijn met de toekomst, die hun wacht en dikwijls familie noch vriendschapsbetrekkingen in het vreemde land hebben. Een liefhebbend vader wachtte haar te Batavia op met kloppend ongeduld en vurig verlangen. Hij leerde haar in korten tijd het Indisch leven kennen met zijn gewoonten en gebruiken, deed haar het schoone in haar geboorteland bewonderen, het goede waardeeren en het minder aangename zonder morren verdragen. Alvorens de reis naar Tjiworo te ondernemen bleven ze eenige dagen in een der comfortable hotels van Batavia vertoeven, waarna ze gezamenlijk een uitstapje naar Buitenzorg en in de Preanger Regentschappen maakten. De Koningin van het Oosten met haar woelige handelsdrukte en bonte mengeling van Oostersche en Westersche natiën, maakte een levendigen, aangenamen indruk op Anna, doch beter nog beviel haar het schoone Buitenzorg zoo prachtig gelegen in het gezicht van Salak en Gedeh, terwijl de heerlijke bewonderenswaardige berglandschappen van Java's schoonste gewest haar verwachtingen verre overtroffen en haar geheel en al in geestdrift brachten. En toen ze eenige dagen later den betooverend schoonen grond van Tjiworo betrad, klopte haar het hart van blijde aandoening en verrukte haar de gedachte hier te midden van bergen en wouden als in een paradijs te mogen leven, gesteund en gezegend door de bescherming en de liefde haars vaders.

Kebon Kidoel en zijn omgeving was haar na die lange scheiding bijna geheel vreemd geworden. Wel herinnerde zij zich nog veel uit haar vroegste jaren, doch dat waren meest onbeduidende zaken en kleinigheden, die op ouderen leeftijd schier onopgemerkt blijven of spoedig in vergetelheid raken, maar in het kinderlijk gemoed nochtans den levendigsten indruk achterlaten. Veel was er ook in dien tusschentijd veranderd en Vermaas was nalatig gebleven elke verandering tot in de nietigste bijzonderheden mede te deelen, waardoor haar bevindingen niet met het wezen en de werkelijkheid der zaken overeenstemden, en aan haar herinneringen beantwoordden. In de meeste harer voorstellingen had ze dus gefaald en dat berokkende haar even zoovele kleine teleurstellingen. Ze vond het eigenlijk zelve heel kinderachtig, maar toch had ze hier alles gaarne in den ouden, onveranderden staat teruggevonden, overeenkomstig haar meer of minder vage herinneringen en voorstellingen. Wat jammer vond ze het, dat die mooie boom met zijn lekkere djamboe's daar niet meer voor het huis prijkte! Hoe speet het haar, dat Kees, de aap, weg was! Hoe aardig zou het geweest zijn het nijdige beest terug te vinden, dat achter het huis met een ketting aan een paal vastgebonden lag, waar het de bezoekers en zelfs de huisgenooten verschrikte door zijn leelijke grijnzende gezichten en woedende uitvallen en alleen voor haar strenge gehoorzaam-

heid en onderwerping aan den dag legde. Hij at de pisangs uit haar hand, gelijk de glatiks de rijstkorreltjes. Ook het personeel der fabriek was verwisseld. Iemand echter mocht ze terugzien, dien ze nimmer in haar lange afwezigheid had vergeten, omdat hij zulk een voorname plaats in haar hartje en hoofdje had ingenomen. Het was Wongso, de oude, trouwe huisbediende haars vaders en de boezemvriend, de vertrouweling harer prille jeugd. Wongso had met haar medegeleefd, haar bewaakt en liefgehad en daarmede had hij haar kinderlijke toegenegenheid verdiend. Hij had al haar kindergrilletjes verdragen, haar allerlei spelletjes geleerd en voor haar bedje op den grond geslapen, als Vermaas den avond of den nacht op de fabriek doorbracht. Het afscheid van dezen vriend was haar even zwaar gevallen als van haar vader. Hoe aardig vond ze het, dat Wongso bij haar terugkeer nog steeds in het Groote Huis diende. De man was oud geworden. Zijn wangen waren diep ingevallen, zijn leden vermagerd, zijn krachten verzwakt en slechts een weinig dun, grijs haar kwam van onder zijn hoofddoek te voorschijn. Ofschoon hij nog alleen tot lichte werkzaamheden geschikt was, had Vermaas den vertrouwden, waardigen grijsaard niet uit zijn dienst willen ontslaan. Wongso had hem sedert zijn komst in Indië, thans reeds een vijf en twintigtal jaren geleden, altijd met ijver en eerlijkheid gediend en kon dus te veel aanspraken op erken-

telijkheid doen gelden, meende hij met recht.

De ontmoeting tusschen Anna en Wongso was treffend geweest. De oude man had in het schoone, bloeiende meisje het lieve, speelsche kind van vroeger niet herkend en overweldigd door haar blanke schoonheid was hij ootmoedig en met eerbiedig ontzag neergehurkt en had haar op Javaansche wijze verwelkomd. Anna was echter in de opgetogenheid van haar hart op hem toegeloopen, had hem tot opstaan gedwongen en hem in de volheid harer blijdschap hartelijk de handen gedrukt. De stem stokte den ouden man in de keel en een traan biggelde langs zijn dorre magere wangen bij de begroeting zoo vol innige hartelijkheid en ongeveinsde welgemeendheid.

Bij haar eerste ontwaken op Kebon Kidoel vond ze op een stoel voor haar bed een paar takjes geurige, frissche melati's. Het was een geschenk van Wongso, die vroeg in den morgen deze Javaansche lievelingsbloemen geplukt en in alle stilte in haar kamer had neergelegd, de kieschheid en welvoeglijkheid voor een oogenblik vergetende om een behoefte van het hart te kunnen bevredigen. Anna was met dit eenvoudige bewijs van toenadering verrast en ingenomen. Ze maakte Wongso gelukkig door haar betuigingen van ongeveinsde dankbaarheid. Daarmede was de oude vriendschap tusschen die beide weder aangeknoopt en voor Wongso even goed als voor zijn meester was een nieuw, lief leventje aangebroken, want in

beider hart scheen thans weer het zonnetje van geluk.

Met Anna kwam ook een piano in de administrateurswoning op Kebon Kidoel. Dit was haar geliefkoosd muziekinstrument, in welks tonen ze haar gemoedsaandoeningen zoo treffend wist te vertolken. De muziek loutert de smarten, heiligt de gedachten; zij is een toovergodin, die den mensch opheft uit het alledaagsche proza des levens tot de sfeer van reine, bovenaardsche genietingen en verheven poëzie. Zij betooverde ook Vermaas. Als Anna met haar nachtegalenstemmetje haar gevoelvolle liederen zong of een stroom van melodieën aan haar piano wist te ontlokken, die samensmolten tot een schoon geheel van klanken, ontzonk de aarde aan zijn voeten en zweefde hij op de golven der tonen in het idealistische rijk der volmaking en der hemelsche gelukzaligheid. Voor den ouden Wongso wekte Anna's kunst de meest vreemdsoortige en uiteenloopende gewaarwordingen op. De eenvoudige man was nooit verder dan Tjiworo geweest en had wellicht in dit landschap nimmer te voren een piano gekend. Nu eens streelde en bekoorde de wegsleepende muziek ook zijn hart, dan weer had hij alleen oog voor het werktuiglijke van Anna's spel, verzonk in bewondering over de vlugheid, waarmede haar handen over de toetsen zweefden en staarde haar, niet zonder medelijden met de toppen harer fijne vingertjes, verbaasd aan.

Wij gunnen Vader en Dochter nog eenigen tijd het genot van hun genoeglijk samenzijn in den vroegen ochtend en keeren een uur of wat later hier terug om getuige te zijn van de feestelijke gebeurtenissen op Kebon Kidoel.

V.

Het is omstreeks acht uur in den morgen geworden. De heer Vermaas en zijn dochter komen de voorgalerij van hun huis binnen en plaatsen zich bij de ronde marmeren tafel in het midden dezer galerij. Vermaas steekt een fijne manilla op, die de oude Wongso hem komt aanbieden en begint dan zacht heen en weer te schommelen met den wipstoel waarop hij plaats heeft genomen, terwijl hij kleine rookwolkjes uitblaast, die statig naar boven kringelen en een geurigen damp door de galerij verspreiden. Anna is aan een fijn handwerkje begonnen, dat haar intusschen niet best schijnt af te gaan. Het is een ruime galerij, gesteund door een viertal zware pilaren en belegd met een vloer van vlekkeloos wit marmer. Thans verkeert deze galerij in feestdos. Wanden en pilaren zijn behangen met guirlandes van jeugdig, frisch groen. In de hoeken en langs de zijkanten staan onderscheidene potten met prachtige Indische waaierplanten. Voor de breede trap, die toegang geeft tot de hooge voorgalerij en eveneens van

marmer gemaakt is, staat een eereboog getooid met vlaggedoek en groen, waarboven een aantal vetglaasjes heden avond den genoodigden voor het bal een welgemeend ‘Slamat datang’[1] zullen toeroepen. Ter weerszijden van de trap vertoonen zich een groote menigte bloempotten op hooge witte voetstukken met veelsoortige, frischbloeiende planten. Verscheidene lampions verschuilen zich tusschen de takken en bladeren dezer planten evenals tusschen die van het struikgewas en het geboomte op het erf.

Vermaas is gekleed in Indisch receptie-costume: witlinnen pantalon, gekleede lakensche jas en witte das. Hij is een forsch man van middelmatige lengte, wiens gezond en gespierd uiterlijk weinig blijk geeft van zijn veeljarig verblijf in de heete, afmattende Tropen. Zijn gelaatskleur is nog slechts weinig bruin getint. Hij zou zeker nog een vrij jeugdig voorkomen hebben behouden, wanneer zijn hoofdhaar, dat van voren reeds een belangrijk hiaat vertoont, en zijn zware knevel tengevolge van het geleden verdriet niet vroegtijdig waren begonnen te grijzen. De trekken om zijn mond verraden ernst en strenge plichtsopvatting. Zijn oogen spreken van de goedhartigheid van zijn karakter en van de kalmte van zijn gemoed. Zijn bewegingen zijn bedaard en zijn manieren beschaafd. Zijn spreken is bijna zacht.

(1) Weest welkom.

Anna is naar waarheid een beeldschoon meisje te noemen. Zij is een dier aanvallige wezentjes, die bij den eersten aanblik het oog bekoren en het harte streelen. Haar gelaat is fijn besneden en bekoorlijk. Hals, armen en handen schijnen uit het blankste marmer gebeiteld. Haar oogen zijn helderblauw en haar oogopslag betooverend. Haar weelderig, lichtblond haar is geheel in overeenstemming met de blankheid van haar huid. Zij is een verrukkelijke, boeiende verschijning. Een helderwit katoenen ochtendkleedje zit haar ruim om de leden zonder evenwel de rankheid van haar leest en de fijnheid harer vormen te verbergen.

'Wat blijft de Controleur lang uit,' zegt Vermaas door de planten op het erf turend, alsof hij den persoon in kwestie daar poogt te ontdekken. 'Een kwartier geleden zag ik hem reeds in de verte met zijn rijtuig aankomen.'

'De weg naar Tjiworo is toch van hier uit niet te zien?' vraagt Anna ietwat verrast, terwijl ze eveneens onderzoekend in de richting kijkt, waar de grauwe toppen en groene bergruggen zich tegen het blauw des hemels afteekenen.

'Zeker, die weg is hier duidelijk te zien. Die breede, witte streep daar ginder door die groene sawahs langs de berghelling is de nieuwe weg, die van uit de vlakte naar Tjiworo leidt,' herhaalt Vermaas met den vinger een zigzaglijn voor zich uit beschrijvend.

‘Die bergweg was daar vroeger niet, als ik me goed herinner,’ zegt Anna.

‘Neen, hij bestaat pas sedert vijf jaar. De vroegere weg maakte een grooten omweg en was voor voetgangers bijna onbegaanbaar en voor voertuigen onberijdbaar.’

‘De Controleurs van Tjiworo hebben daar veel bij gewonnen, denk ik,’ herneemt Anna.

‘O, zeker, heel veel! De Controleurswoning ligt nu veel minder afgelegen dan vroeger. Tegenwoordig rijdt men van hier in een half uur langs een gladden weg en door een schoone streek naar Tjiworo, terwijl men vroeger daarvoor meer dan drie uur noodig had.’

‘Dan is er door die betere communicatie zeker wel een vriendschappelijke verstandhouding tusschen Tjiworo en Kebon Kidoel tot stand gekomen?’ merkte Anna aan.

‘Vroeger werd schier alle gemeenschap door den grooteren afstand en den moeilijk te berijden weg verhinderd, zoodat wederzijdsche visites natuurlijk hoogst zeldzaam waren. Wat toen evenwel bijna onmogelijk was, is nu een aardig uitstapje geworden. Tjiworo ligt in een bekoorlijke bergstreek en een reisje daarheen is een der aangenaamste tochtjes, die men hier in de omstreken maken kan. Met den vorigen Controleur hadden dan ook geregelde samenkomsten plaats. Hij en zijn vrouwtje waren conversabele menschen, die er den slag van hadden hunne bezoekers te ontvangen. Dag aan dag ontvingen ze dus visites van

de lui van de fabriek of kwamen ze zelf hunne avonden hier doorbrengen.'

'Geschiedt dat onder den tegenwoordigen Controleur dan niet?' vraagt Anna eenigszins spijtig, daar een uitstapje naar het schoone Tjiworo haar reeds toelacht.

'Nu is dat natuurlijk heel anders geworden. Obbink is ongehuwd en leeft zeer geretireerd. Hij is een werkzaam jongmensch, die opgaat in zijn veelomvattenden werkkring en weinig behoefte aan conversatie schijnt te hebben. In zijn vrijen tijd zoekt hij zijn genoegen thuis in lectuur of liefhebberij-studie. Van tijd tot tijd komt hij nochtans wel eens bij me om een bezoek te brengen of wanneer dienstzaken hem hierheen voeren.'

Op dit oogenblik komt Obbink snel het erf oprijden en houdt met een schok voor de breede, marmeren trap der voorgalerij stil. Hij stijgt uit zijn dogcart en reikt leidsels en zweep over aan den inlandschen koetsier, die achter uit het rijtuigje is gesprongen, waar hij gedurende den ganschen rit neergedoken heeft gezeten. De dogcart rijdt weg en Obbink beklimt de trap waar Vermaas hem tegemoet treedt.

Obbink is in klein tenue: wit linnen pantalon en gekleede jas met zilveren knoopen. Die knoopen met de koninklijke Wer op zijn evenals zijn pet met zilveren band de distinctieven zijner waardigheid. Zijn kleeding is net en staat hem onberispelijk, hetgeen de schoon-

heid van zijn uiterlijk nog aanmerkelijk verhoogt. Want hij is, zooals we in het begin van ons verhaal reeds meedeelden, een flinke jonge man. Zijn gespierde leden en gezonde kleur bewijzen nu zelfs nog meer dan toen, dat de hitte van het klimaat en de ongezondheid zijner vorige standplaatsen weinig invloed op hem hebben uitgeoefend.

'Zoo, Amice! Hoe maak je het?' zegt Vermaas, hem hartelijk de hand drukkende. 'Een half uur geleden zag ik je reeds aankomen? Heb je soms oponthoud gehad?'

'Ja, ik ben in het voorbijrijden nog eens in de dessa Ngoro geweest, waar van nacht een paar huisjes in brand zijn gestoken. Anders was ik hier zeker wel vroeger geweest,' antwoordt de Controleur na zijn gastheer begroet te hebben.

Vermaas geleidt hem naar binnen. Als ze de plaats genaderd zijn, waar Anna gezeten is, zegt de Administrateur niet zonder trots:

'Mag ik je voorstellen: mijn dochter.' En zich dan tot Anna wendend: 'Mijnheer Obbink, Controleur van Tjiworo.'

Anna is van haar stoel opgerezen en beantwoordt de deftige buiging van den Controleur.

Hoe de hevige gewaarwording te beschrijven, die zich plotseling van Obbink heeft meester gemaakt? Een schok is hem bij het eerste gezicht der lieve, schoone Anna door de leden gevaren en als het meisje zich in

haar slanke, bloeiende gestalte voor hem verheft en de helderblauwe oogen vriendelijk op hem laat rusten, wordt hij door een ongekend gevoel van onverdeelde bewondering en heilige vereering overweldigd. Zijn hart bonst met bijna hoorbare slagen en de stem stokt hem half in de keel, terwijl allerlei zalige en tegelijk ook angstige gedachten hem bliksemsnel door het hoofd vliegen. Het is waar, dat hij op deze ontmoeting reeds eenigszins was voorbereid geweest, aangezien de terugkomst van de dochter van den Administrateur van Kebon Kidoel uit Europa hem niet onbekend was gebleven. Men had hem verhaald van haar aanvallige schoonheid en haar lieve hoedanigheden; dit had in hooge mate zijn nieuwsgierigheid geprikkeld en het verlangen naar een kennismaking bij hem opgewekt. Hij had zich in die gedachte allerlei liefelijke voorstellingen van het meisje gemaakt, doch al zijn verwachtingen, hoe hoog gespannen ook, werden bij deze eerste ontmoeting nog verre overtroffen. Anna verscheen hem als een engel in den droom. Het is alsof een onzichtbare geest hem eensklaps van de aarde opheft naar het rijk van bovenaardsch geluk. Alles om hem heen schijnt zich voor een poos op te lossen tot hij eindelijk niets meer ziet dan de engelachtige verschijning daar voor hem. Dit korte oogenblik ontnam de rust aan zijn hart en de kalmte aan zijn gemoed. Het besliste over zijn gansche toekomst.

Obbink heeft intusschen plaats genomen op den wipstoel hem door zijn gastheer aangeboden. Hij heeft het schoone meisje recht tegenover zich, maar durft de oogen bijna niet tot haar opslaan.

'Ik merk, dat ik wat vroeg gekomen ben,' zegt hij een weinig verlegen, 'Ik had gedacht, dat de Resident al gearriveerd zou zijn. Misschien derangeer ik u wel?'

'Niet in het minst. Ik verwacht de Residentsfamilie elk oogenblik en het verheugt me, dat ik nu iemand heb, die me bij haar ontvangst behulpzaam zal kunnen zijn,' merkt de Administrateur aan, wien volstrekt de indruk niet ontgaan is, dien zijn dochter op den Controleur gemaakt heeft, een ontdekking, die hem een weinig verontrust. De gelukkige vader ziet in Obbink al dadelijk een kaper op de kust.

'Apropos,' zegt hij na een kort stilzwijgen, 'wilt ge ons het genoegen doen van middag met eenige andere geïnviteerden bij ons te blijven rijsttafelen?'

'Het zal me hoogst aangenaam zijn, meneer Vermaas,' antwoordt de Controleur hoffelijk buigend en werkelijk verrast met deze uitnoodiging. Dan kijkt hij met blijkbaar welgevallen om zich heen en hervat:

'Ik moet u wel mijn compliment maken over de versiering van uw huis. Het ziet er bepaald feestelijk uit.'

'Dat is het werk van de jongelui der fabriek, waarmede ik van morgen bij het opstaan

aangenaam verrast werd,' bekent Vermaas.

'Ik moet toegeven, dat ze alle eer van hun werk hebben behaald. Het ziet er smaakvol uit,' verzekert Obbink nogmaals.

Nu wendt hij zich tot Anna en eenigszins schuchter tot haar opkijkend, vraagt hij:

'U is pas uit Europa teruggekeerd, juffrouw?'

'Ja, meneer, sedert drie weken ben ik op Kebon Kidoel terug,' antwoordt zij even van haar handwerkje opziend.

'En is u nu weer al aan het leven op de fabriek gewoon? Me dunkt, dat het voor u een groote verandering moet geweest zijn,' herneemt Obbink, terwijl hij de lieve gestalte met meer vrijmoedigheid begint gade te slaan en als het ware het haakpennetje benijdt, dat tusschen haar fijne vingertjes steekt.

'Ik was nog heel jong toen ik Kebon Kidoel verliet en naar Holland vertrok. Ik herinnerde me dus niet veel meer dan enkele onbeduidende zaken, die ik bij mijn terugkomst meest veranderd zag of zelfs niet eens meer terugvond. Ik kwam hier dus nagenoeg geheel als vreemdelinge terug en moest als elke orang bahroe(1) van alle gewoonten en toestanden op de hoogte worden gebracht,' verklaart Anna.

'Toch denk ik, dat menig orang bahroe onder heel wat ongunstiger omstandigheden zijn

(1) Nieuweling.

intrede in de Indische maatschappij zal gedaan hebben dan u, juffrouw,' zegt Obbink glimlachend.

'Volkomen waar, meneer. Ik geloof ook, dat weinige nieuwelingen bij hun komst in het vreemde land door een liefhebbenden vader worden opgewacht.' Bij deze woorden legt Anna haar klein blank handje op den schouder haars vaders en haar heldere oogen, stralende van kinderlijke genegenheid, lachen hem vriendelijk en dankbaar toe.

'De meeste baren hebben soms eenige maanden noodig om zich met Indië te verzoenen en zich hier thuis te gevoelen, doch het zou me niet verwonderen, wanneer u dat nu reeds was gelukt,' herneemt de Controleur, wien het bloed steeds sneller door de aderen begint te stroomen.

'Zeker, met behulp van Papa's voorlichting ben ik in die weinige dagen al een heele "Indische" geworden, niet waar Papa?'

Vermaas blijft het antwoord op deze vraag schuldig. De oude Wongso is juist binnen gekomen met de tijding dat de 'Kandjeng Residen' in aantocht is. Werkelijk hoort men nu in de verte een rijtuig komen aanrollen. Het spijt Obbink, dat het gesprek zoo plotseling werd afgebroken. Zoo gaarne had hij nog wat met de lieve Anna voortgekeuveld. Straks zou dit huis met een groot aantal bezoekers worden opgevuld en anderen zouden haar dan natuurlijk in beslag nemen. Een stroom van verschillende gewaarwordingen doorwoelt zijn

borst. Het is alsof hij zich eensklaps in een andere wereld ziet geplaatst zoo geheel afwijkend van die, waarin hij tot nu toe heeft geleefd, zooveel reiner en rijker aan geestelijk genot en ongekend geluk.

Op dit oogenblik komt een zware reiswagen met vier paarden bespannen dreunend het erf oprollen en houdt stil voor de marmeren trap der voorgalerij. Vermaas en de Controleur spoeden zich naar buiten.

Een inlandsche oppasser met den gouden pajong(1) in de hand, het teeken van 's Residents hooge waardigheid, springt gezwind van den bok en werpt het portier van het rijtuig open. De Resident stapt het eerst uit, daarna volgen zijn vrouw en zijn beide dochtertjes.

Resident Diggels is een kort, zwaarlijvig man, met een rond, vol gezicht en lange, grijzende bakkebaarden. De uitdrukking van zijn gelaat getuigt van de openhartigheid en rondborstigheid van zijn karakter. Zijn heldere, levendige oogen verraden geestigheid en gevatheid en de lach om den mond geplooid spreekt van een levenslustigen, tevreden aard. Zijn manieren en bewegingen zijn levendig en druk. Mevrouw Diggels vormt een scherpe tegenstelling met het corpulente, voldane uiterlijk haars mans. Zij is mager en ziet er zeer zwak uit. De bleeke, ongezonde kleur van handen en aangezicht en de doffe glans harer

(1) Zonnescherm.

oogen bewijzen maar al te zeer, dat zij niet voor het heete, afmattende klimaat van Java is geschapen en een ziekelijk bestaan heeft voortgesleept gedurende de vele jaren, die zij nochtans in Indië doorbracht. Ze is een goedhartige, liefderijke vrouw, die de zijde van haren man niet heeft willen verlaten, niettegenstaande de herhaalde en dringende raadgevingen harer doctoren om in het belang der gezondheid naar het Vaderland terug te keeren. Zij is gekleed in een rijk gebatikte sarong en fijne kanten kabaja, die van voren wordt dichtgehouden door gouden speldjes aan een dito kettinkje geregen. De voeten steken in sierlijke muiltjes met gouddraad bestikt en van vergulde, hooge hakken voorzien. Dit is het négligé der welgestelde Indische dames. De beide dochtertjes van den Resident zijn meisjes van nog pas vijftien en zestien jaar oud, doch die in dit land van vroegen wasdom reeds tot bloeiende maagden zijn opgegroeid. Bertha en Adrienne Diggels hebben een sprekende gelijkenis met elkaar. Alleen een gering verschil in lengte en in de kleur der oogen maakt het mogelijk de beide meisjes van elkaar te onderscheiden. De Resident betitelt zijn dochters dan ook wel eens met de namen van Rose en Blanche, de tweelingzusters uit ‘De wandelende Jood’ van Sue. ‘Bert en Adri’ zijn een paar lieve blondines, die te zamen een bekoorlijke verschijning vormen. Zij dragen dezelfde kleeding: een wit neteldoeksche peignoir met blauw zijden lint

om het middel, waardoor haar gelijkenis nog treffender uitkomt.

De Residentsfamilie wordt bij het uitstappen door de heeren Vermaas en Obbink op hartelijke wijze verwelkomd, welke begroeting door den Resident niet minder welgemeend en wel wat luidruchtig tevens wordt beantwoord. De Administrateur biedt Mevrouw Diggels den arm, terwijl de Controleur de jonge dames naar binnen geleidt.

Anna is de familie bij het binnentreden een eindweegs tegemoet gegaan. De kennismaking, die nu van zelf volgt, is niet stijf of gekunsteld, zooals dit in vele gevallen geschiedt, doch oprecht en innig. Na weinige plichtplegingen is men dan ook om de marmeren tafel gezeten en spoedig in een druk en opgewekt onderhoud gewikkeld. De Resident en de Administrateur zijn oude bekenden en leven met elkaar in vriendschappelijke verhouding. Vermaas is gewoon den Resident met die onderscheiding te behandelen, die hij tegenover elk hooggeplaatst ambtenaar en vooral tegenover het hoofd van het gewestelijk bestuur plicht acht. Overigens maken ze over en weer weinig plichtplegingen. Kebon Kidoel is voor den Resident een aangenaam pied-à-terre, terwijl Vermaas in het residentiehuis steeds een welkome gast is. De dames zijn weldra in een zoo levendig gesprek verdiept, alsof ze elkaar reeds langen tijd gekend hebben. Mevrouw Diggels voelt zich spoedig tot de lieve ver-

standige Anna aangetrokken, terwijl Anna op haar beurt de waardige vrouw al ras een warme hoogachting begint toe te dragen. Ook met de beide dochters is zij na weinige oogenblikken op goeden voet. De Resident is door de schoonheid en lieftalligheid van Anna getroffen geworden. Het meisje boeit en behaagt hem door haar lief figuurtje zoowel als door haar geestelijke begaafdheden en in de volheid van zijn hart heeft hij niet kunnen nalaten in stilte den gelukkigen vader een compliment te maken over zijn lieve dochter.

'Jongen, jongen, Vermaas,' voegt hij er zacht bij, als hij de dames door haar eigen onderhoud afgeleid ziet, 'het zou me niet verwonderen, als ik je spoedig weer alleen hier in huis terugvond!'

'Hoe bedoelt u dat, Resident?' vraagt de verontruste vader.

'Zoo'n meisje als Anna is hier in de binnenlanden immers een graantje voor de hongerige musschen,' antwoordt de Resident vroolijk.

'Dan zijn hier op dit oogenblik wel drie van die "graantjes" aanwezig, Resident, en ik zou u dus ook bijzondere oplettendheid moeten aanraden, als ge uwe beide "graantjes" althans niet spoedig weggepikt wilt zien!' gekscheert Vermaas.

Een lach speelt om 's Residents mond en zijn oogen stralen van tevredenheid. Hij is trotsch op zijn aanvallige dochtertjes en de scherts van den Administrateur streelt zijn

vaderlijke ijdelheid. Zijn blikken dwalen van zijn gastheer naar zijn beide lievelingen af, als om zich te overtuigen, dat ze nog niet 'weggepikt' zijn.

'Waarachtig, een aardig drietal!' zegt hij in zijn openhartigheid vol innerlijken trots.

Dit vindt Obbink ook, voor wien de zacht gesproken woorden niet onverstaanbaar waren. Hij heeft zich weinig in het gesprek gemengd. Zijn hooge chef, bij wien hij als ijverig en bekwaam ambtenaar goed aangeschreven staat, heeft een paar malen het woord tot hem gericht en hij is natuurlijk niet nalatig gebleven den Resident vriendelijk bescheid te doen, doch overigens is hij meest met zijn eigen gedachten bezig geweest. Het bekoorlijke meisje, waarmede hij zoo even heeft kennis gemaakt speelt hem door het hoofd en houdt voortdurend zijn geest bezig. Haar fijn, melodieus stemmetje klinkt hem als zachte, hemelsche muziek in de ooren en wanneer hij zich onbespied waant, heeft hij de oogen niet van haar af. Hij is reeds nu gevangen in de toovermacht harer schoonheid en rijke geestesgaven.

Het is ondertusschen tien uur geworden. Na eenigen tijd rusten van den vermoeienden rit, heeft de Residentsfamilie zich een poos in haar kamers afgezonderd om zich wat te verfrisschen. Mevrouw Diggels is daarna ook gekleed in de voorgalerij teruggekeerd.

Het Groote Huis heeft zich langzamerhand gevuld met bezoekers, allen genoodigden voor de plechtigheid van zoo aanstonds en van heden avond. Het zijn administrateurs en geëmployeerden van de suiker-, koffie-, tabaksen andere ondernemingen uit den omtrek of ambtenaren en particulieren uit de naburige hoofdplaats, velen van hunne dames vergezeld. Het is dus licht te begrijpen, dat het heel wat 'soesah' gekost heeft zooveel gasten tot den volgenden dag op Kebon Kidoel te herbergen. Alle beschikbare huizen dienden dan ook in gereedheid gebracht te worden voor de ontvangst van logé's. Indisch-lui weten zich intusschen nog al te behelpen en hun bekende inschikkelijkheid maakt dergelijke feesten mogelijk.

Een roezemoes van lachende en pratende stemmen stijgt uit de voorgalerij op. Hier en daar hebben zich groepjes gevormd, die de bespreking van de dochter des huizes tot hoofdschotel van het gesprek hebben gekozen. De heeren zijn over Anna slechts één meening toegedaan. Elk roemt en prijst haar bevalligheid, de jongelui zijn zelfs vol bewondering over haar schoonheid. De dames echter hebben op den lof, die het meisje wordt toegezwaaid, veel af te dingen. Sommige beweren bepaald teleurgesteld te zijn in de voorstelling, die ze zich bij voorbaat reeds van de administrateursdochter hadden gemaakt overeenkomstig de loftuitingen, die over haar waren opgegaan.

Is het enkel het bewustzijn van eigen minderheid en dus jaloezie, die de vrouwen menigmaal zoo scherp en onrechtvaardig over een meer bevoorrecht lid harer sexe doet oordeelen?

Obbink, die verstrooid in de galerij ronddwaalt, ontwijkt met ergernis in het hart al die groepjes bewonderende of veroordeelende menschen. Zijn oogen zoeken gedurig de heldin van dezen dag, die te midden der Residentsfamilie en eenige andere werkelijke vrienden en vriendinnen van haar vader gezeten en daardoor voor hem onbereikbaar is.

Eensklaps weerklinken de vroolijke tonen van den gamelang en verkondigen den aanvang van het maalfeest. Het drukke gesprek verstomt en allen verdringen zich naar het voorste gedeelte der galerij, ten einde den inlandschen optocht te zien passeeren, die zich op eenigen afstand in beweging heeft gezet om langs de Roemah besar[1] naar de fabriek te trekken.

Een stofwolk gaat den stoet vooraf en dwarrelt boven de boomen langs den weg uit. Langzamerhand komt uit dien dikken stofnevel een ruiterbende te voorschijn, samengesteld uit ongeveer dertig Javaansche paardjes. Het zijn de inlandsche Hoofden uit het onderdistrict Tjiworo. Voorop rijdt de Assistent-Wedono gevolgd door alle kampong- en dessahoofden. Een min of meer kostbare kris steekt hun

(1) 't Groote Huis.

op echt Javaansche wijze op den rug tusschen den gordel. Bij het gezicht van zoovele Europeanen en vooral van den ‘Kadjeng Residen’ teekenen zich tegelijk vrees en eerbied op hun gezichten en in hun blikken. Op een wenk van den Assistent-Wedono stijgen allen van hun paarden en nemen de uniformpet, die over den hoofddoek heen gezet wordt, in de hand. Met gekromden rug en de paarden bij den teugel leidend trekken ze eerbiedig voorbij om straks weder op te stijgen.

Hierop volgen eenige gedrochtelijke gestalten en onooglijke wezens. Het zijn vermomde mannen, die volgens heidensche en bijgeloovige overleveringen wanstaltige en wonderbaarlijke menschen en dieren voorstellen. Of het zijn halfvolwassen knapen, die het geheel naakte lichaam eerst met stroopsuiker besmeerden en zich daarna in stof of vogelveeren hebben gerold. In het volle bewustzijn van den bijval, dien ze zoowel van de zijde der blanda's als van die hunner landgenooten genieten, trekken die monsterwezens onder geleide van eenige inlandsche blaas- en slaginstrumenten al dansende en springende voorbij. Een groepje Javaansche en Chineesche werklieden der fabriek, allen feestelijk uitgedost, volgt hen op den voet.

De optocht wordt besloten door een lange rij van grobaks, die eigenaardige logge transportkarren der binnenlanden van Java. Het zijn de ‘karrevoerders’ der fabriek. De kar-

bouwen en sapi's[1], waarmede de karren zijn bespannen, dragen allerlei tooisels. De grobaks zelve zijn versierd met papieren vlaggetjes van rood, wit en blauw en enkele rijpe suikerrietstengels.

Als de stoet voorbij is, noodigt Vermaas de dames en heeren uit hem naar de fabriek te willen volgen, teneinde de opening van den maaltijd bij te wonen. In de fabriek worden de feestgenooten door het gezamenlijk Europeesch personeel opgewacht, dat voor deze gelegenheid ook in de deftige ‘planken jas’ gekleed is, zooals men in het heete Indië met eenig recht de zware gekleede jas gekscherende betitelt. Elkeen schaart zich om den ‘molen’. De Administrateur deelt zijn orders uit en weldra begint het water in het bergstroompje, dat door de fabriek geleid is en als beweegkracht wordt aangewend, te vloeien. Bruisend stort het in den molen neder. Een groot waterrad zet zich met regelmatigen gang in beweging en daarmede ook twee zware, op korten afstand van elkander geplaatste horizontale ijzeren cylinders. Het eigenlijke ‘malen’ neemt nu een begin. De aangebrachte suikerrietstengels worden met onweerstaanbare kracht tusschen de cylinders doorgetrokken om verpletterd en uitgeperst aan de andere zijde weder te voorschijn te komen. Het kostbare sap wordt in een reservoir opgevangen van waar het wegvloeit om achtereenvol-

(1) Buffels en inlandsch hoornvee.

gens een reeks van verschillende kunstbewerkingen te ondergaan, voor het aan zijn bestemming voldoet. Wil men evenwel de suikerbewerking in haar geheel waarnemen dan zal men de volgende dagen hier moeten terugkeeren, aangezien de machines straks haar werking staken om eerst bij het krieken van den volgenden dag voor goed haar campagne te beginnen.

Wanneer de molen eenigen tijd gedraaid heeft, wordt ieder der feestgenooten door Wongso en een paar andere bedienden op Japansche presenteerbladen een glas champagne met ijs aangeboden. De Resident neemt daarna het woord en stelt een toast in op de plechtigheid van dezen dag, waarbij hij zich als een goed spreker doet kennen. In korte, doch welgekozen bewoordingen geeft hij een algemeene beschouwing over de belangrijkheid der suikerindustrie op Java en brengt hulde aan de bekwaamheid en den ijver door den Administrateur en zijn personeel aan den dag gelegd, waardoor Kebon Kidoel zich weder mag verheugen in een schoonen oogst te velde. Nu de drukke, vermoeiende maaltijd is ingetreden, wenscht hij hun kracht en gezondheid toe om met dezelfde opgewektheid in hun ijverig streven te kunnen volharden. Een schoon voordeelig jaar zou ongetwijfeld weder de vrucht en het loon hunner werkzaamheid worden. Een drievoudig herhaald en welgemeend: ‘Hiep, hiep, hoera!’ uit aller mond bewijst ieders

instemming met deze opwekkende woorden.

Na den Resident voert de Regent, als hoofd van het inlandsch bestuur nog even het woord. In vloeiend, sierlijk Maleisch wenscht ook hij het gezamenlijk personeel der fabriek geluk met den aanvang der campagne. In zijn bloemrijke taal spreekt hij de hoop uit, dat deze maaltijd weder naar ieders wensch en genoegen moge ten einde gebracht worden.

Met een derde glas van het parelende vocht bedankt de heer Vermaas ook namens zijn ondergeschikten den Resident en den Regent voor hun welgemeende en vereerende toespraken en alle overige gasten voor de eer hem aangedaan door hun tegenwoordigheid bij dit jaarlijksche feest.

Hiermede is de plechtigheid in de fabriek zelve afgeloopen. Het water in het bergstroompje wordt weder opgestuwd en weldra staat de molen opnieuw stil, om eerst morgen zijn werk voort te zetten. De feestgenooten verdeelen zich in twee partijen. De meest intieme kennissen van den Administrateur zullen, zooals we vernomen hebben, in het Groote Huis blijven rijsttafelen, terwijl de overigen ten huize van den eersten tuinopzichter der onderneming zijn genoodigd. De voorgalerijen dier beide huizen zijn nu spoedig gevuld met vroolijk keuvelende, blijgestemde gasten. In afwachting van de keurige rijsttafel, die zoowel hier als daar voor hen wordt opgedischt,

gebruiken de heeren hun ‘paitje’[1] en de dames haar glaasje port of madera.

In den namiddag, nadat de rijsttafel afgeloopen is, hebben op de terreinen der fabriek allerlei feestelijkheden plaats meest van inlandschen aard. De dames en heeren vinden we in clubjes verspreid om getuige te zijn van de verschillende volksspelen, die hier en daar de aandacht trekken. Enkele meer bedaagde gasten hebben voor deze spelen hun dagelijksche siësta niet over en komen eerst tegen den avond een kijkje nemen.

Eenige van die vermakelijkheden zijn uit Europa naar hier overgewaaid en verdienen daarom geen bijzondere vermelding; andere daarentegen dragen een zuiver inlandsch karakter. Daar heeft men de verschillende dierengevechten, die bij geen enkel volksfeest op Java ontbreken. Die worstelingen van dier tegen dier, zoowel groote als kleine, behooren bij alle Indische natiën tot de voornaamste vermakelijkheden. Veelvuldig zijn de gevechten tusschen stieren, die vooral bij de Madoereezen geliefd zijn, tusschen wilde varkens en geitebokken en eindelijk ook tusschen hanen, waarbij de kampioenen met scherpe mesjes aan de sporen gewapend zijn. Als een bewijs hoe de Oosterlingen belust zijn op den dierenstrijd, vermelden we hier nog den kamp, dien men djankriks[2] tegen elkander laat aangaan.

(1) Bittertje.
(2) Krekels.

Deze strijders worden tegenover elkaar geplaatst, waarna men ze zoolang met een veertje of een ander kittelend voorwerp over den kop strijkt tot ze verwoed op elkaar invliegen. Belangrijker zijn de gevechten tusschen tijgers en bantengs[1], die bij groote plechtigheden niet vreemd zijn. Die onderscheidene dierengevechten geven den inlanders en Chineezen aanleiding tot allerlei weddingschappen, zooals dit het geval is bij de races in Europa.

Een andere strijd, die op Java eveneens niet vreemd is en vooral onder de Madoereesche bevolking vaak voorkomt, is die van man tegen man. We bedoelen hier het spelletje, dat bekend is onder den juisten naam van adoeadoean[2]. Het is meer een wreedaardige schermoefening dan een worstelstrijd. De beide strijders hebben het bovenlijf geheel naakt en zijn gewapend met een dun, buigzaam rietje. Voor de kamp aanvangt, gaan beiden gehurkt tegenover elkaar zitten en zweren een plechtige belofte niet boos te worden of geen wraak te zullen oefenen, hoe gevoelig ze elkaar ook mogen treffen. Eigenaardig zijn de kronkelingen en verdraaiingen van het lichaam, teneinde de slagen van het gevreesde rietje te pareeren. Het is licht te begrijpen, hoe pijnlijk deze menschen elkaar treffen. Soms daalt de slag

(1) Wilde stieren.
(2) Adoe = een uitroep van pijn.

zoo geducht neer, dat de huid oogenblikkelijk opzwelt tot een bloedenden striem. Dit adoeadoean is intusschen een gevaarlijk spel, dat van regeeringswege ten strengste moest verboden zijn. Het gebeurt immers, dat een der strijdende partijen tengevolge van een pijnlijken slag in blinde woede ontsteekt en tot amok overslaat niettegenstaande de gezworen belofte.

Meer algemeen over gansch Java zijn nog de inlandsche muziek-, dans- en komedieuitvoeringen. In dit opzicht doen de bruine broeders niet voor ons onder. De gamelang is hun geliefkoosd orchest, dat bij alle mogelijke gelegenheden gehoord wordt. Zelfs bij het kleinste huiselijke feest doet het dienst. Avond op avond komen dan ook in de binnenlanden uit verschillende kampongs en dessa's de eigenaardige melodieën van den gamelang tot ons doordringen, nu eens een op zich zelf staand concert gevend dan weer een tandak-, toppeng- of wajangvertooning begeleidend. Ook het tandakken is bij alle feesten en feestjes schering en inslag en wordt steeds door danseressen van beroep uitgevoerd. Het is gemakkelijk te begrijpen, dat men daartoe bij voorkeur jonge meisjes of jonge vrouwen kiest, evenals dit het geval is bij het ballet-dansen in Europa. Bekend zijn o.a. de serimpi's of jeugdige danseressen aan de hoven van den soesoehoenan van Soerakarta en van den sultan van Djogjokarta. De ‘tandakmeiden’ hebben het bovenlijf gedeeltelijk naakt, terwijl armen, lichaam

en aangezichten dikwijls geel gemaakt zijn, waardoor ze in den smaak der Europeanen niet zeer in bekoorlijkheid winnen. Het dansen op zich zelf bestaat niet zoo zeer in het maken van passen, als wel in allerhande verdraaiingen van lichaam en ledematen. De danseressen begeleiden het tandakken door een gillend gezang, terwijl ze allerlei coquette vertooningen maken met de slendang[1].

We zijn hier eenigszins in bijzonderheden afgedaald om den lezer eenig denkbeeld te geven van de vermakelijkheden, die heden op Kebon Kidoel plaats hebben.

Zooals we boven reeds aanmerkten, vinden we de gasten, die niet in Morpheus' armen rusten, overal verspreid. Hier is een groepje dat benieuwd is naar den uitslag van een dierenworsteling, daar vertoeven eenigen bij den moeitevollen arbeid van de mastklimmers of bij een geheimzinnig Chineesch dobbelspel, ginds weer vinden we enkele belangstellenden in een toppeng-vertooning.[2]

Voor Anna zijn de meeste dier volksspelen en voorstellingen natuurlijk geheel vreemd. In gezelschap van Bertha en Adrienne Diggels en begeleid door Obbink en nog een paar andere galante heeren, die de jonge dames als satellieten omgeven, gaat ze bij alle vertooningen

(1) Een doek, dien de vrouwen steeds bij zich hebben en die tot verschillende doeleinden wordt gebruikt.

(2) Een soort van inlandsche komedie met zang en dans, waarbij de spelers ten deele gecostumeerd zijn.

een kijkje nemen. Spel en muziek hebben haar in een vroolijke, luchtige stemming gebracht. Obbink trekt van deze gelegenheid partij om de stijve banden eener eerste vormelijke kennismaking wat losser te maken. Hij omringt haar met zijn gedienstigheden en beijvert zich om haar opheldering te geven van alles wat haar nieuw is en vreemd voorkomt. En ofschoon de andere heeren hem het terrein niet geheel vrij laten, is hij er toch spoedig in geslaagd met haar op vrij vertrouwelijken voet te geraken. Er zijn verschillende wijzen om indruk op het vrouwenhart te kunnen maken. Sommige mannen ontvingen daartoe van Moeder Natuur de toovermacht in hun uiterlijk, anderen in hun manieren en een derde categorie in hun begaafdheden. Eenige bevoorrechte mannen weten zelfs in meer dan één opzicht de schoone sexe te bekoren. Onder die gelukkigen behoorde voorzeker ook de Controleur Obbink.

VI.

Het bal in het Groote Huis op Kebon Kidoel is geëindigd.

Nog baadt de feestelijke woning in een zee van licht, doch daar buiten heeft de illuminatie haar tooverachtigen glans verloren en is zelfs hier en daar ten deele uitgedoofd. Het erf, zoo even nog gehuld in den fantastischen gloed van een groot aantal lampions, tusschen boomen en struiken verscholen, begint te verduisteren en de vurige, vlammende letters van het ‘Slamat datang,’ die in een halven cirkel het bovengedeelte der eereboog voor de trap der galerij omspannen, vertoonen reeds belangrijke hiaten en teren langzaam weg met steeds flauwer wordende opflikkeringen.

Het is vroeg in den morgen.

Onderscheidene kenteekenen daar binnen duiden aan, dat het bal zeer geanimeerd is geweest en dat er druk werd gefuifd. Het groen, dat aan wanden en pilaren als versiering heeft gediend, hangt half verflenst neer en is op sommige plaatsen onder de voeten der

danslustigen vertreden. Stoelen, banken en speeltafeltjes staan ordeloos langs de zijkanten der voorgalerijen dooreen.

De laatste dames zijn zoo even vertrokken en daarmede ook Anna met de beide Residentsdochters. Obbink, die de meisjes tot het laatst gezelschap hield, heeft de bevallige dochter des huizes nageoogd tot ze voor hem in het duistere gedeelte der middengalerij verdween en staat nu met de handen in de zakken diep in gedachten naar buiten te staren.

Het Italiaansch Quintet van Soerabaia, zoo gunstig bekend over gansch Oost- en een gedeelte van Midden-Java en voor dezen avond door den heer Vermaas geëngageerd, heeft op verlangen van de nablijvers nog een ‘mop’ gespeeld en is toen ook heengegaan vermoeid van blazen of strijken. Er rest nu alleen nog een rumoerig troepje jongelui en heeren zonder hun dames. Het zijn de ‘naplakkers’, die men op elk Indisch feest kan aantreffen en die hun feestelijke stemming door het gebruik van brandy-soda of brandy-kring tot opgewondenheid aanprikkelen en daaraan lucht geven in een stroom van banale aardigheden en uien van het minste kaliber. Er is in Indië een slag menschen - en het ras is zeer talrijk - dat in weinig meer belangstelt dan in het ‘tappen van vuile moppen’. Wellicht is dit een gevolg van hun langdurig verblijf in het eentonige Indië of van een bijna totaal gemis aan beschaafde conversatie. Om de kletstafels

in de hotels en de sociëteiten, in de rooksalons en op het wandeldek der stoomschepen, op spoorwegen en trams overal en te allen tijde vervolgen ze ons met hunne meer vieze dan geestige grappen, of maken jacht op een zoogenaamde ‘nieuwe’. Indië is het land bij uitnemendheid van de ‘ui’ in alle genres, doch het meest van de dubbelzinnige. Wie uit het Vaderland een grooten voorraad dier viezigheden meebrengt en slag heeft ze ‘smakelijk op te disschen’ kan er zeker van zijn in de Koloniën een ‘lollige kerel’ een ‘conversabel orang’ geheeten te worden.

Tot deze soort van geestige menschen behoorde de held van ons verhaal in geen geval.

Obbink had zich na het vertrek der laatste dames met opzet niet bij het opgewonden troepje drinkebroers gevoegd. Hij verlangde eveneens te vertrekken en wachtte met ongeduld de komst van zijn dogcart. Hij was een vijand van dat naplakken en nog veel meer van wat men in Indië verstaat onder het zoogenaamde ‘vuilbekken’. Door zijn afgezonderde levenswijze van voorheen en zijn eenzaam bestaan van tegenwoordig had hij nog aan te weinig Indische vermaken deelgenomen om genoegen te kunnen vinden in de drinkgelagen en andere zinnelijke genietingen, die daarmede dikwijls gepaard gaan en waartegen zijn gemoed zoozeer in opstand kwam. Vermaas, die zijn geaardheid kent en de oorzaak zijner afzondering meent te begrijpen

komt op hem toe om kwansuis ter wille eener dienstaangelegenheid beslag op hem te leggen. Hij vindt hem verstrooid en een angstig vermoeden doet hem de reden hiervan gissen. Zij onderhouden zich een tijdlang samen, niettegenstaande de dringende beden en krachtdadige aanmaningen aan beiden om bij te schuiven.

Inmiddels is Obbinks rijtuigje voorgereden en neemt hij onder vriendelijke dankbetuiging afscheid van zijn gastheer. Doch een stroom van luide tegenwerpingen stijgt op, wanneer hij ook de overigen groeten wil.

'Ben je gek, kerel! Wou je nu al weg? Je bent spelbreker?' schreeuwt een oudere collega uit het naburige district hem met heesche stem toe.

'Het spijt me,' zegt Obbink hoogst bedaard, 'maar ik moet weer al vroeg te paard op dienst uit. 'k Wou daarom graag nog wat rust nemen.'

'Rust nemen? allemaal gekheid! Hier, drink maar eens, dat is even goed als rust! 'k Ga ook wel eens katterig op tournee, maar dat "djadiet"[1] ook!' herneemt de eerste.

Obbink wijst den stoel af, dien zijn collega voor hem aanschuift evenals het glaasje brandy dat hij hem opdringt.

'Hij is verkikkerd en wil liever in zijn eendje gaan idealiseeren!' merkt een tweede aan, wiens hoogroode kleur en uitpuilende oogen het dui-

(1) Gaat.

delijke bewijs leveren, dat hij een geheel andere neiging is toegedaan dan die van idealiseeren.

'Amor heeft hem aangeschoten. Drink eens: Bacchus zal de wonde genezen!' zegt een derde, die zelf zeer kenbaar door den laatsten god is aangeschoten.

Obbink stoort zich echter aan geen van allen. Hij blijft onverbiddelijk. Eensklaps wringt hij zich gezwind los uit de handen, die hem het heengaan trachten te beletten, wipt fluks in zijn dogcart en rijdt weg.

'Een zonderling orang toch! Altijd even teruggetrokken en in zich zelven gekeerd. Die vent wordt hoe langer hoe meer kluizenaar!' beweert de Controleur uit het naburige district.

'Hij komt me voor geen bijzonder lollige pisang te zijn! Zulke doode lui hooren eigenlijk niet in Indië thuis, tenzij als zwendelaar - zendeling wil ik zeggen - op een verlaten eiland - ergens in de Buitenbezittingen!' meent een koffieboer van gene zijde van den goenoeng(1).

'Ajo, sla om kerels!' zegt een andere vijand van 'doode lui' met zijn leeg glas in de eene hand en een flesch brandy in de andere, 'wij zijn er gelukkig nog niet vies van.'

'Hij is ook een hooghartig orang, die ons ternauwernood met een bezoek heeft verwaar-

(1) Berg.

digd en ons gezelschap steeds schijnt te mijden!' verklaart een gekrenkt tuinopzichter van Kebon Kidoel mede aan het adres van Obbinks zondenregister.

'Dat is betoel jammer! De omgang met de brave jongens van Kebon Kidoel zou hem opknappen!' schertst de administrateur van de fabriek Patjeningan.

'Toch is de controleur Obbink iemand, dien ik wel gaarne mag lijden,' zegt Vermaas vergoelijkend. 'Hij is een ijverig en gerespecteerd ambtenaar, die weinig behoefte aan conversatie heeft en in zijn vrijen tijd thuis zijn genoegen vindt in studie en in lezen.'

'Ik geloof, dat hij meer genoegen vindt in zijn meid dan wel in de studie!' herneemt de gebelgde tuinopzichter, als Vermaas, zijn chef, zich verwijderd heeft om een der bedienden te gaan zoeken, die zich vergeefs laten roepen en klaarblijkelijk ergens in den dut zijn geraakt.

'Heeft hij dan een meid?' vragen eenige stemmen tegelijk.

'Nou, of hij een meid heeft! Een prachtstuk van een njai! Zij was nog een prawang!'

'Een prawang als mijn kokki van vijftig jaar misschien!' schreeuwt er een.

'Neen, waarachtig niet!' Hij heeft haar geschaakt of liever geroofd, toen ze nog pas een jaar of dertien was!'

'Hoe? Van waar?' klinkt het van verschillende zijden.

En de spreker - een bachelor, die het verhaal van Djiwa's listige en gewelddadige ontvoering in alle kleuren en geuren van zijn eigen njai heeft vernomen - geeft het nu op zijn wijze ten beste. Het vertelsel geeft natuurlijk aanleiding tot een reeks van comische en spottende opmerkingen en grappen en voert de uitgelatenheid ten top.

Intusschen gunnen we deze jolige naplakkers hun genietingen en volgen liever Obbink op zijn thuisreis.

Hij heeft de leidsels aan zijn koetsier toevertrouwd, wat niet zijn gewoonte is en zit strak voor zich uit te staren zonder acht te geven op de dolle vaart van zijn ongeduldig voortrennend paardje. Hij let niet op het klimmen en dalen van den bergweg, noch op het hotsen en stooten van zijn rijtuigje. Duizenderlei gedachten doorwoelen zijn brein en pijnigen zijn geest en zijn hart. Een hevige strijd woedt in zijn binnenste. 't Kookt en bruist in zijn gemoed. Twee vrouwelijke gestalten, die elkander bestrijden en trachten te verdringen, dagen in steeds duidelijker vormen en scherper omtrekken voor de oogen zijner verbeelding op. De eene is Anna Vermaas, die hem reeds bij deze eerste kennismaking gekluisterd heeft in de toovermacht harer boeiende schoonheid en rijke geestesgaven. Anna: het beeld van reine, maagdelijke onschuld, het ideaal van jonkvrouwelijke bevalligheid. De andere is Djiwa, die met den moed en de bezieling van

het beleedigde hart krachtig haar oudere aanspraken op erkenning handhaaft en in het bewustzijn dier rechten haar duur gekochte plaats tracht te verdedigen. Djiwa, het argelooze meisje van voorheen, waaraan booze hartstocht hem de schendige hand had doen slaan en die nu eensklaps als een waar schrikbeeld voor hem oprijst. Peinzend zet hij allerlei heerlijke plannen op touw, die zich in zijn verbeelding tot een gelukzalige werkelijkheid verwezenlijken, totdat de gedachte aan Djiwa hem plotseling doet opschrikken en ontnuchteren.

In die overpeinzingen wordt het hem telkens duidelijker, hoe onbezonnen hij gehandeld heeft door zich van Djiwa meester te maken; het berouw over die onbesuisde daad sluipt zijn hart binnen en kwelt en pijnigt hem meer en meer.

Dit berouw is echter geen wroeging over het laaghartige en eerlooze van zijn schanddaad of diepgevoeld medelijden met de vernedering, die hij Djiwa deed ondergaan, doch slechts spijt over zijn onverstand, waardoor hij zichzelven in groote ongelegenheid heeft gebracht. Men kent in Indië weinig medelijden met het lot van den inlander. Hij had Djiwa indertijd als een hinderpaal op zijn weg geplaatst en daarvan begint hij thans reeds het ernstige bezwaar in te zien, nu geheel andere plannen hem door het hoofd spoken. Hij beseft eerst van dit oogenblik af, hoe ondoordacht zijn

handeling is geweest en hoe hij zichzelven toen een blok aan het been heeft gelegd, waarvan hij zich wellicht nu niet dan met veel moeite en waarschijnlijk niet zonder gevaar zal kunnen bevrijden. Hij verwijt zichzelven, dat hij het: 'bezint eer gij begint' heeft vergeten en daarvoor misschien ter dege zal moeten boeten.

Djiwa had hem met haar frissche, pas ontloken schoonheid het hoofd op hol gejaagd en de zinnen verbijsterd. Zij was een bloem, die hij met smachtend verlangen wreedaardig van haar stengeltje had afgerukt, toen ze half verscholen en schier onopgemerkt nog nauwelijks de prachtvolle blaadjes had ontplooid. Hij had zich toen verlustigd in haar schoonheid en met volle teugen genoten van haar schatten en gaven. Thans is hij voldaan en staat op het punt het geschonden bloempje afkeerig van zich af te werpen, ja misschien geheel te vertreden, wanneer hij dit noodig of raadzaam mocht achten. Het frissche, nederige Javaansche bloempje van voorheen heeft geen waarde meer voor hem, nu zijn oog de schoonste aller bloemen heeft ontdekt, die hem betooverd heeft door haar pracht en bedwelmd door haar welriekende geuren.

Zijn besluit staat reeds onwankelbaar vast. Djiwa moet weg en wel zoo gauw en zoo ver mogelijk. Hij weet, dat alleen Indische dames volkomen toegeeflijk zijn op het stuk van

Indische huishoudsters en dat de Europeesche dien toestand eerst na een meer of minder langdurig verblijf in het vreemde land stilzwijgend leeren gadeslaan. Hij begrijpt dus, dat Anna het bestaan van een Djiwa niet mocht kennen, noch zelfs vermoeden, wilde hij eenige kans van slagen bij haar hebben. Eerst veel later zou ook zij die ongeoorloofde verhoudingen zachter leeren beoordeelen, meent hij. Nu moest hij dus geducht op zijn hoede zijn. Wanneer ook maar iets van de zaak uitlekte zouden al zijn pogingen vruchteloos worden. Medelijden met de arme verstootelinge en ergernis over zijn grof cynisme zouden haar haat en afkeer tegen hem opwekken. De ontdekking zou haar fijn, jonkvrouwelijk gevoel pijnlijk kwetsen en haar gemoed in opstand brengen tegen die vrijheden der Indische samenleving. Het was dus van het hoogste belang in de eerste plaats zorg te dragen, dat Anna nimmer kennis kreeg van zijn intieme verstandhouding tot een Javaansche vrouw, een verstandhouding, die ze ongetwijfeld als een onvergeeflijke ongerechtigheid zou beschouwen.

Toch was zijn gewettigde vrees voor een mogelijke ontdekking van haar zijde niet de eenige grondreden, die hem tot zijn snelberaden, meedoogenloos besluit had geleid. Hij heeft een angstig voorgevoel, dat Djiwa zich niet straffeloos op zijde zal laten zetten. Hij vreest haar wraakneming en is daarom

bedacht op eigen veiligheid, zoowel als op die van Anna. Djiwa zou in haar haat niemand ontzien en haar wraakoefening zou beiden treffen. Dat moest hij voorkomen door haar geheel weerloos te maken. Hij zal haar ver van Tjiworo pogen weg te zenden, zonder dat zij zelve ooit de ware oorzaak dier verwijdering leert inzien. Het is waar, dat hij ter bereiking van dat doel leugen en bedrog zal moeten te baat nemen, doch dat is hem om het even, wanneer hij slechts de voldoening mag smaken het plan zijner misleiding te zien gelukken en Djiwa zonder achterdocht tot gewillige onderwerping aan zijn verlangen te brengen. Niet eerder zal hij zich tegenover zichzelven verantwoord achten en met vrijmoedigheid de oogen tot Anna durven opheffen dan wanneer Djiwa volkomen onschadelijk zal zijn gemaakt. De laatste diende opgeruimd te worden om vrij spel te kunnen hebben tegenover de eerste.

Obbink had tot nu toe nog nooit waarachtig bemind. Hij was jong in Indië gekomen en door de afzondering zijner standplaatsen en zijn teruggetrokken levenswijze was hij nog te weinig in aanraking geweest met jonge dames, waarmede zijn stroeve natuur kon sympathiseeren of dwepen. Thans was de liefde plotseling bij hem ontwaakt met al het verterend vuur eener eerste hartstochtelijke genegenheid. De liefdevonk nog zoo kortelings overgesprongen had zijn hart reeds in blaken-

den gloed gezet. Het was alsof de wereld zich sedert zijne kennismaking met Anna Vermaas had hervormd. Het dorre, eentonige leven, dat hij tot den huidigen dag had geleid, komt hem eensklaps zoo geheel anders, zooveel gelukkiger voor. De sombere wolken zijn afgedreven en een heldere zon straalt aan het blauw van den hemel van zijn geluk en beschijnt zijn levensweg. Zoo droomt hij, tot een schielijke wending van zijn gedachtengang hem aan Djiwa herinnert en tot de koude werkelijkheid terugroept.

De liefde voor Anna heeft op eens alle gevoel voor Djiwa in hem uitgedoofd. De ontmoeting met Vermaas' dochter is als een ijskoud stortbad over de genegenheid gegaan, die hij niettegenstaande zijn hardvochtigheid langzamerhand toch voor zijn jeugdige, zachtaardige huishoudster had opgevat. Haar naam is een wanklank en zijzelve een schrikbeeld voor hem geworden. Hij gaat haar nu van zich afstooten met de gevoelloosheid en zoo noodig met de ruwheid, waarmede hij haar destijds als een prooi voor zijn hartstochten heeft bemachtigd. De gedachte, dat zij door heftigen tegenstand zijn voornemen zal verijdelen, doet hem huiveren. Hij is te zeer van haar tegenwoordige aanhankelijkheid overtuigd om niet te begrijpen, dat er veel tact en moeite toe noodig zal zijn om die gezindheid te overwinnen en haar goedwillig en gelaten van hier te krijgen. Zij zal voor haar goed

recht opkomen niet slechts ter wille van zichzelve, maar ook voor het kind, dat zij onder het hart draagt - zijn kind.

Djiwa toch heeft hem eenigen tijd te voren met opgetogenheid beleden, dat zij in blijde verwachting verkeerde. Met ontzetting had hij de openbaring van haar geheim aangehoord. Toen zijn gezicht betrok en zijn oogen zijn vooringenomenheid met haar bekentenis verrieden, waren schrik en angst haar om het hart geslagen. Wanhopig had zij zich aan zijn voeten geworpen en zijn knieën omkneld. Met beschreide oogen tot hem opziende had ze hem om vergiffenis gebeden en gesmeekt haar en haar kind niet te zullen verstooten of haar eenig onrecht aan te doen. Haar tranen en haar biddende houding hadden hem verteederd en hem een belofte afgeperst, waarvan hij eerst nu het gewicht en de verantwoordelijkheid besefte. Hij had haar gerustgesteld en innig verblijd met de plechtige verzekering haar en het kind bij zich te zullen houden.

In de eerstvolgende dagen had hij rijpelijk over zijn toestand nagedacht en tot eenige verontschuldiging van zijn hardvochtigheid en rechtvaardiging van zijn karakter dienen we eerlijkheidshalve hier ook mede te deelen, dat een goedgunstige gezindheid ten opzichte van de te verwachten kleine de vrucht zijner overwegingen was geworden. Hij bedacht hoe dor en vreugdeloos tot nu toe zijn bestaan was geweest. De erkenning van zijn kind zou

daarin een wijziging brengen en gloed en kleur aan zijn leven schenken, meende hij. De zorg voor de opvoeding en het welzijn van de kleine scheen hem ten slotte een begeerig levensdoel toe, waaraan hij zijn beste krachten hoopte te wijden. In die voortstelling leefde zijn geest weer op en bepaalden zijn gedachten zich schier uitsluitend bij het blijde vooruitzicht, toen de verschijning van Anna Vermaas en haar overweldigende indruk op zijn hart en gemoed de kiemen van nieuwen levenslust en vadervreugde in hem kwamen verstikken en de laatste spranken van teederheid voor Djiwa en haar ongeboren kind deden uitdooven. Het betere gevoel stierf toen weer in hem weg.

De stoot, waarmede zijn dogcart eensklaps voor zijn woning stilhoudt, wekt hem onzacht uit zijn droomen en overpeinzingen op. Niet bedwongen door de sterke hand zijns meesters is het wilde paardje den stijgenden bergweg opgehold, alsof het vleugelen had en heeft in veel korteren tijd dan ooit te voren den afstand van Kebon Kidoel naar hier afgelegd. Het dampt en hijgt naar adem nu de rit volbracht is.

Obbink is zijn rijtuig uitgestegen en zijn voorgalerij doorgestapt zonder acht te geven op Sidin, die als naar gewoonte bij zijn afwezigheid de wacht heeft moeten houden en op een tikar[1] in het midden der galerij ligt

(1) Matje.

te slapen. Eerst als de Controleur met geweld de deur der middengalerij opengerukt en weer even onzacht achter zich heeft dichtgeslagen, wordt de waakzame Sidin in zijn zoete rust gestoord en rijst hij met afhangenden hoofddoek en neergevallen haren slaapdronken van zijn tikar op om zich naar zijn huisje in de kampong te begeven.

De Controleur is inmiddels zijn slaapkamer binnengegaan, die flauw verlicht is door het zwakke schijnsel van een neergedraaid nachtlampje. Een benauwde lucht heerscht in de kamer en hij werpt daarom de luiken voor de ramen open, zoodat de frissche, koele buitenlucht ongehinderd naar binnen stroomt. Als hij het licht heeft opgedraaid en door de gazen klamboe van zijn bed Djiwa ziet liggen, gaat een rilling hem door de leden. Afkeerig wendt hij het gelaat van haar af en begint zich haastig in slaapbroek en kabaai te verkleeden.

'Toewan!' zegt Djiwa met slaperige stem.

Geen enkel woord van hem beantwoordt haar begroeting. Hij rept zich nog meer om klaar te komen, nu hij merkt, dat zijne njai wakker is.

'Poekoel brapa?'(1) vraagt ze, door zijn zwijgen niet uit het veld geslagen.

'Sss, diam!'(2) gromt hij bits en met weerzin tusschen de tanden.

(1) Hoe laat is het?
(2) Zwijg.

Dan verlaat hij zijn slaapkamer om zich in het tegenoverliggende vertrek ter ruste te begeven, waar hij na eenig woelen en keeren in slaap valt en beurtelings door heerlijke of verontrustende droombeelden wordt gestreeld of geplaagd.

Ook Djiwa is weer spoedig ingeslapen. Een grofheid en een beleediging van zijn kant zijn haar niet vreemd en zij heeft ze geduldig en lijdelijk leeren verdragen. Als ze ook maar eenigszins had kunnen voorzien, dat aan zijn hardheid van zooeven een geheel andere en veel ernstiger oorzaak ten grondslag lag dan bij al zijn vorige verstoordheden het geval was geweest, zou ze zeker minder vreedzaam het hoofd weer ter ruste hebben gelegd. Hoe kon ze ook na zijn plechtige belofte van vroeger eenig vermoeden hebben van hetgeen haar boven het hoofd hing.

Eerst laat in den morgen is Obbink wakker geworden en opgestaan, te laat zelfs om nog de tournée te ondernemen, die we hem van morgen vroeg op Kebon Kidoel als de beweegreden van zijn heengaan hoorden aanvoeren, Djiwa had den bedienden stilte bevolen, teneinde hun Toewan niet in zijn rust te storen.

Als Obbink zich gebaad heeft en bij de ronde tafel in de voorgalerij zijn geurigen kop koffie geniet, komt de Assistent-Wedono te

paard den weg oprijden, geëscorteerd door een gevolg van oppassers en inferieure hoofden. Voor het bruggetje stijgen de ruiters af en de Assistent-Wedono gevolgd door een oppasser, die hem zijn pajong nadraagt, komt het erf op en treedt in slaafsche houding op den Controleur toe. De man wil voor den Controleur op den vloer neerhurken, wanneer deze hem een stoel aanwijst en verzoekt te gaan zitten.

'Ada kabar?'[1] vraagt Obbink.

'Saja, Kandjeng,'[2] antwoord het inlandsch Hoofd met een levendigheid, die niet geëvenredigd is aan zijn onderdanige houding.

'Kabar apa?'[3] informeert de Controleur.

De Assistent-Wedono deelt hem nu mede, dat de Wedono van het district dezen nacht is overleden. Zijn oogen glinsteren bij het korte verhaal van de doodstijding, die hij komt overbrengen en kijken daarbij den Controleur aan, alsof hij nu van diens gelaat de volbrenging zijner belofte, indertijd bij den afstand van zijn anak mas[4] gedaan, tracht af te lezen. Obbink echter blijft strak voor zich uit zien en zijn gezicht geeft niet de minste uitdrukking te kennen. Hij laat zich onderrichten omtrent het afsterven van den ouden Wedono. Het hoofd geeft verslag van

(1) Is er nieuws?
(2) Ja, groote heer.
(3) Wat voor nieuws?
(4) Aangenomen kind.

de laatste oogenblikken van den afgestorvene echter met minder levendigheid dan waarmede hij het doodsbericht overbracht. Het effen gelaat van den Controleur mishaagt hem en hij beschouwt het als een kwaad voorteeken. Toch zal hij deze gunstige gelegenheid om zijn slag te slaan niet ongebruikt laten voorbijgaan. Een betere kans om het reeds zoolang nagestreefde doel te bereiken zal zich nooit meer voordoen, meent hij. Nu of nooit dus, denkt hij op zijn wijze. Anderen zouden hem voor kunnen zijn en de betrekking weer doen missen, die volgens zijn meening al jarenlang wederrechtelijk aan hem onthouden werd; dralen en uitstellen zouden dientengevolge zijn hoopvolle verwachtingen weer in rook doen opgaan.

Als Obbink door zijn stilzwijgen het vermoeden in hem opwekt en wettigt, dat hun afspraak in vergetelheid is geraakt, waagt hij het door een omhaal van woorden hem zijn belofte in herinnering te brengen. Obbink is zijn woord, dat hij eens in netelige omstandigheden heeft verpand, nog in het geheel niet vergeten en daar hij den Assistent-Wedono als een verdienstelijk inlandsch ambtenaar beschouwt, schroomt hij niet zijn belofte van vroeger nogmaals te herhalen en te bekrachtigen.

Opgetogen over het behaalde succes begeeft het inlandsch hoofd zich in zenuwachtige opge-

wondenheid huiswaarts om zijn vrouw de heuglijke tijding te gaan brengen. Eindelijk zal hem dan recht wedervaren! Als hij zich verwijderd heeft, begint Obbink in afgemeten passen zijn voorgalerij op en neer te stappen, een gewoonte, die hij tot een vasten regel heeft gemaakt, wanneer hij over een ernstige zaak heeft na te denken.

Een kostbare gedachte is hem te binnen geschoten en als een helder licht voor hem opgegaan over de moeilijke zaak, die sinds gisteren zijn hoofd bezig houdt. Zijn scherpzinnigheid heeft namelijk op eens verband gezien tusschen den dood van den Wedono en Djiwa's verwijdering van hier. De belofte van protectie, die hem het meisje in zijn macht had overgeleverd, toen zijn zinnelijkheid haar met vurig verlangen begeerde, zou hem thans weder van dienst kunnen zijn, nu zij hem te veel was geworden.

En die gedachte doet zijn gelaat ophelderen!

VII.

Den volgenden morgen vroeg vinden we Obbink bezig met het schrijven van een brief aan den Controleur van Tjalengka in de residentie Samarang, zijn besten vriend in Indië. Den vorigen dag had hij ruim en breed over de volvoering van zijn opgevat plan nagedacht, doch zijn overdenkingen hadden tot geen bevredigende resultaten geleid. ‘La nuit porte conseil’, zegt het spreekwoord en ook voor hem schafte de nacht raad.

De brief in haast en zenuwachtige opgewondenheid voltooid luidt als volgt:

Tjiworo, 6 April.

Amice!

Ik verkeer in groote soesah en weet niet hoe me daaruit te redden. Ik heb me suf gepikerd over de oplossing van het netelige vraagstuk, waarvoor ik mezelven geplaatst heb. Bij al mijn hoofdbreken zijn mijn gedachten in eens op jou gevallen als den eenigen, die me een uitweg zal weten te openen om aan mijn benarden toestand te ontkomen.

Je moet weten, dat ik mijn huishoudster haar lepas[1] ga geven. De meid heeft me eenigen tijd geleden verschrikt met de bekentenis, dat ze boenting[2] is. Ze moet weg ook nog om meer andere redenen, te veel om hier in één adem op te noemen. Doch hoe van haar af te komen? Ze is geen gewone inlandsche lichtekooi, die zich met een handvol geld laat afschepen of door een leelijk gezicht laat verschrikken. Ze is een koppig ding en een angstig voorgevoel zegt me, dat ik haar niet dan met veel moeite zal kunnen loozen. Help me dus! Ik zal je er dag en uur voor danken.

Ziehier het plannetje, waarvoor ik je hulp kom inroepen. Ik wil haar uithuwelijken aan een magang[3] van me, dien ze altijd graag heeft mogen lijden. Het is Radhen Sosmito, de zoon van een en décadence geraakte hoogadellijke Javaansche familie, die zelfs aan den Soesoehoenan van Soerakarta verwant moet zijn. Zijn vader - tegenwoordig een arme dessaman - heeft me indertijd een plaats als magang voor hem verzocht. Tot nu toe is de jongen zonder toekenning van eenig salaris bij me werkzaam geweest en je begrijpt, dat met het oog op zijn behoeftige omstandigheden

(1) Ontslag.
(2) In gezegenden toestand.
(3) Schrijver.

een bezoldiging hoe gering ook, hem hoogst welkom zou zijn. En hiermede zal ik hem tot vrijwillige onderwerping aan mijn verlangen pogen te verleiden. Een betrekking, waaraan traktement en vooruitzichten verbonden zijn plus een som gelds als huwelijksgift zullen een begeerig lokaas zijn, waarin hij happig zal toebijten. Nu zou ik hem in mijn district ook wel aan een dergelijk baantje kunnen helpen, maar aangezien ik heel weinig vertrouwen stel in den aard eener inlandsche vrouw, wil ik hem liefst zoover mogelijk hier vandaan zenden.

'Je zult nu zeker wel begrijpen, waar ik heen wil, niet waar? Mijn bedoeling is Sosmito en zijn aanstaande vrouw onder jouw bescherming en toezicht te stellen. Hij is een jongen van ongeveer negentien jaar met gedistingeerd uiterlijk, die je om zijn gedienstigheid en bruikbaarheid wel zeer bevallen zal. Doe me dus het groote genoegen hem onder je inlandsche ambtenaren op te nemen en haar onafgebroken en scherp te doen bewaken.

In de hoop, dat je me met een spoedig en welwillend antwoord zult verblijden, blijf ik in ongeduldige afwachting met handslag

Je Sobat

A. OBBINK.

Na den brief geëindigd en voor de verzending gezorgd te hebben beveelt hij den

koetsier zijn rijpaard te zadelen en begint zich klaar te maken om uit te rijden. Ofschoon hij te zeer van zijn lichamelijke schoonheid overtuigd en daardoor te ijdel is om zijn uiterlijk te verwaarloozen, kleedt hij zich dezen keer toch met bijzondere zorg aan, daar zijn tocht een bezoek aan Kebon Kidoel geldt. Onder het schrijven van zijn brief had hij een soeratje(1) van den heer Vermaas ontvangen, waarbij deze vriendelijk zijn hulp kwam inroepen. De rivier was afgedamd, waardoor de molen in de fabriek tengevolge van onvoldoenden afvoer gebrek aan water leed. Een dergelijke stoornis ondervond de fabriek meermalen, doordat de inlanders ongevraagd het water in de rivier opstuwden voor de bevloeiing hunner rijstvelden. Nu echter was geen eigenbelang maar kwaadwilligheid de oorzaak van den lagen waterstand. Obbink had zich bij het lezen van het briefje over dit boos opzet niet toornig gemaakt, zooals gewoonlijk het geval was geweest. Het maakte immers een bezoek aan Kebon Kidoel noodzakelijk en wie weet of hij Anna niet zien zou!

Een jong, rankgebouwd Macassaarsch paard met zindelijk onderhouden tuig wordt voorgebracht, dat snuivend en trappelend van ongeduld op zijn meester wacht. Weldra komt Obbink met den glans der voldoening in de oogen als door een ringetje gehaald in de

(1) Briefje.

voorgalerij. Als hij Djiwa uit de badkamer haastig naar voren ziet komen om als gewoonlijk bij zijn afrit tegenwoordig te zijn, stijgt hij gezwind op en rijdt in snellen draf den bergweg af en de vlakte in. Djiwa oogt hem na tot hij voor haar verdwijnt, als de weg zich om een vooruitstekenden bergrug kronkelt en snel afdaalt in het ravijn, waardoor de rivier van Tjiworo zich heenwringt. Zij heeft in zijn gedrag van gisteren en vandaag iets vreemds bespeurd, iets dat haar angstig maakt. Toewan was zoo lusteloos en in zich zelven gekeerd, zoo stuursch en ongenaakbaar geweest. Zou hij wellicht soesah of tjelaka(1) gehad hebben.

Obbink keerde 's middags huiswaarts zoo in verrukking over den uitslag zijner reis naar Kebon Kidoel, zoo vol zoete hoop en heilige gedachten, dat hij geen oog of oor had voor de levendige bedrijvigheid langs den bergweg en in de omliggende dessa's noch voor de wondervolle pracht der in den gloed der middagzon gehulde berghellingen, zaken die anders zoo zeer zijn aandacht trokken. Hij zag slechts Anna, wier verrukkelijk beeld hem in steeds reiner en verhevener vormen voor den geest zweefde en wier lieflijke stem als een zachte betooverende melodie in zijn ooren naklonk. Zijn hart zwol van blijde verwachting, waarvan zijn oogen en gansch zijn gelaat den weerschijn teruggaven.

(1) Moeite of een ongeval.

Hij had Anna ontmoet en daarmede was zijn wensch vervuld, die hem 's ochtends naar Kebon Kidoel had gedreven. Deze ontmoeting en een lang, intiem onderhoud met haar hadden hem geheel en al in liefde en enthousiasme doen ontsteken.

Nog voor zijn komst op de fabriek had een tuinopzichter hem verwittigd, dat de belemmering in de rivier reeds was weggenomen en de molen dus weer volop water had. Dit bericht stelde hem allereerst niet weinig te leur, aangezien het de voortzetting zijner reis feitelijk overbodig maakte. Onder voorwendsel echter met den heer Vermaas over het voorkomen van verdere stoornissen van dergelijken aard te willen beraadslagen, had hij zijn weg vervolgd. Een poosje later reed hij met kloppend hart en onderzoekenden blik het erf der Administrateurswoning op om voor de trap der galerij halt te houden. Hij zag niemand dan Wongso, die zich onledig hield met het verrichten van allerlei kleine huishoudelijke bezigheden en op zijn verzoek naar voren trad met de snelheid, welke zijn oude beenen toelieten.

'Toewan besar soedah pigi!'[1] had de grijsaard vriendelijk geantwoord op de vraag des Controleurs, of de Administrateur thuis was. Dit antwoord had Obbink verrast, omdat hij in de afwezigheid van den vader een kans

(1) De groote heer is al uitgegaan.

te meer zag om de dochter te zullen ontmoeten. En hij had zich geenszins vergist. Toen Wongso verzekerd had niet te weten, waar zijn meester op dat oogenblik wel wezen kon, noch wanneer hij vermoedelijk thuis zou zijn, had hij hem verzocht dit aan de Nonna(1) te gaan vragen. De oude man was daarop verdwenen en weldra met zijn jonge meesteres teruggekeerd.

Anna was in sarong en kabaai gekleed, de blanke, bloote voetjes in sierlijke, coquette muiltjes gestoken. Deze zoo luchtige en bevallige damesdracht stond haar keurig. Het onberispelijke harer kleeding bewees, dat ze bij haar komst op Java al dadelijk de kunst had leeren verstaan op smaakvolle wijze met het Indisch négligé om te springen, een kunst, die vele Hollandsche dames eerst na een meer of minder lang verblijf in de Koloniën en sommigen zelfs nooit zich geheel weten eigen te maken.

Obbink was bij haar nadering snel afgestegen. Met elken stap, dien ze naderbij kwam, bonsde zijn hart met heviger slagen en toen ze in al haar bekoorlijkheid als een magische verschijning boven aan de trap der galerij voor hem stond overweldigde hem datzelfde ongekende, machtelooze gevoel als bij de eerste kennismaking. Hij kon niet verhoeden, dat het bloed hem naar het hoofd sloeg en hij sterk kleurde.

(1) Juffrouw.

Ietwat onhandig en bedremmeld had hij voor haar gebogen en haar wedergroet beantwoord. Op Anna's mededeeling, dat haar Pa reeds vroeg was uitgereden ter inspectie van een paar tuinen, had hij zijn spijt over deze afwezigheid betuigd, aangezien hij met hem over belangrijke aangelegenheden de fabriek betreffende kwam onderhandelen. Zij had hem toen uitgenoodigd binnen te komen om op de thuiskomst van haar Vader te wachten, die wel niet meer zoo lang zou uitblijven, dacht zij. Op deze uitnoodiging kwam het voor den Controleur maar aan en de hoogst gewichtige zaken, waarvan hij breed opgaf, waren er slechts de aanloop toe. Na zijn paard aan Vermaas' staljongen te hebben toevertrouwd, was hij Anna naar binnen gevolgd naar de tafel in het midden der voorgalerij en had in zenuwachtige opgewondenheid tegenover haar plaats genomen. Hij had zich echter spoedig vermand en met meer vrijmoedigheid tot haar durven opzien. Hij wist, dat voor de onbeschroomden en brutalen de halve wereld is weggelegd en was daarom begonnen met opzijdezetting van alle schroomvalligheid zijn beste beentje voor te plaatsen, waarbij hij al zijn kunst van behagen, die hij in zoo een ruime mate verstond als hij wilde, aan den dag legde. Een aanleiding tot een gesprek was niet moeilijk te vinden geweest. De feestelijkheden op Kebon Kidoel, het bezoek der Residentsfamilie, Anna's terugkeer uit Europa, een vergelijking der

Indische toestanden en genietingen met de Vaderlandsche, dat alle waren geschikte onderwerpen, die ruimschoots gelegenheid gaven tot een aangenaam en onderhoudend discours. In den loop van hun gesprek was het Obbink eindelijk gebleken, dat Anna haar opvoeding in de stad zijner geboorte had ontvangen en had hij de verrassende ontdekking gedaan, dat zijn familie haar gansch niet onbekend was, ja dat er zelfs tusschen haar en enkelen zijner naaste familieleden een zekere familiariteit had bestaan. Het spreekt van zelf, dat deze ontdekking hem een belangrijke schrede tot haar deed naderen en hun onderhoud heel wat intiemer en belangwekkender had gemaakt. Ze hadden dan ook ten laatste zoo vriendschappelijk en vertrouwelijk over elkaars Hollandsche herinneringen gekeuveld, alsof ze reeds oude bekenden waren. Zoo was de tijd snel voorbij gegaan en toen Vermaas een paar uur later thuis kwam, waren ze beiden om het zeerst verwonderd, dat het al zoo laat in den morgen was geworden.

Na zijn ‘zaken’ met den Administrateur te hebben afgedaan, was Obbink weer opgestegen en huiswaarts gereden: we weten en beseffen in welke gemoedsstemming. Zijn vreugde ware zeker grenzenloos en de aarde te klein voor hem geweest indien hij had kunnen raden, dat dit bezoek de kiem der eerste liefde in Anna's jeugdig hart had gelegd.

Zeven lange, kruipende dagen gingen na

deze reis voorbij voor Obbink in zenuwachtige spanning en voor Djiwa in angstig verbeiden en lijdzame onderwerping. Hoewel toch zijn besluit onherroepelijk vaststond, durfde hij geen uitvoering aan zijn plannen te geven, zoo lang er uit Tjalengka nog geen antwoord op zijn schrijven was gekomen. In het geval zijn vriend niet aan zijn verlangen mocht kunnen voldoen, zou hij natuurlijk zijn toevlucht tot andere maatregelen dienen te nemen. Die onzekerheid deed hem in spanning verkeeren en de meest mogelijke omzichtigheid tegenover Djiwa in acht nemen. Zij toch moest noodzakelijk zoolang onkundig gehouden worden. Doch met zijn liefde voor Anna steeg ook zijn antipathie tegen de arme njai en hij was te weinig gekunsteld van aard om op den duur dien tegenzin te kunnen verbloemen. Uit zijn gansche gedragslijn bleek haar de onechtheid zijner handelingen. Zij doorzag zijn komediespel zonder te weten, welke bedoeling aan die valschheid ten grondslag lag. Dat maakte haar verdrietig en angstig tegelijk. Het arme meisje sloofde zich al die dagen uit om hem door haar betooningen van aanhankelijkheid en onderwerping tot andere gevoelens te stemmen. Ze begreep niet, dat haar moeitevol streven en liefdevolle opoffering zijn weerzin aanwakkerden en tot afkeer deden overslaan. Het machtelooze harer wanhopige pogingen sloeg haar ten laatste geheel neer. Van weemoed overstelpt en door angstige

gedachten gefolterd brak haar het hart.

Ten einde geen argwaan op te wekken had Obbink gedurende die week zijn bezoek aan Kebon Kidoel niet herhaald, hoeveel moeite hem dit ook kostte. Het inlandsche element is wraakzuchtig. Wat zou er niet kunnen gebeuren, als Djiwa ook maar eenig vermoeden begon te koesteren van zijn liefde voor Anna?

De post bracht eindelijk den brief, dien hij zoo reikhalzend had tegemoet gezien. Hij was van den volgenden inhoud:

Tjalengka, 10 April.

Amice!

'A horse, a horse! A kingdom for a horse!' dacht ik onwillekeurig bij de lezing van je brief. Ik begrijp, dat je geducht in de knoei zit, veel meer zelfs, dan uit de dringende bede om hulp blijkt.

Waarom niet liever eerlijk en openhartig bekend, dat je tot over de ooren verkikkerd bent? je hebt vues op de een of andere blanke schoone en nu zit je bruine meid je als een blok aan het been, niet waar?

Kerel, je zult nooit een goed Indischman worden, zooals ik je al meermalen heb gezegd! Ik stel me voor, dat je belust geworden bent op een piepjong, allerliefst ding, dat je ergens in de dessa opgespoord en tegen wil en dank tot je huishoudster hebt gemaakt. Dat was hoogst onverstandig van je. Zulke wezens raakt men niet zoo

gemakkelijk weer kwijt. Ze trachten zich aan je bestaan vast te hechten met de vasthoudendheid van klissen. Men moet geen njai in de dessa zoeken, maar haar om zoo te zeggen van de straat opnemen. Dit soort kent het klappen der zweep en laat zich gemakkelijk verdrijven, wanneer ze tot overlast zijn geworden. Ik zelf heb mijn tegenwoordige meid al meer dan vier jaar, doch ik zou haar zonder eenige moeite of vrees elk oogenblik naar de kampong kunnen terugsturen, als ik eens 'beu' van haar werd, zooals dit nu bij jou het geval is. Ook heeft ze zich nimmer de vrijheid veroorloofd mij met een spruit te willen verrijken. Ik heb mezelven daartegen gevrijwaard door namelijk bij haar indiensttreding de bedreiging te stellen, dat ik haar onverbiddelijk de laan zou uitzenden, zoodra ze de brutaliteit had boenting te durven worden. Dat is een schrikbeeld, waarvoor elke huishoudster diep respect gevoelt. Aan dat alles heb jij natuurlijk in je onbesuisdheid niet gedacht!

Maar in den huidigen stand van zaken zul je zeker wel het allerminst behoefte hebben aan sermoenen en wijze lessen en veel meer gebaat zijn met daden, die je uit je eigen valstrik kunnen verlossen. Welnu, ik wil je gaarne een handje toesteken.

Op dit oogenblik heb ik juist een in-

landsche betrekking vacant, waaraan behalve een goed salaris ook vooruitzichten verbonden zijn, doch waarvoor ik hier geen geschikt orang weet te vinden. Het gehalte der inlandsche ambtenaren in mijn district laat heel wat te wenschen over. Het zijn bijna zonder uitzondering allemaal indolente, domme lui, die me veel soesah berokkenen. Zend Raden Sosmito dus maar zoo spoedig mogelijk hierheen, ik kan hem dadelijk placeeren. Zijn binie(1) zal ik zorgvuldig doen bewaken en onder de hoede van mijn eigen meid stellen. Als het je nu nog gelukt de beide luitjes te koppelen en in Tjalengka te krijgen, is alle vrees voor gevaar opgelost, alle verhindering uit den weg geruimd en heb je alzoo vrij spel tegenover de uitverkorene van je hart!

Intusschen ben ik zeer nieuwsgierig naar den uitslag dezer affaire. Hoe oningewijd ook, koester ik toch al heel weinig hoop op het welslagen van wat jij een ‘plannetje’ belieft te noemen, doch dat mij een hoogst lastige en tevens gewaagde onderneming toeschijnt. In jouw belang wensch ik echter, dat ik me moge vergist hebben. Ik raad je aan het plan nog eens rijpelijk en in koelen bloede te overwegen, alvorens tot de uitvoering over te gaan.

(1) Vrouw.

In de afwachting van nadere en naar ik hoop goede berichten
Yours
F.R. JOLLIS.

Obbink had den brief van zijn vriend haastig geopend en met klimmende belangstelling en tevredenheid doorloopen tot hij eensklaps op de ontmoedigende profetie aan het slot was gestuit. Een donkere wolk betrok zijn gelaat en langen tijd bleef hij in droef en akelig gepeins verzonken, de armen op de tafel gesteund en het hoofd in de beide handen neergedoken. Eindelijk was hij uit deze houding opgesprongen en had zijn kantoor verlaten om als naar gewoonte in gedachten verdiept zijn ijsberengang in de voorgalerij van zijn huis aan te vangen.

Tegen den avond vinden we hem weer in zijn kantoor terug. Djiwa is zooeven in het ravijn afgedaald om zich in de rivier te gaan baden en hij waant zich dus ongestoord. Raden Sosmito zit aan zijn voeten neer, de beenen kruiselings onder het lichaam samengetrokken, de armen slap neerhangend op den schoot en het hoofd eenigszins voorover gebogen in deemoedige afwachtende houding.

Raden Sosmito is een schoone, slanke Javaansche jongeling met een deftig en tegelijk snugger uitzicht. De fijne vormen en lijnen van het lichtbruin getinte gelaat, alsmede de

wijze, waarop hij zijn hoofddoek draagt, getuigen van zijn hoogadellijke afkomst. Zijn koolzwarte oogen tintelen van geest en levenslust en gansch zijn uiterlijk heeft iets onmiskenbaar innemends. Zijn kleeding, die den stempel draagt van netheid en behaagzucht, verhoogt die aantrekkelijkheid niet weinig.

Obbink, in wiens geheele voorkomen de ernst van dit oogenblik ligt uitgedrukt, begint na een plechtig zwijgen het werktuig aan zijn voeten langzaam en als op elk woord nadruk leggend aldus in het Maleisch toe te spreken:

'Je vader verzocht me indertijd je plaatsing op mijn bureau met het voornemen je zoodoende op te leiden in de routine van het kantoorwerk en bekwaam te maken voor een inlandsche betrekking.'

'Sedert bijna twee jaren,' herneemt hij na een korte pauze, 'ben je onbezoldigd in mijn dienst werkzaam geweest. Al dien tijd heb je trouw je best gedaan en je door snelle vorderingen onderscheiden.'

'Ik wil je daarvoor nu naar waarde trachten te beloonen door je in de gelegenheid te stellen de aangeleerde kundigheden te benuttigen,' vervolgt hij na een tweede oponthoud. Zou je niet graag tot een ruim bezoldigde betrekking benoemd willen worden?'

'Heel gaarne, groote heer!' antwoordt Raden Sosmito met van blijde verwachting en uitbundige vreugde stralende oogen.

'Zelfs al moest je me daarvoor in ruil nog

een laatsten en gewichtigen dienst bewijzen, die wellicht een zware opoffering voor je zijn zal?' vraagt de Controleur nu met bijzonderen nadruk.

De Magang is nog te zorgeloos en luchthartig van aard om te begrijpen, dat deze vraag een druppel alsem is in den beker, die hem zoo even nog zuiver en onvermengd werd toegestoken. Zijn vreugde is er niet door vergald.

'Ook dan nog, groote heer!' bevestigt hij met dezelfde levendigheid.

'Welnu, luister dan!' gaat Obbink voort. 'Mijn vriend de Controleur van Tjalengka in de residentie Samarang vraagt me om een geschikt jongmensch ter vervulling eener opengevallen betrekking, waarvan het genot van een goed salaris en tevens het uitzicht op een spoedige promotie verbonden zijn. Voor eerstbeginnenden is dit dus een alleszins voordeelige en aanlokkelijke betrekking. Onder één voorwaarde echter ben ik genegen je aan mijn vriend voor te dragen en die is: dat je huwt met Djiwa!'

'Met mijnheers njai?' vraagt Sosmito in de grootste verbazing.

'Ja!'

'Ze zal niet willen, groote heer!'

'Dat is voorloopig de vraag niet. Maar wil jij?'

Het hoofd van den jongeling zinkt dieper op zijn borst, zijn wenkbrauwen fronsen zich, zijn lippen trekken krampachtig samen en

zijn handen bewegen zich zenuwachtig in den schoot. Een hevige tweestrijd wordt in zijn binnenste gestreden, die evenwel maar een korte poos aanhoudt. Snel heeft hij gewikt en gewogen, want vastberaden heft hij plotseling het hoofd weer omhoog en zegt op beslissenden toon:

'Ik wil, groote heer!'

'Goed!' spreekt Obbink verlicht, nu hem ten minste dit pak van het hart is. 'Ga dan met Djiwa spreken en tracht haar met veel beleid tot je belangen over te halen. Indien je naar wensch slaagt, zul je eerlang op de ranglijst der inlandsche ambtenaren opgenomen zijn en schenk ik je bovendien als bijzondere belooning nog een gift van driehonderd gulden op den koop toe. Handel dus met verstand en overleg. Djiwa is nog van niets onderricht en je hebt daardoor het voordeel haar geleidelijk tot gewillige onderwerping aan je verlangen te kunnen brengen. Zoo aanstonds rijd ik uit en keer eerst laat in den avond terug. Bij mijn thuiskomst hoop ik je hier weer te ontmoeten en verblijdende berichten van je te vernemen. Wacht dus op mijn terugkeer!'

Dan verlaat hij snel zijn bureau en gelast den staljongen zijn paard te zadelen.

Een oogenblik later rijdt hij in vluggen draf de vlakte in.

Nog onder den indruk van het besprokene is Raden Sosmito in dezelfde houding blijven zitten. Verschillende denkbeelden en gewaar-

wordingen doorkruisen zijn hoofd en hart. Een helder licht is op eens over de bedoelingen des Controleurs voor hem opgegaan. Hij is schrander en alles is hem duidelijk geworden. Zijn scherpzinnigheid heeft hun gesprek van zooeven snel in verband doen brengen met Djiwa's gezegenden toestand en haar droefgeestigheid der laatste dagen. Djiwa is te veel geworden in de Controleurswoning en ‘Kandjeng’ zocht naar een afdoend middel om haar voor goed op te ruimen. Zijn huwelijk met haar zou een gewenschte oplossing zijn van het lastige vraagstuk en hij begrijpt, dat de aangeboden protectie en offervaardigheid het lokaas is voor zijn bereidwilligheid.

Toch gevoelt hij geen spijt over zijn gegeven woord. Het doorzien van de volle waarheid der slinksche onoprechte bedoelingen zijns meesters brengt hem niet tot inkeer. Wel komt een verbintenis met Djiwa in de tegenwoordige omstandigheden hem verre van aantrekkelijk voor en klopt zijn hart reeds maandenlang voor een jonge, schoone maagd in zijn dessa, doch de begeerlijkheid van de betrekking in Tjalengka verblindt hem en zijn vreugde over de aanbieding er van overstemt alle andere gevoelens. Men bedenke ook, dat onze inlanders weinig angstvallig zijn bij het sluiten van een huwelijk. De echt laat hun vele vrijheden en de huwelijksband wordt bij hen veel minder sterk en knellend aan-

gehaald dan bij ons, beschaafde Westersche natie.

Ook de toegezegde driehonderd gulden spelen Sosmito door het hoofd. Een dergelijke som is voor inlanders een heel kapitaal. Driehonderd gulden! Hij heeft nog nimmer zoo'n som bijeengezien en zijn denkvermogen kan de grootte er van niet omvatten. En zie, Djiwa heeft slechts in het voorstel des Controleurs te bewilligen en spoedig zal dat gansche bedrag in zijn bezit zijn. Zijn hart geniet reeds van die zaligheid en zijn hoofd is al aan het verdeelen en besteden! Geld is ook voor onze bruine broeders de machtige factor, waarvoor alles zwichten moet.

Sosmito is na lang gemijmer eindelijk opgerezen. De avond is intusschen met tropische snelheid neergedaald. Hij verlaat het kantoor om buiten een strootje te gaan opsteken en een poosje in de duisternis van het erf om te dwalen. Als zijn onwelriekend, met opium doortrokken strootje opgerookt is, begeeft hij zich weer naar binnen en loopt met loome schreden door naar de nog niet verlichte achtergalerij. Daar zit Djiwa op een tikar in een hoek neergedoken gefolterd door het bitterste zielsverdriet. Pijnigende voorgevoelens en akelige visioenen kwellen en vervolgen haar vandaag. Toewan had haar ook den ganschen dag met gestrenge hardvochtigheid en bruskheid bejegend of haar met grievende minachting genegeerd. Al haar pogingen ter verzoening

waren afgestuit op zijn onwil en ongevoeligheid. Radeloos en wanhopig laat ze nu het hoofd hangen. Ze vreest het ergste wat haar overkomen kan, weggejaagd te zullen worden door den vader van het kind, dat ze onder het hart draagt!'

Sosmito is haar met schuchterheid genaderd. Hij ziet tegen dit onderhoud op, dat hem als een steen op het hart ligt. Hoe zal zij het voorstel opnemen? Djiwa is altijd zoo goed voor hem geweest. Ze was steeds zijn voorspraak bij den Controleur en het zou hem spijten, als hij haar nu zeer moest doen, doch de stem van het eigenbelang spreekt hem moed in en verlokt hem tot doorzetten. Hij schuift de sirih-doos, die ongebruikt naast hem staat, op zijde en hurkt zwijgend voor haar neder.

Sidin en de overige bedienden hebben verlof gekregen uit te gaan en ze zijn dus met hun beiden alleen in de Controleurswoning.

'Opo?[1] vraagt Djiwa in het Javaansch, als Sosmito hardnekkig in zijn stilzwijgen blijft volharden.

'Ik heb iets te bespreken, maar ik ben bang, dat Njai boos op me worden zal!' zegt de Magang met de zachtheid van stem bedeesden eigen.

'Neen, spreek vrij uit! Wat is er?'

'Kandjeng heeft me een mooie betrekking

(1) Wat is er?

aangeboden in Tjalengka hier heel ver vandaan naar het westen.'

'Dat is heel goed van Mijnheer! Zeker een belooning voor je trouwe diensten. Je mag wel erg dankbaar zijn,' zegt Djiwa wat opgemonterd door deze oogenschijnlijk milde daad van haar Toewan.

'Ja en Kandjeng heeft me nog veel meer beloofd! Ook veel geld! Driehonderd gulden!'

Djiwa schrikt bij het noemen van deze hooge geldsom hevig op; 't is alsof een magnetische schok haar eensklaps door de leden gaat.

'Driehonderd gulden! Waarvoor?' vraagt ze met zooveel bevreemding en achterdocht in haar toon, dat haar vraag Sosmito als een zware beschuldiging treft en hem de moed weer half ontzinkt.

'Dat geld is niet voor mij alleen!' verklaart hij haastig als om zich te rechtvaardigen.

'Voor wie nog meer dan?' doet een duister voorgevoel haar vragen.

'Ook voor u, Njai!'

Een vreeselijke gewaarwording maakt zich op eens van Djiwa meester. Haar vermoeden heeft door Sosmito's laatste bekentenis zekerheid gekregen. Toewans grootmoedigheid tegenover den Magang geldt alleen haar ontslag uit deze woning. Het bloed bruist haar in de aderen en haar hart slaat onrustbarend. Al haar leden beginnen geweldig te trillen en als ze Sosmito met vragen bestormt stokt haar stem half in de keel.

‘Voor ons beiden? Waarvoor? Waarom?’ stamelt ze door haar tranen heen.

Sosmito is door Djiwa's emotie geheel uit het veld geslagen en het kost hem heel wat moeite het hooge woord over de lippen te krijgen.

‘Waarvoor? Spreek!’ barst Djiwa hartstochtelijk los.

‘Kandjeng wil, dat we samen trouwen zullen!’ brengt hij eindelijk met moeite uit. ‘Onder die voorwaarde.....’

Ze laat hem den volzin niet voleindigen. Ze begrijpt, ze weet nu alles. Haar achterdocht is bewaarheid. Als door een adder gebeten springt ze onder het slaken van een ijselijken smartkreet overeind en stormt als een waanzinnige met doodsbleek gelaat, dreigende blikken en gebalde vuisten de verlichte slaapkamer in. Voor de divan, waarop we haar eens gedompeld in het bitterste zielelijden zagen neerliggen, zijgt ze neer. Met het hoofd en de armen op de rustbank neergevallen, snikt ze hartstochtelijk.

Raden Sosmito is haar berouwvol in het slaapvertrek gevolgd. Zoo'n geweldige aandoening heeft de verblufte jongeling volstrekt niet verwacht.

‘Wees niet boos op me, Njai! Doe het om mijnentwil! Ik zal altijd heel goed voor je zijn, veel beter dan Kandjeng!’ smeekt hij met aandrang in de volheid van zijn hart.

‘Zwijg! Ik wil niet! Hier zal ik blijven!

Ik heb willen trouwen. Vroeger. Met Kromo uit Manjoel! Mijnheer heeft me toen geroofd en geschandvlekt en Kromo het hart vertreden! Nu moet ik weg, omdat hij genoeg van me heeft!' krijt ze en eindigt met een verschrikkelijke verwensching over den geweldenaar uit te spreken.

'Bedenk hoeveel voorrechten en zegeningen hij ons schenken wil, Njai!' waagt Sosmito nog eens in het midden te brengen met de wanhoop van den drenkeling, die zich aan een stroowisch tracht vast te klampen.

'Laat me met rust! Ga weg!' gebiedt ze met klem, terwijl ze het hoofd opricht en hem met haar beschreide oogen dreigend aanziet.

Sosmito durft haar niet langer te weerstreven. Hij begrijpt ook, dat haar tegenkanting niet te overwinnen zal zijn en alle hoop ontzinkt hem. Spijtig verlaat hij het vertrek om buiten in afwachting van de terugkomst des Controleurs over de ondervonden teleurstelling te gaan mijmeren.

Djiwa is in haar vorige houding teruggevallen. Haar kort afgebroken, hijgend snikken doet haar hoofd en lichaam zacht heen en weer schokken en zenuwachtig natrillen. Eindelijk wordt ze stil en blijft roerloos over de rustbank heengebogen.

Obbink keert eerst den volgenden morgen naar huis terug. Hij bracht den nacht door in een pasangrahan(1) in het gebergte. Vrees en

(1) Gouvernements-logis in afgelegen streken.

voorzorg weerhielden hem nog dienzelfden avond huiswaarts te rijden. Vrees voor de herhaling eener aandoenlijke, heftige scène met Djiwa, wier hartstochtelijkheid hij bij ondervinding kent en voorzorg ter wille van eigen veiligheid. Hij wanhoopte aan het welslagen van Sosmito's pogingen, omdat hij als bij instinct gevoelde, dat 's jongelings voorstellen en beden op Djiwa's onverzettelijkheid zouden schipbreuk lijden. Hij duchtte haar geweldigen toorn en miste den moed den nacht met haar onder één dak door te brengen. Morgen - zoo stelde hij zich voor - zou de zaak beëindigd worden. Indien zij geweigerd mocht hebben aan zijn verlangen te voldoen, zou hij krachtdadige maatregelen weten te treffen om daarna voorzichtigheidshalve nog dienzelfden dag kwansuis voor dienstzaken naar de hoofdplaats op reis te gaan.

Bij zijn thuiskomst duiden verschillende kenteekenen hem aan, dat zijn kunstgreep met een weinig gunstigen uitslag is bekroond geworden en spoedig heeft hij volkomen zekerheid van de mislukking van zijn listigen toeleg. Sosmito is hem naar zijn bureau gevolgd en geeft hem getrouwelijk verslag van zijn vergeefsch onderhoud met Djiwa. Obbink verbleekt bij het verhaal van zijn Magang. Zijn lippen klemmen zich met kracht opeen, zijn wenkbrauwen fronsen zich geweldig en zijn uitzicht erlangt een uitdrukking zoo gestreng en dreigend, dat Sosmito de schrik om het hart slaat.

Haastig krabbelt hij eenige Maleische woorden op een stukje papier, vouwt het dicht en zegt gebiedend:

'Hier, breng, dat aan den Assistent-Wedono. Vlug wat!'

Sosmito springt gezwind op, neemt eerbiediglijk het briefje aan en verwijdert zich ijlings.

Obbink begint met groote passen en driftige bewegingen zijn kantoor op en neer te stappen. Hij is werkelijk heel boos geworden over Djiwa's onwil en verzet, schoon hij niet anders heeft verwacht dan dat hij haar slechts gewelddadig uit zijn huis zou kunnen verdrijven, zooals hij er haar indertijd alleen langs den weg van het geweld had weten binnen te voeren. Intusschen begrijpt hij, dat hij niet langer dralen mag Djiwa zijn beslissing mede te deelen. De ontboden Assistent-Wedono toch kan weldra hier zijn. Wanneer zij in haar weigering mocht blijven volharden, zal hij het inlandsch Hoofd zijn wenschen en voornemens kenbaar maken en hem vrijheid van handelen verleenen gedurende zijn afwezigheid. Als hij ook Sidin, den huisjongen, heeft uitgestuurd en zijn koetsier met de verzorging van zijn rijpaard bezig ziet, acht hij het oogenblik voor een laatste ontmoeting met Djiwa gunstig. Hij schaamt zich alzoo tegenover zijn bedienden, want hoezeer hij ook voornemens is een kort einde aan hun gesprek te maken en elke scène tusschen hen zal pogen te vermijden, vreest

hij nochtans haar hartstochtelijkheid en hij wil niet, dat zij daarbij tegenwoordig zullen zijn. Een andere, veel angstiger gedachte doet hem een tweeden voorzorgsmaatregel treffen. Uit een kast haalt hij een geladen revolver te voorschijn en verbergt dien haastig in een zijner zakken. Hij meent zich tegen alle gebeurlijkheden te moeten wapenen.

In zijn reiskostuum, den breedgeranden zonnehoed nog op het hoofd en de karwats in de hand spoedt hij zich naar zijn slaapkamer waar hij zeker is Djiwa te zullen vinden. Zijn gelaatsuitdrukking is nog even gestreng en zijn blik even dreigend en boosaardig. Als hij de deur van het slaapvertrek opent, slaat een sterke onwelriekende lucht van doepa[1] hem tegen en benauwt hem de ademhaling.

Deze doepa-lucht is Djiwa's laatste hoop, haar laatste toevlucht. Gisteren avond heeft zij in alle stilte het huis verlaten om in haar vertwijfeling een doekoen[2] over haar noodlot te gaan raadplegen, die de ongelukkige aanried meneers drinkwater met eenig doepa te vermengen en bed en slaapkamer er mede te bestrooien. Dit was het toovermiddel, zooals de doekoen haar verzekerd had, dat den afvallige tot haar zou doen terugkeeren. En het eenvoudige verdrietige meisje was niet in gebreke gebleven het wondermiddel met dank-

(1) Wierook.
(2) Inlandsche doktores.

baarheid en in hoopvolle verwachting aan te wenden. Hoe speet het haar dus, dat Toewan den vorigen avond niet thuis was gekomen! Zijn wegblijven was voor haar een kwaad voorteeken!

Zij zit bij Obbinks binnentreden op de divan, zoo bleek en ontdaan, dat ze een witmarmeren beeld gelijkt. Een vreeselijken nacht heeft ze doorwaakt en hevige gemoedsaandoeningen teekenen zich op haar gelaat af. Haar wangen vertoonen de sporen van pas afgewischte tranen. Bij het verschijnen van den Controleur ontroert ze geweldig en als ze het eindelijk waagt vluchtig de oogen tot hem op te heffen, schrikt en siddert ze voor de angstwekkende gestrengheid van zijn uitzicht. Zij gevoelt zijn doordringende oogen een tijdlang op zich gevestigd, minachtend, vernietigend, en ze krimpt ineen van angst, als een hond voor zijn bestraffenden meester.

Obbink is in 't midden der kamer blijven staan en houdt onafgebroken de oogen op haar gericht. Na een lang zwijgend fixeeren spreekt hij haar op vrij barschen toon in het Javaansch aan. Zij is nog weinig bedreven in het Maleisch, de inlandsche conversatie-taal in Indië. Djiwa was voor haar gedwongen intrede in dit huis een eenvoudig dessa-meisje, dat slechts haar moedertaal sprak en Obbink had nooit anders dan in het Javaansch met haar gesproken, teneinde zoodoende de landstaal volkomen machtig te worden. Zij is zijn

levend woordenboek geweest voor die lastige taal.

‘Heeft Sosmito met je gesproken?’ vraagt hij de armen over de borst kruisend, waardoor de karwats dreigend omhoog steekt.

‘Ja, mijnheer!’ antwoordt het gemartelde slachtoffer van booze lusten en willekeur met trillende stem.

‘En waarom heb je geweigerd aan zijn verlangen gehoor te geven? Is het aanbod nog niet voordeelig genoeg?’

‘Omdat ik u alleen liefheb met mijn hart en mijn ziel; liefheb, zooals de bloemen de zon beminnen! Bij u wil ik blijven tot mijn dood toe om u te dienen en te volgen als een slavin!’

‘Dat kan niet meer. Ge moet weg en daarom heb ik voor je toekomst gezorgd op een wijze, die elke andere vrouw van jouw geboorte en stand benijden zal. Sosmito is jong, schoon en van hoogadellijke afkomst. Met mijn hulp en bescherming kan hij het nog ver brengen in de inlandsche ambtenaarswereld. Hij zal nog eens een hooggeplaatst ambtenaar worden en jou tot macht en aanzien verheffen. Zonder mij zou je alleen een arme dessa-man kunnen huwen. Ge ziet dus, dat ik je geluk beoog en ik meende, dat je me daarvoor dankbaar zoudt zijn!’

‘Ik kan niet met Sosmito trouwen! Ik heb hem niet lief!’ snikt ze.

‘Je weet niet, wat je zegt,’ herneemt

Obbink met verheffing van stem, als hij ziet, dat hij met haar niet vordert. ‘Gij beiden past bij elkander en van nu af ontsla ik je als mijn njai en bestem je tot Raden Sosmito's vrouw!’

Hij wil de kamer verlaten, doch Djiwa werpt zich plotseling tusschen hem en de deur neer en kust hartstochtelijk zijn voeten. Verschrikt springt hij een paar passen achteruit en tracht haar met zijn oogen te verpletteren of althans op een afstand te houden.

‘Heb medelijden met me!’ kermt en smeekt ze. ‘Ge moogt me trappen, me dood maken als ge wilt, maar jaag me niet weg! Genade, bid ik u!’

‘Mijn besluit staat onherroepelijk vast. Je kunt hier niet blijven, dat weet je zelf wel. Je bent zwanger en je hadt moeten begrijpen, dat een huishoudster van een blanda niet zwanger mag worden!’

‘'k Zal alles doen wat ge van mij verlangt! 'k Zal mijn kind dood maken!’ gilt ze in haar wanhoop tot het uiterste, bijna tot waanzin gedreven.

‘Alles is nu te laat,’ zegt hij met ijskoude ongevoeligheid voor haar hartverscheurend zielelijden. Hij wenscht een einde aan hun onderhoud te maken en daarom vervolgt hij met onveranderlijke beslistheid: ‘Ik geef je nog een dag den tijd om je zaken te beredderen en dan zul je Sosmito dienen te volgen naar zijn bestemming! Begrepen?’

Hij heeft haar het hart aan het bloeden geslagen. Haar neusvleugels trillen en in haar oogen flikkert een duivelsch vuur. Gelukkig voor u, grootmachtige Controleur, dat uw getergd en gemarteld slachtoffer geen wapen bij de hand heeft, zooals gij! Het zou u leeren, dat het Javaansche eergevoel zich niet geheel laat vertrappen zelfs niet door een met macht en aanzien bedeelden ambtenaar bij het Binnenlandsch Bestuur!

'Ik wil niet! Ik wil niet! Ge kunt me wegjagen, zooals ge me hier hebt binnengebracht: met geweld! Gij zijt een onmensch, een....,' doch we verzwijgen liever al de krasse beleedigingen, die Djiwa hem in de eerste opwellingen van haat en woede naar het hoofd smijt. Zij is in het diepst harer ziel gekwetst en geeft haar overkropt gemoed lucht in een vloed van verwenschingen.

'Gij wilt niet goedschiks heengaan, welnu dan maar kwaadschiks!' besluit Obbink, boos geworden over den stroom van weinig loffelijke qualificatiën, waarvan het hart zijner Njai overvloeit.

Intusschen lust het hem niet zich nog langer aan haar toorn bloot te geven. Met een gezwinde beweging schuift hij haar voorbij en verlaat het slaapvertrek.

Djiwa barst in tranen en wilde snikken los, als ze zich alleen ziet. De gevreesde slag is gevallen! Haar hart is gebroken, haar ziel geknakt. Langzaam heft ze zich van den vloer

op en laat zich voorover op de divan neervallen, waar ze als voor dood blijft liggen.

De Controleur is met haastigen tred zijn kantoor binnengegaan als vreesde hij door haar gevolgd te zullen worden en heeft de deur achter zich op slot gedraaid. Hij zet zich neer om een kort briefje te schrijven aan den Controleur van Tjalengka, waarbij hij zijn vriend kennis geeft van de spoedige overkomst van Raden Sosmito en diens aanstaande vrouw en hem nogmaals terdege op het hart drukt om toch vooral de strengste voorzorgsmaatregelen op een mogelijke ontsnapping van Djiwa toe te passen.

Eenige oogenblikken later ontsluit hij de deur en treedt de Assistent-Wedono van Tjiworo binnen in de slaafsche, gebogen houding van een inlander, die geholpen moet worden. Als de onderdanige man heeft plaats genomen en zijn handen een eerbiedig soembah hebben gemaakt, richt Obbink aldus het woord tot hem:

'Ik vertrek straks voor een paar dagen naar de hoofdplaats, teneinde stappen te doen voor uwe bevordering tot Wedono van dit district.' Hij zwijgt een oogenblik om het effect zijner woorden waar te nemen, want hoe meesterlijk anders ieder inlander de kunst moge verstaan elke gemoedsaandoening en innerlijke gewaarwording te verhelen, mag dit evenwel onzen pretendent-Wedono dezen keer niet gelukken. Zijn gelaat teekent de grootst

mogelijke opgetogenheid en zielsverrukking, zijn oogen glinsteren van begeerigheid en zijn handen maken een extra eerbiedig soembah.

'Ik heb in mijn afwezigheid slechts een enkele opdracht aan u,' gaat Obbink voort in het bewustzijn, dat in de tegenwoordige omstandigheden de minste wensch van hem voor het inlandsch Hoofd een streng bevel is. 'Morgen of uiterlijk overmorgen vertrekt mijn Magang Radhen Sosmito naar Tjalengka in de residentie Samarang, waar ik hem gesteld heb onder de bescherming van mijn vriend den Controleur van dat district. Ik verlang echter, dat hij afreizen zal in gezelschap van Djiwa, die ik voor zijn vrouw bestemd heb. Die twee passen bij elkaar en daarom wensch ik ze door het huwelijk aan elkander te verbinden. Ik zelf ben niet voornemens nog langer een njai te houden en het verheugt me, dat ik nu juist in de gelegenheid ben haar zulk een schitterend huwelijk te laten doen als belooning voor haar trouwe diensten. Ik heb haar reeds over deze aangelegenheid onderhouden, doch in haar koppigheid weigerde ze volstandig dit voor haar zoo alleszins voordeelig aanbod te aanvaarden. Ze was zelfs heel boos en verontwaardigd. Later, als het geluk haar de ondoordachtheid harer weigering doet inzien, zal ze tot zachter oordeel gestemd worden en mij nog dankbaar zijn voor den dwang, dien ik haar toen oplegde. Aan u draag ik op haar tot redelijkheid te brengen en aan mijn wil te doen gehoorzamen. Ge zult

me daarmede zeer verplichten. Ik verleen u volmacht om gedurende mijn afwezigheid geheel naar eigen inzichten te handelen. Wanneer ik over twee dagen in Tjiworo terugkeer hoop ik, dat ze niet alleen mijn huis ontruimd zal hebben, maar bovenal ook dat ze Sosmito naar Tjalengka gevolgd zal zijn. Wilt ge die taak op u nemen?'

De Assistent-Wedono is geslepen genoeg om te begrijpen, dat Djiwa een lastpost voor den Controleur geworden is en dat het er slechts op aankomt hem daarvan te bevrijden. Nu, voor iemand zoo ongevoelig van hart, zoo verstokt van gemoed en zoo ruim van geweten als hij, kost het zeker weinig moeite om aan die nieuwe geweldpleging tegenover zijn pleegkind zijn medewerking te verleenen? Als dat de eenige dienst is, die van hem gevergd wordt, dan is de prijs, dien hij betalen moet in ruil voor de toegezegde protectie, zeker al heel billijk gesteld en het offer niet moeielijk te brengen! Met het vertoon van gehuicheld ontzag en voorgewende nietigheid buigt hij diep neer voor de heilige persoonlijkheid des Controleurs en belooft zijn best te zullen doen. Obbink beseft de kracht dezer belofte en is tevreden. Het Hoofd vertrekt, den rug gekromd als een slaaf, de valschheid in grijnzende trekken op het gelaat! Een inlandsch monster den Controleur Obbink waardig.

Na zijn vertrek wordt Sosmito nog eens in het kantoor voor het verhoor zijns meesters

geroepen. We volgen hun gesprek niet, omdat we voldoende de strekking er van begrijpen. Een uur later heeft Obbink in alle stilte Tjiworo verlaten.

De dag is voorbijgegaan, ook de nacht. De morgen is aangebroken. De heerlijke, de goddelijke Indische morgen! Nog is de zon niet verrezen van achter het gebergte, dat zich in vage, grillige lijnen als een donkere, vormlooze kolossus tegen den flonkerenden hemel afteekent.

De vogels des wouds zijn reeds ontwaakt en kwinkeleeren hun morgenlied zoo lustig, zoo blij te moede, alsof ze den mensch uit zijn slaap willen opwekken om te luisteren naar hun vroolijk ochtendconcert en mede te genieten van de heerlijkheid, die hen tot levenslust stemt!

Dessa en kampong zijn nog in rust en de bergwind - nog niet overstemd door het gewoel en het geraas van mensch en dier - zingt ongestoord zijn mystiek lied door de naalden der tjemara's en de kronen der palmen, het lied der natuur door alle eeuwen heen, dat nooit zwijgt, nooit vergaat en, hoe eentonig ook, nimmer verveelt!

Ook de Controleurswoning op Tjiworo is nog gesloten en in duisternis gehuld. Toch dwaalt daar al iemand om, in wiens boezem strijd en onrust reeds ontwaakt zijn. Het is

Sosmito, die in plaats van Sidin hier dezen nacht de wacht heeft gehouden. Nu eens blijft hij scherp toeluisterend onder het raam der slaapkamer staan, dan weer spoedt hij zich naar het bruggetje, als eenig geluid zijn oor treft, doch hij ziet zich telkens teleurgesteld. Zijn onrust neemt gaandeweg toe. Eindelijk hoort hij een rijtuig den bergweg afrollen en loopt hij in allerijl weer naar het voorerf. Een met twee paarden bespannen tjikar, het primitieve reisvehikeltje der binnenlanden, houdt voor het bruggetje stil. De Assistent-Wedono met zijn vrouw en een oppasser stappen uit. De paarden worden vastgebonden en na eenige geheimzinnige, gefluisterde woorden met den Magang, treden de vier handlangers des Controleurs het erf op en de voorgalerij van het huis binnen met uitzondering van den oppasser, die uit voorzorg onder het raam der slaapkamer geplaatst wordt. Zij mocht eens willen ontvluchten! Sosmito gaat alleen de duistere binnengalerij in en steekt haastig de lamp op. Daarna begint hij zacht op de deur van het slaapvertrek te tikken. Geen antwoord echter. Hij herhaalt zijn kloppen nu harder. Weer geen antwoord. Voor de derde maal trommelt hij op de deur en steeds luider. Nog geen antwoord. Een angstig vermoeden sluipt op eens zijn hart binnen en behoedzaam opent hij de deur. Het licht der binnengalerij stroomt het slaapvertrek in. Hij steekt het hoofd naar

binnen, kijkt overal rond, doch ontdekt tot zijn groote verbazing nergens eenig spoor van Djiwa. Hij is zoo ontsteld, alsof hem eensklaps een groot ongeluk is overkomen. In zijn verwarring roept hij het inlandsch Hoofd en diens vrouw te hulp en met hun drieën snuffelen ze de geheele kamer na en daarna ook het geheele huis met bijgebouwen en erf. Doch al hun zoeken blijft vruchteloos. Djiwa is spoorloos verdwenen en daar haar bed onbeslapen is veronderstelt men, dat ze reeds sedert den vorigen avond voortvluchtig is.

De verslagenheid is groot. 'Waar kan ze gebleven zijn?' vragen ze zich vergeefs af. En gevonden moet ze worden, dat is voor hen van het grootste belang. Hun toekomst hangt er van af. Wat zou de Controleur wel zeggen? Hij zou het hun misduiden en nimmer vergeven, dat ze Djiwa hadden laten ontsnappen. En in hun verbeelding zien ze hun hoog gespannen verwachtingen reeds in rook opgaan.

Het onderzoek wordt dus vernieuwd en de nasporingen met verdubbelden ijver voortgezet. Geen Djiwa echter!

Als de dag doorgebroken is worden Sidin, de staljongen en kokki ondervraagd. Geen van allen weet, helaas, eenige opheldering te geven. Alleen Sidin verzekert, dat Njai gisteren avond nog thuis was, toen hij de wacht aan Sosmito overdroeg. Hij had haar om tien uur bij het naar huis gaan nog in de slaapkamer gezien. Volgens zijn verklaring moet de vlucht dus

vannacht of wellicht heel vroeg in den morgen hebben plaats gehad. Ook een der bedienden wordt vermist. Het is de nieuwe Kebon, sedert weinige dagen hier in dienst. Zijn wegblijven zonder eenige voorkennis brengt men met Djiwa's geheimzinnige verdwijning in verband. Evenals Sidin gaat ook deze bediende iederen avond naar huis om den nacht bij zijn ouders in de kampong door te brengen. De oppasser des Assistent-Wedono's, die op onderzoek naar de woning van den vermisten tuinjongen gezonden is, keert weldra terug met de tijding, dat de jongeling den heelen nacht niet thuis gekomen is. De algemeene opinie is alzoo, dat hij medeplichtig is aan deze ontvluchting.

Het inlandsch Hoofd is niet langer onthutst. Zijn verslagenheid is in boosheid verkeerd. ‘Ketragan(1) moet er komen!’ verzekert hij in zijn opwinding. De geheele wacht en nachtpatrouille worden opgeroepen en door hem verhoord. Geen ketragan echter! Geen Djiwa! Ook geen Kebon!

Printa's(2) voor een nauwgezet onderzoek worden thans uitgedeeld aan alle kampongen dessahoofden en verdere ondergeschikte ambtenaren. Allerwegen wordt gezocht en tot in de diepste schuilhoeken gespeurd. Nog geen ketragan! Nog geen Djiwa!’

In klimmende onrust gaan twee dagen met

(1) Licht in de zaak.
(2) Bevelen.

vruchtelooze nasporingen voorbij. Geen tipje van den geheimzinnigen sluier gelukt het hun op te heffen. De Controleur wordt elk oogenblik thuis verwacht. Sosmito en de Assistent-Wedono vreezen zijn heftigheid en hebben zich bij tijds uit de voeten gemaakt. Aan Sidin laten ze de mededeeling van het gebeurde over.

Hun angst blijkt niet ongegrond, niet overdreven te zijn. In den avond van den tweeden dag keert Obbink in Tjiworo terug in hooge mate nieuwsgierig hoe de ontvoering van zijn Njai zich zal hebben toegedragen. Geen oogenblik intusschen heeft hij getwijfeld aan den goeden uitslag der onderneming. Hij vertrouwde op het beleid en de doortastendheid zijner handlangers; want hij was te zeer overtuigd van het belang, dat ook voor hen op het spel stond. Het bericht van Djiwa's onvoorziene vlucht treft hem dus geweldig. Wanneer bij zijn binnentreden zijn huis door den bliksem ware getroffen, zou hij zeker niet erger geschrikt en ontsteld zijn. Hij ontsteekt in verschrikkelijke woede. Zijn bloed bruist en kookt. De aderen van zijn hoofd zwellen op en zijn tanden smoren den barschen vloek, die uit zijn gemoed opwelt. Met groote, zware, zenuwachtige passen begint hij zijn huis te doorkruisen tegen Sidin uitvarend, den staljongen uitscheldend, kokki verwenschend! ‘Djiwa spoorloos verdwenen. Vermoedelijk ergens in hinderlaag om heimelijk al zijn gangen na te gaan en zich ten laatste op hem te wreken! Zijn vrijheid daardoor aan

banden gelegd!’ dat alles spookt hem door het hoofd.

‘Er moet ketragan komen!’ verzekert ook hij. Haar schuilplaats zal opgespoord worden al zou de onderste steen boven komen. Een tweede verhoor heeft plaats. Nieuwe, strengere printa's nog worden uitgevaardigd. Heinde en verre wordt onderzoek gedaan. Kampongs en dessa's, velden en wegen, bergen en bosschen worden doorzocht en nagesnuffeld. Beloften worden gedaan, voordeelen worden verzekerd, belooningen uitgeloofd. Alles vruchteloos. Geen Kebon! Geen Djiwa! Geen ketragan!

VIII.

Het is eenige maanden later.

De Oostmousson met zijn dagelijksche verzengende hitte en maandenlange felle droogte is voorbijgegaan. Het natte jaargetijde gepaard met ontzettende onweders, hevige stormwinden en verschrikkelijke slagregens heeft als een afgebeden zegen zijn intrede gedaan in de half verdorde, onder dikke stof bedolven natuur. Menschen en dieren herademen. Weldadige regens drenken de uitgedroogde aarde en doen haar weer nieuwe schatten van vruchtbaarheid erlangen. De bronnen in het gebergte worden dag aan dag gevoed en de rivieren zwellen aan tot breede, wild bruisende stroomen, die daverend in de vlakte neerstorten, ja, zelfs hier en daar tot vreeselijke bandjirs, die de reuzen van het woud ontwortelen, gansche dorpen neerslaan, bruggen van haar grondvesten oplichten om dat alles in hun warrelenden vloed als in zegepraal mede te voeren over de bloeiende velden heen naar den oorsprong aller stroomen: de zee. Dat is de kracht der

natuur, die geen menschelijken tegenstand kent en waarvoor alles zwichten moet.

Kebon Kidoel is sedert een paar maanden tot stilstand gekomen. Met het invallen van de kentering - het overgangstijdperk tot den natten mousson - heeft de fabriek haar campagne geëindigd. De geëmployeerden genieten nu hun dolce farniënte. Na een half jaar van zwaren, rusteloozen arbeid in het zweet huns aanschijns, geblakerd door de felle tropische zon is de rust welverdiend. Met spel en jacht wordt de vrije tijd zoek gebracht en het is licht te begrijpen hoe de ledigheid en de verveling der eenzaamheid de jeugd nu verleiden tot allerlei genietingen van meer of minder buitensporigen aard.

We nemen thans den draad van ons verhaal weer op, dien we aan het slot van het vorige hoofdstuk zoo geheimzinnig lieten afbreken.

De rusttijd der fabriek is tot nu toe niet voorbijgegaan met de gelijkmatigheid en de eentonigheid van vroegere jaren. Een gewichtige gebeurtenis in de Administrateurswoning heeft schrik en opschudding gebracht onder de gezamenlijke Europeesche bewoners van Tjiworo, schoon men die algemeen reeds maanden te voren had verwacht en niemand dientengevolge onvoorbereid kon zijn. Alle gemoederen zijn in heftige beweging zelfs van hen, die bij de zaak niet het minste belang hebben. Dat is de bekrompenheid en de bemoeizucht eigen aan alle afgelegen en eenzame streken!

Obbink, de trotsche, gehate Controleur van Tjiworo, is sedert weinige dagen met Anna Vermaas geëngageerd. De algemeene opinie is zoo zeer tegen deze verloving gekant, dat men volstrekt weigerde de eerste geruchten er van als eenigszins geloofwaardig te beschouwen. Dra echter kreeg men de overtuiging van de juistheid van het bericht in den vorm eener officieele kennisgeving. Een storm van verontwaardiging verhief zich toen. Haat en laster, nijd en afgunst hebben sedert hun afzichtelijke hoofden opgestoken en schreeuwen om wraak. De gemoederen op Kebon Kidoel zijn in gisting gekomen en een geest van opruiing waart er rond.

Het voorwerp der geduchte antipathie intusschen is boven de wolken. Zijn vurigste wensch, het verheven ideaal zijner droomen is verwezenlijkt. De schoone, naar lichaam en ziel zoo rijkbegaafde dochter des Administrateurs is de zijne. Hij zou zijn geluk willen uitbazuinen over de gansche wereld, willen toeroepen aan elk levend schepsel. Hij is dronken van geluk.

Toch is er iets, dat hij niet van zich afzetten kan; iets, wat voortdurend aan dat groote geluk knaagt. Wanneer hij met zijn gedachten bij zijn aangebeden verloofde verwijlt en zijn phantasie allerlei luchtkasteelen toovert of wanneer hij haar aan zijn borst drukt en in de helderblauwe oogen blikt, waarin het geluk harer reine, blanke ziel weerspiegelt, komt

één en hetzelfde visioen hem telkens en telkens weer door het hoofd spoken en verdrijft alle hoop en geluk uit zijn hart. Het is het schrikbeeld van zijn onbekendheid met Djiwa's schuilplaats en zijn onzekerheid omtrent haar bedoelingen, dat hem als een dreigend gevaar als een zwaard van Damocles boven het hoofd blijft hangen. Want nog altijd heeft men het voortvluchtige meisje niet gevonden, in weerwil van de meest nauwgezette nasporingen en uitgeloofde hooge premiën. Wel was de Assistent-Wedono tot den rang van Wedono verheven en Sosmito eindelijk ook tot dien van bezoldigd inlandsch ambtenaar in Tjalengka, doch die bevorderingen hadden geen ketragan kunnen brengen. Djiwa was en bleef weg.

Obbink had zich de belofte gedaan uit voorzorg geen avances bij Anna te doen, voor en aleer de vluchtelinge gevangen en onschadelijk gemaakt zou zijn. Zijn geduld en zijn liefde werden evenwel op een te zware proef gesteld en zooals we gezien hebben kwam hij zijn belofte al heel slecht na. Met elke nieuwe ontmoeting nam zijn hartstocht voor Anna toe en het verlangen naar haar bezit werd hem ten slotte te machtig vooral toen hij genoegzaam grond meende te hebben voor de onderstelling, dat zijn liefde haar in het geheel niet onverschillig was. Zoo zweeg de stem van het geweten en werd het bewustzijn van de verantwoordelijkheid, die hij op zich nam,

langzamerhand door allerlei drogredenen en valsche voorstellingen in slaap gewiegd om helaas later keer op keer te ontwaken in steeds schriller en angstwekkender gedaante.

Fortuna was hem voorloopig gunstig gezind. Ze zou hem blijven dienen tot hij het toppunt van zijn geluk nabij was om dan haar bestiering aan de wrekende Nemesis over te laten. Op bals en receptiën, bij excursiën, en picnics bracht ze hem met Anna samen. Vermaas was gewoon de receptiën ten residentiehuize te frequenteeren en ter wille zijner dochter wilde hij nu zeker geen enkele feestelijkheid ongebruikt voorbij laten gaan. Het spreekt als van zelf, dat Obbink ook nooit gemist werd. Zijn hart dreef hem er heen en hij die tot nu toe altijd even obscure geleefd en zelden een receptie met zijn tegenwoordigheid vereerd had, omdat hij het stille leven liefhad en al dat uitgaan eigenlijk verafschuwde, bleek nu op eens tot veler verbazing als voor de Indische samenleving te zijn geboren. In de vervoering zijner liefde deed hij zich kennen als een aangenaam causeur, een hartstochtelijk danser en een minnaar van het kaartspel, terwijl hij tegenover dames steeds vol attentie en hoffelijkheid was. Zoo duurde het niet lang, of er ging zekere roem van hem op en werd zijn gezelschap vooral door het damespubliek spoedig op hoogen prijs gesteld. De waarheid is, dat hij zich in strijd met zijn geaardheid bij alle feestelijke gelegenheden hoogst con-

versabel en beminnelijk wist voor te doen, wanneer hij zulks verkoos of noodig oordeelde.

Eens waren de beide dochters van Resident Diggels door den heer Vermaas te logeeren gevraagd. Bertha en Adrienne hadden zich bij die gelegenheid zoo uitstekend geamuseerd, dat ze niettegenstaande verschillende brieven van aanmaning om terug te keeren verscheidene dagen op Kebon Kidoel waren blijven vertoeven. Dat was een heerlijke, onvergetelijke tijd voor Obbink geweest. Partijtjes en diners werden gegeven, waarbij hij steeds genoodigd was. Vroolijk ging het er toe. Ze hadden gespeeld, gedanst en gemusiceerd naar hartelust. Anna had allen en inzonderheid haar aanbidder verrukt met haar betooverend klavierspel en haar welluidende stem. Het Groote Huis weergalmde in die dagen van de blijde tonen van onvermengde vreugde. Kleine en groote uitstapjes te voet, te paard of per as werden ondernomen, waarbij Obbink alleen of in gezelschap van Vermaas de dames had mogen chaperonneeren, die dol van pleizier en opgetogenheid waren geweest. Op een der bergtochtjes in den omtrek der Controleurswoning hadden de dames er op gestaan en passant een kijkje in Obbinks ‘kluis’ te nemen, zooals ze in haar uitgelatenheid het huis van haar galanten leidsman betitelden. Alleen onder voorwaarde van eenige toegeeflijkheid van haar kant met betrekking tot de orde in zijn woning had Obbink zich bereid verklaard aan dit haar verlangen te voldoen.

Die belofte was natuurlijk niet uitgebleven en onder vroolijke op- en aanmerkingen of complimenteuse betuigingen van tevredenheid hadden de jonge dames de ‘kluis’ van den celibatairen Controleur toen in oogenschouw genomen met de nieuwsgierigheid aller jonge en bejaarde Eva's. De gelukkige bewoner was in den zevenden hemel geweest. Anna's bezoek in zijn nederige woning maakte hem overgelukkig. Den volgenden dag had hij in zijn geestdrift den datum en het uur van haar bezoek in een der pilaren van zijn voorgalerij gegrift, ja, hij was zelfs zoo ver gegaan, dat hij den grond door de uitverkorene van zijn hart betreden als gewijd beschouwde en zijn tuinjongen daarom verboden had de paden van het erf aan te harken, opdat haar voetstappen in het zand niet verloren mochten gaan. Zoo klom zijn genegenheid voor haar tot het hoogste stadium van verliefdheid.

Bij Anna was de liefde minder snel en overweldigend gekomen. Haar genegenheid ontkiemde langzamerhand en schoot van lieverlede dieper en vaster wortel in haar ziel. Zij had zich geenerlei verklaring noch rekenschap weten te geven van dat zalige gevoel der eerste, reine, onbaatzuchtige liefde, dat ongemerkt haar hart was binnengeslopen en met steeds meerdere warmte haar borst doorgloeide om eerlang haar gansche ziel in beslag te nemen. Zij had getracht het in zijn geboorte te smoren, omdat het haar in eigen oog

schuldig deed zijn en haar schaamte aanjoeg. Zij wilde alleen leven voor hem die reeds zoo vroeg van alle liefde was beroofd geworden, wiens lot zoo hard en wiens bestaan zoo eenzaam was geweest. Het was haar zoo vreemd te moede geweest in die pijnlijke worsteling tegen den machtigen aandrang der liefde, die elk levend schepsel is ingeschapen en een wet der natuur is. Zij streed en leed stil voor zichzelve met kloeke volharding en ware zelfopoffering. Haar verzet was vruchteloos. De gemeenschap tusschen de Controleurswoning en Kebon Kidoel werd haars ondanks en allengskens ook drukker en intiemer, zoodat haar ontmoetingen met Obbink elkaar hoe langer hoe sneller opvolgden en hun verhouding steeds vertrouwelijker en inniger werd. Zij hoopte van harte, dat die gemeenschap verbroken mocht worden, omdat ze meer en meer tegen elk nieuw wederzien opzag. Toch klopte haar het hart telkens weer van vreugde en blijde verwachting, wanneer ze in de voorgalerij gezeten hem te paard of in zijn dogcart den bergweg zag afrijden in de richting der fabriek. Dan volgde ze hem onbespied met de oogen en bewonderde zijn kloeke, mannelijke gestalte om zich eindelijk in haar kamer terug te trekken, als hij het huis naderde.

Obbinks beteekenisvol ambt had niet weinig tot de teederheid harer liefde bijgedragen. Al dadelijk had ze een sterke attractie voor den Controleur gevoeld, toen ze den aard zijner

betrekking leerde kennen. Zij zelve had een open oog voor het natuurschoon van haar geboorteland en een teeder hart voor den eenvoudigen, onderdanigen inlander der binnenlanden. Een Controleur bij het Binnenlandsch Bestuur was zoo ruimschoots in de gelegenheid het land en het volk van nabij te leeren kennen. In de verhevenheid harer ziel benijdde ze de macht, die zulk een ambtenaar gegeven is om het welzijn van velen te bevorderen en zegen te verspreiden in wijden kring. Zij kon zich Obbink dan ook niet anders voorstellen dan als den weldoener zijner onderzaten, den afgod van Tjiworo!

Eens op een avond, eenigen tijd na het vertrek van Bertha en Adrienne Diggels was het tusschen hen tot een declaratie gekomen.

De maan overgoot Kebon Kidoel met haar zilveren en gouden gloed. Anna zat in haar eentje bij een marmeren knaapje in de voorgalerij zacht heen en weer te schommelen in haar wipstoel. Nu eens keek ze naar de lichteffecten en schaduwbeelden op het erf om dan in diep gemijmer te verzinken. Haar Vader was uitgegaan, doch had beloofd spoedig terug te zullen zijn. De lamp was nog niet opgestoken en bij het heldere maanlicht wachtte zij zijn thuiskomst. De oude Wongso was uit en ze was alzoo geheel alleen.

Eensklaps werd ze uit haar overpeinzingen opgewekt door het kraken van het kiezelzand in het voetpad op het erf. Zij sprong over-

eind en snelde ijlings naar de trap der galerij toe om haar Vader te verwelkomen. Hoe groot was echter haar schrik, toen ze daar op eens den Controleur Obbink voor zich zag staan. Het bloed steeg haar naar het hoofd en haastig stamelde zij eenige vluchtige woorden ter opheldering en verontschuldiging harer gemeenzaamheid.

De Controleur keerde van een tournée in de vlakte terug. In het voorbijrijden had hij den heer Vermaas ten huize van een der tuinopzichters gezien en daar hij Anna nu alleen thuis waande, achtte hij het oogenblik gunstig om volvoering te geven aan zijn reeds lang beraamd plan. Nadat hij zijn paard bij een der kamponghoofden gestald had, begaf hij zich naar het Groote Huis en juist wilde hij met loome schreden en een kloppend hart de trap der galerij bestijgen, toen Anna hem in haar vergissing verrassend overviel. Hij beschouwde haar mal-apropos als een goed voorteeken en bracht haar met een grap weer op streek.

Anna was op de onderste trede van de trap blijven staan en maakte geen aanstalten om weer naar binnen te gaan. Obbinks tegenwoordigheid joeg haar vrees aan, nu ze zoo alleen was. Sedert geruimen tijd had ze elk vertrouwelijk tête-à-tête met hem zooveel mogelijk trachten te vermijden. Zijn ondubbelzinnige handelingen hadden haar reeds lang te voren het geheim van zijn hart geopenbaard

en zijn bedoelingen doen raden. Als bij instinct begreep ze nu, dat hij dit gunstige oogenblik had afgewacht om zijn hart voor haar bloot te leggen. Het angstzweet parelde haar op het voorhoofd en ze bleef in de richting van den weg turen, naar de terugkomst van haar Vader, haar eenige uitredding in dit penibel oogenblik.

'Pa is niet thuis,' zei ze met zachte trilling in haar stem, als om hem tot heengaan te manen.

'Ik heb hem zoo even bij een der geëmployeerden gezien en juist daarom heb ik den lust niet kunnen weerstaan even hierheen te komen.' Zijn woorden haperden en zijn toon verried de aandoening van zijn hart. 'Reeds lang,' ging hij met gedwongen vastberadenheid voort, 'haak ik naar het oogenblik, dat ik u eens alleen zou spreken, doch altijd kwam er de een of andere verhindering tusschen beide. Wilt ge me nu even aanhooren, Anna?' Het was voor het eerst, dat hij het waagde haar bij haar doopnaam te noemen. Een zachte, streelende gewaarwording van onbeschrijfelijke zaligheid deed hem daarbij schier het verstand bedwelmen.

'Ik zou niet weten, welke geheimzinnige zaak ge met mij te bespreken hebt, waarbij zelfs mijn Vader niet eens tegenwoordig mag zijn!' verklaarde Anna met geveinsde verbazing, zoover haar zenuwachtigheid dit toeliet. Ze was beangst, nu ze zich zoo in eens voor het vuur van den strijd geplaatst zag. Een onverklaar-

baar gevoel van heerlijkheid had haar een korte wijle doen weifelen, doch een snelle gedachte deed het onderdrukken.

‘Heb je dan niet gemerkt, Anna, dat een onweerstaanbare macht me sedert onze kennismaking telkens en telkens hierheen dreef! Heb je niet gemerkt, dat al mijn bezoeken slechts u alleen golden! Heb je niet ondervonden, hoe ik bij al ons samenzijn....’

‘Ik heb nooit kunnen vermoeden, dat uw bezoeken met bijbedoelingen en zelfs berekeningen gepaard gingen. Ik dacht, dat alleen wederkeerige vriendschap en uw instemming met ons streven om het eenzame bestaan in Tjiworo zoo gezellig en afwisselend mogelijk te doen zijn, ons huis tot een aangenaam pied-à-terre voor u hadden gemaakt en dus ook de eenige drijfveeren van uw herhaalde visites waren geweest. In zooverre ben ik dus waarlijk teleurgesteld!’ sprak ze tegen haar gevoel in met een zweem van beleedigd gevoel om hem daardoor den moed tot verdere déclaratie te benemen. Haar list was ijdel. Liefde laat zich in haar ontboezeming niet gemakkelijk meer terugdringen.

‘O, Anna wees niet zoo hard! Wat ge daar zegt, kunt ge niet meenen! Het is waar, niet enkel vriendschap bracht me hierheen maar een veel sterker verlangen: dat van....’

Weer liet ze hem den gevreesden volzin niet voleindigen, die zijn hart voor haar moest blootleggen.

‘Ik kan niet anders dan mijn spijt betuigen, dat onze verhouding en omgang niet van dien vriendschappelijken aard zijn geweest, als ik gehoopt en gedacht had! Kom!’ vervolgde ze eensklaps van toon veranderende op luchthartige wijze, ‘ik wil eens zien of Pa nog niet aankomt. Hij heeft beloofd spoedig thuis te zullen zijn en daar slaat de tong-tong(1) al acht uur. Zoo'n slechte man!’ En met deze woorden trad ze Obbink met een snelle beweging op zij en wilde het voetpad naar den weg oploopen, toen hij haar bij de hand greep en van haar weloverlegd plan terughield. Ook deze handige kunstgreep om van hem af te komen was alzoo mislukt.

‘Anna, ik smeek je, hoor me aan!’ bad hij dringend en hij trok haar zacht in de schaduw van een nabijzijnd parkje hoogopgaande rozestruiken en kembang sepatoe's. ‘Wat ik je te zeggen heb, betreft een ernstige zaak, die ik je in weinige woorden kan meedeelen. Geef me een absoluut antwoord.’ En hij blikte haar met smachtend verlangen in de oogen, terwijl hij hartstochtelijk voortging: ‘Anna, ik heb je lief; ik heb je lief van het eerste oogenblik, dat ik je zag; ik heb je lief met mijn gansche hart en mijn gansche ziel! Anna, wil je me de gelukkigste sterveling van de wereld maken. Wil je me wederliefde schenken en mijn aangebeden vrouwtje worden?’

(1) Gardoe-blok.

Hij had haar beide handen in de zijne gevat en in zijn vervoering wilde hij haar naar zich toetrekken. Een geheimzinnig gevoel van machteloosheid dreigde Anna geheel te zullen overweldigen en ze weerde hem af en wrong zich los, voor het te laat was. Ze was hevig geschrikt. Een enkel oogenblik nog slechts en ze zou geen weerstand meer hebben kunnen bieden aan den drang zijner passie.

'Spreek daar nooit meer over! Daar moogt ge niet aan denken! Dat kan niet! Nooit, nooit!' bracht ze heftig opgewonden in één adem uit.

'O, Anna, dat kun je niet in vollen ernst meenen! Ben ik je dan geheel onverschillig, dat je mijn liefde zoo voetstoots verwerpt?' vraagt hij wanhoop en vertwijfeling nabij.

'Zoolang mijn Vader mijn hulp en mijn gezelschap noodig heeft, zal niets me er toe kunnen bewegen hem te verlaten en zal ik elk aanzoek voor een huwelijk van de hand moeten wijzen. Sedert Moe's dood en mijn vertrek naar Holland is zijn bestaan eenzaam en vreugdeloos geweest en nu hij zich na jaren van scheiding weer gelukkig gevoelt door ons samenzijn, zou ik hem voor niets ter wereld weer alleen kunnen achterlaten. Pa is niet voor de eenzaamheid geboren, het drukkende alleenzijn maakt hem zwaarmoedig en neerslachtig en ik heb hem veel te lief om hem willens en wetens weer tot een staat van doffe moedeloosheid te doen vervallen.'

‘Maar uw Vader zal niet vergen, dat ge toekomst en bestemming voor hem opoffert!’

‘Ik heb hem lief en wat ik dus voor hem doe of doen moet is geen opoffering voor me. Mijn toekomst hangt met het geluk van de zijne samen en mijn bestemming is: hem te verzorgen en met liefde te omringen, zooals hij het mij doet. Pa is edelmoedig en zal me geheel vrij laten in mijn keuze, doch ook zijn denkwijze zal de vastheid van mijn genomen besluit niet aan het wankelen kunnen brengen. Dit is mijn laatste woord. Het spijt me, dat ik u misschien wreed teleurstellen moet, doch ik kan niet anders. Vergeef het me en tracht me te vergeten!’

Zij had op krachtigen, vastberaden toon gesproken. Er viel aan de onwankelbaarheid harer beslissing niet meer te twijfelen. Obbink stond wezenloos voor zich uit te staren. Haar woorden waren loodzwaar op zijn hart nedergedaald. Hij was verplet. 't Was, alsof hij eensklaps in een peillooze diepte wegzonk en het huis met de boomen van het erf op zijn arm hoofd neerstortten. Tranen welden in zijn oogen op. Een wijle bewaarde hij onder de pijnlijke uitwerking harer woorden een diep stilzwijgen om dan zijn hopelooze zaak weer te gaan bepleiten met den moed der vertwijfeling. Hij knielde voor haar neer, vatte haar handen en keek door zijn tranen heen tot haar op, biddend en smeekend, zooals Djiwa in haar wanhoop eens voor hem had neerge-

zeten. Zou Anna hem even ongenadig en onmenschelijk behandelen als hij Djiwa deed?

'O, Anna, dierbare Anna, ik waardeer uw kinderlijke aanhankelijkheid, maar laten wij samen raad schaffen voor een andere, bevredigende oplossing, stoot me niet zoo troosteloos, zoo wreed van je af! Maak me niet zoo ongelukkig, rampzalig! Ik wil alles voor je doen, verg echter niet van me je te moeten vergeten! Daarvoor zijt ge mij te dierbaar geworden! Of zeg mij, voel je geen sprankje liefde voor me? Ben je zoo koud, zoo gevoelloos?'

Anna's gemoed was volgeschoten. Zijn houding wekte haar meewarigheid op en zijn hartstochtelijke woorden sneden haar door de ziel. Het kostte haar moeite zich te beheerschen en niet aan haar waarachtig gevoel toe te geven.

'Ook al zou ik u liefhebben,' zei ze diep bewogen, 'dan nog zou het me onmogelijk zijn uw aanzoek te accepteeren. Ver verheven boven alle andere liefde staat die voor mijn Vader. Een andere oplossing zou ik bij geen mogelijkheid weten te bedenken. Ik volhard dus in mijn besluit en stel u voor thans een einde te maken aan dit voor ons beiden zoo pijnlijk samenzijn!'

'Wil je me dan nog een laatste belofte doen?'

'Spreek en ga dan heen, als ik u bidden mag.'

‘We zijn nu beiden opgewonden, wilt ge over mijn voorstel nog wel eens alleen en in koelen bloede nadenken? En wil je me dan over een paar dagen schriftelijk uw antwoord mededeelen? Wil je me tevens beloven met uw Pa over mijn verlangen te beraadslagen?’

‘Ik begrijp u niet. Zooeven hebt ge me een absoluut antwoord gevraagd en ik meen, dat ik daarin niet te kort schoot. Waarvoor kan het dienstig zijn me nog eens te doen neerschrijven, wat ik u zoo pas als mijn onherroepelijk besluit heb voorgehouden. Wanneer ge er echter op staat, wil ik wel aan uw verlangen voldoen. Maak u intusschen geen illusiën. Mijn schriftelijk antwoord zal niet anders kunnen luiden. Ik zal ook met Pa over deze zaak spreken, niet echter om met hem over uw voorslagen te delibereeren, want zijn zienswijze kan, zooals ik u reeds gezegd heb, toch geenerlei verandering in mijn beslissing brengen. Doch onze verhouding heeft van nu af een ander aanzien gekregen en onze omgang zal zich natuurlijk in het vervolg daarnaar dienen te schikken. Ik zal Pa daarvan kennis geven, opdat ons gedrag hem niet vreemd of raadselachtig moge voorkomen.’

‘Mag ik je dus aan je woord houden, Anna?’

‘Zeker en ga nu heen. Laat Pa ons niet zoo hier samen vinden!’

Hij sloeg zijn arm om haar middel, trok haar naar zich toe en terwijl zij hem onder

den schijn van hem af te weren stil liet begaan, drukte hij haar een paar vurige kussen op het gloeiende aangezichtje. Toen ging hij heen onder een mengeling van allerlei pijnlijke gewaarwordingen en droefgeestige gemoedsaandoeningen. Spoedig richtte hij het hoofd weer op, want alle hoop was nog niet vervlogen, meende hij met den moed en de vasthoudendheid van een drenkeling, die tot het laatste oogenblik aan redding denkt. Zijn kansen stonden nog niet hopeloos en zijn zaak was dus nog niet reddeloos verloren, berekende hij; want hij had de heilige overtuiging gekregen, dat ze hem liefhad en dat het onderhoud met haar Vader over deze aangelegenheid een heel andere uitwerking zou hebben dan ze zich nu voorstelde.

Anna was naar binnen gegaan en had zich weer in haar wipstoel neergevlijd. Haar arm steunde op het marmeren knaapje en met het hoofd op de hand geleund verzonk ze in droef gepeins. Ze was in hooge mate geagiteerd. Haar gelaat was hoogrood en tranen van aandoening rolden haar langs de wangen.

Wongso, die inmiddels was thuisgekomen, had als gewoonlijk volgens eigen goedvinden de lampen in de verschillende galerijen opgestoken en was toen in een rustig hoekje zijn strootje gaan zitten rooken.

Korten tijd later was ook haar Vader teruggekeerd. Zij had haar tranen afgewischt en zich met een glas ijswater trachten te kal-

meeren en zoodoende haar aandoening te verbergen; nochtans gelukte het haar niet best haar geschokte zenuwen geheel en al meester te worden en haar Vader bespeurde bij zijn thuiskomst dan ook al heel gauw, dat er iets met haar moest voorgevallen zijn. Hij had echter voorloopig gezwegen om haar niettemin nauwlettend gade te slaan.

Als naar gewoonte hadden ze dien avond na tafel en voor het naar bed gaan een uurtje ‘klimaat geschoten’ in een der zijgalerijen van het huis, van waar men een heerlijk uitzicht had over de vlakte en op het gebergte. Vermaas stelde dit uurtje van rustig en innig samenzijn met zijn dochter op hoogen prijs. Dit plaatsje was nog een zoete herinnering aan zijn vroeg verloren geluk in lang vervlogen jaren. Hier toch mocht zijn Anna, de teerbeminde vrouw, de ongelukkige moeder, zoo gaarne in den na-avond een stil uurtje met hem doorbrengen. Daarom hechtte hij aan dit door zijn lieve vrouw geheiligde plekje. Nu voelde hij er zich zoo innig gelukkig met hun kind, haar evenbeeld in alles. Hier ontsloot hij zijn hart voor het kind, zooals eertijds voor de moeder; hier verhaalde hij Anna uit vroegere jaren, waarvan de blijde en droeve herinneringen nimmer waren weggestorven; hier was hij weer volop gelukkig.

Op den bewusten avond hadden ze het geliefkoosde plaatsje in de zijgaanderij weer ingenomen, hij in zijn krossi malas, zij in haar

matten stoeltje het hoofd op een keurige eigen gewerkte sluimerrol geleund. Hij had zijn luierstoel dicht bij haar aangeschoven, omdat hij met haar spreken wilde vertrouwelijk en beslissend. Hij vatte haar handje en speelde met haar vingers.

'Hapert er iets aan, Anna?' vroeg hij eindelijk deelnemend en hartelijk, toen het gesprek niet best vlotten wilde. 'Ge zijt zoo stil en toen ik van avond thuis kwam, meende ik sporen van aandoening te bespeuren.'

'Och Pa, het heeft bepaald niets te beduiden. Het alleenzijn van dezen avond had me wat somber gestemd en daarbij komt, dat de maan me soms erg weemoedig maakt. Het zal wel weer voorbijgaan.'

'Ja, kind, het leven is hier erg eenzaam en vooral voor een jong meisje. Je moet maar gauw weer eens gehoor geven aan de vriendelijke uitnoodiging van de Familie Diggels. Ben je den heelen avond alleen geweest?'

In deze vraag lag meer beteekenis dan Anna vermoedde. Vermaas had in den vooravond den Controleur gezien en hij begreep terecht, dat het alleenzijn en de maan niet de eenige oorzaken van haar agitatie konden zijn. Hij had een scherpen blik. Reeds van het begin af had hij kennis gedragen van Obbinks hartstocht voor zijn dochter. Ook Anna's liefde was hem geen geheim gebleven. Met scherpziend oog had hij haar genegenheid zien ontwaken en aangroeien tegen haar zelfstrijd in. De gedachte

van zijn beminnelijke dochter weer zoo spoedig te zullen verliezen ging hem geweldig aan het hart, doch hij had al dien tijd gezwegen en zich gehouden of hij hun hartstochten geenszins vermoedde, omdat hij te edelmoedig was om hun geluk in den weg te willen staan voor het zijne. Nu echter zou hij spreken om een einde te maken aan het leed, dat zij zichzelve berokkende terwille van hem alleen; want hij besefte thans met volkomen zekerheid haar grootmoedigen, zelfopofferenden strijd.

'De Controleur Obbink is hier geweest,' zei ze met schijnbare kalmte. 'Ik wenschte naar aanleiding van dat bezoek een enkel woord met u te spreken.' Ze hield een oogenblik op. Een pijnlijke stilte, die ook haar Vader niet verbrak. Het voortgaan kostte haar moeite en toch moest het. Ze raapte dus al haar moed bijeen en sprak:

'De heer Obbink heeft van avond mijn hand gevraagd en ik kan en wil u dit niet verzwijgen, omdat ik van oordeel ben, dat we ons in het vervolg hiernaar eenigszins zullen moeten gedragen. Het spreekt toch van zelf, niet waar, dat onze goede verstandhouding tot den Controleur door deze gebeurtenis min of meer zal geleden hebben en onze omgang daardoor waarschijnlijk een nieuw karakter zal aannemen? Onze conversatie....'

'Ge hebt zijn aanzoek alzoo van de hand gewezen, Anna?'

‘Ja, Pa!’

‘Onvoorwaardelijk?’

‘Onvoorwaardelijk, Pa!’

‘En als ik je vragen mag, welke gebiedende oorzaken hebben je tot deze afwijzing genoopt?’

‘Ik heb hem niet lief genoeg, Pa, om zijn vrouw te kunnen worden!’

Hij trok haar naar zich toe. Haar hoofdje zakte op zijn schouder en haar loshangende haren golfden hem over den rug.

‘Is dat in alle oprechtheid de eenige reden, die tot je besluit geleid heeft?’

‘De eenige reden,’ lispte zij zacht.

‘Anna, wees flink, - wees openhartig! Waarom zoudt ge uw hart geweld aandoen en je zelf en ook mij trachten wijs te maken, wat niet waar is. Verschillende kenteekenen toch hebben sedert geruimen tijd je wederliefde tot een onomstootelijke waarheid voor me gemaakt. Je tracht dat gevoel te onderdrukken en ik ben verscheidene malen in de gelegenheid geweest, zooeven zelfs nog, om op te merken hoe je onder dien hopeloozen strijd gebukt gaat. Dat doet me leed, omdat ik je zoo gaarne volkomen gelukkig zien zou.’ Hij drukte haar een paar warme kussen op het gelaat en vervolgde op vaderlijken toon: ‘Anna, mijn kind, martel je hart en je hoofd niet langer door zelfkwelling en zelfbedrog. Of heb ik me soms vergist in de ontdekking van je gevoelens ten opzichte van den Controleur?’

Anna was te eerlijk van hart en te ongekunsteld van natuur om iemand ter wereld - laat staan haar Vader - te kunnen misleiden door leugen of bedrieglijk komediespel.

'Ja, Pa, ik heb hem lief!' bekende ze trillende van aandoening en ontroering.

'Je hebt hem dus tegen je gevoel in afgewezen? Welke beweegredenen hebben je daartoe aangezet?'

'Geen andere, Pa, dan die ik u heb meegedeeld. Ik heb den heer Obbink niet lief genoeg om zijn vrouw te kunnen worden!'

'Hoe? Dat klinkt me toch erg ongerijmd toe!'

'Ook nog, Pa, wanneer ik u zeg, dat ik nog een andere genegenheid koester, die mijn liefde voor den heer Obbink ver overtreft? U, Paatje-lief, ligt me nog veel nader aan het hart dan hij. Ik zou u niet alleen kunnen laten, zoo lang u mijn hulp noodig heeft en wij gelukkig met elkaar zijn.'

'Dat is heel lief en opofferend van je, kind Je aanhankelijkheid maakt me trotsch, doch...'

'Opofferend is het niet, Pa. Dat zou doen onderstellen, dat ik u minder acht dan hem en dat alleen mijn plichtbesef tegenover u bij het nemen van mijn besluit had voorgezeten.'

'Toch zul je me wel zeer verplichten door die beslissing nog eens rijpelijk te willen overwegen. Onze liefdevolle gezindheid ten opzichte van elkander draagt, zooals van zelf spreekt, een heel ander karakter dan die tusschen man en vrouw en mag je daarom niet als

maatstaf ter beoordeeling dienen. Je moogt haar bij het bepalen van je keuze, die over je gansche toekomst zal beslissen, zelfs heelemaal niet in rekening brengen. Je roeping, Anna, ligt niet in mijn huis, niet in de ouderlijke woning, maar zooals van elke vrouw in die van den man, wien ge toebehoort door eenheid van hart, eenheid van zin, eenheid van ziel. De plaats van de vrouw is daar, waar haar hart die aanwijst: aan de zijde van hem, die haar ziel heeft uitverkoren uit duizenden. Te leven als de weldoenster van haar man en de koningin van haar gezin, geluk en zegen verspreidend in den huiselijken kring, dat is de bestemming, de schoonste levenstaak der vrouw.'

'Obbink bemint je hartstochtelijk', ging hij na een oogenblik zwijgens voort, 'en hij zal zich door deze eene afwijzing niet laten ontmoedigen of terugschrikken. Hij zal terugkeeren om je bij herhaling en met meer aandrang nog dan de eerste maal de hand te vragen. Zoo doet elke man, die het wel meent, vooral wanneer hij de overtuiging in zich omdraagt wederliefde te vinden, zooals dit bij Obbink het geval is, want hij heeft even goed als ik je gevoelens geraden. Stel je hart dus nog eens op de proef en wanneer je hem werkelijk liefhebt, wees dan een volgenden keer minder hardvochtig tegenover je zelf en ook tegenover hem!'

Anna had een onderhoud met haar Pa over

deze zaak zich zoo heel anders voorgesteld. Dien tegenstand en dat overwicht had ze zeker niet verwacht. Er lag zooveel welgemeendheid, zooveel overredingskracht in het pleidooi haars Vaders, dat ze haar tegenwoordigheid van geest verloor en niet meer wist, hoe ze het had. Straks nog zoo kordaat en zoo vast in haar besluit, voelde ze nu op eens allen grond onder zich wegzinken en vergeefs zocht ze naar woorden, die haar standpunt, haar houding moesten verdedigen.

'Pa verlangt dus, dat ik mijn besluit zal herroepen?' vroeg ze eenigzins korzelig over haar wankelmoedigheid, die haar het terrein deed verliezen.

'Ja, wanneer althans geen andere oorzaak aan je afwijzing ten grondslag heeft gelegen dan die, welke je me zooeven hebt meegedeeld. Intusschen zul je begrijpen, niet waar, dat ik niet den minsten dwang op je uitoefenen wil en je daarom geheel vrij laat in je keuze, doch ik verlang niet, dat je toekomst en geluk alleen terwille van mij zult verstooten.' Hij hield een oogenblik op. Weemoed overstelpte hem en aangedaan vervolgde hij toen: 'Anna, mijn kind, ik zal je bijzijn den eersten tijd erg missen.' - Hij sprak alsof voor hem de zaak reeds beslist was. - 'De duizenderlei liefdevolle oplettendheden en teedere zorgen, waarmede je me sinds je terugkeer omringdet, hebben me verwend. Doch ik zou je zoo gaarne gelukkig zien en daarom zal je heengaan me

dezen keer niet smartelijk vallen; want gelukkig zul je zijn, Anna, daarvoor staan Obbinks liefde en zijn persoonlijkheid mij borg. In gerustheid sta ik mijn eenig kind, mijn lieve dochter aan hem af. In mijn omgang met hem heb ik hem leeren kennen als een degelijk, rechtschapen mensch, die door zijn kundigheden en zijn strenge plichtsbetrachting bij zijn chefs in hoog aanzien staat en het eenmaal nog ver brengen zal. Met ingenomenheid zal ik hem als mijn schoonzoon begroeten.'

'O, Pa, ik zie zoo erg tegen onze scheiding op! Ik was hier zoo tevreden en gelukkig. Ge zoudt u ook weer even verlaten gevoelen als na Moe's dood!' Het waren haar laatste tegenstribbelingen, de stuiptrekkingen harer voorgestelde onwankelbaarheid. Haar tegenstand was gebroken. Hoe, dat wist ze niet goed. Ze had den arm om zijn hals geslagen en haar hoofd zonk dieper op zijn borst. Tranen blonken in haar oogen en ze snikte zacht.

'Die scheiding kan wel beschouwd voor geen van ons beiden zwaar zijn,' zei hij troostend en haar liefkoozend. 'De Controleurswoning is hier immers maar een half uur vandaan en we zullen elkaar dagelijks kunnen bezoeken: jij hier of ik ginds! En je zult dus ook nog veel voor je Pa kunnen doen, al ben je weg, niet waar?'

'Ja, maar een Controleur is ambtenaar en kan elk oogenblik overgeplaatst worden, ver weg!'

‘Obbink staat bij al zijn superieuren goed aangeschreven en ik zal bij mijn vriend den Resident weten te bewerken, dat hij in Tjiworo geplaatst blijft tot zijn bevordering tot assistent-resident, een promotie, die nog eenige jaren in het verschiet ligt. We zullen dus elkaars naaste buren blijven. Wat zal dat gezellig zijn, ja?’ sprak hij plotseling van toon veranderende op luchthartige wijze.

Anna antwoordde niet. Ze was overeind gerezen en bleef strak voor zich uitzien.

‘Kom, laat ons nu gaan slapen. Het wordt koel. Er schijnt een bui op te komen. Denk nog maar eens over het gesprokene na en deel me dan later het resultaat van je overwegingen mee,’ zei Vermaas besluitend.

Anna was echter te geagiteerd om reeds te kunnen slapen en ze stelde voor nog een kleine avondwandeling te doen, teneinde wat afleiding te bezorgen aan haar gedachtengang en rust aan haar overspannen gemoed. Ze liepen den weg op die langs de fabriek leidt, spraken over het gerepte geen enkel woord meer en keerden langs een zijpad naar huis terug, toen eenige regendruppels de ophanden zijnde bui aankondigden, waarna ze beiden hun slaapkamers opzochten, ieder onder den invloed zijner eigen gedachten en gemoedsbewegingen.

Vermaas had geen opzettelijke onwaarheid gesproken in zijn uitbundigen lof over Obbink. Hij had slechts den zuiveren indruk weerge-

geven, dien hij van den Controleur had opgedaan al bewees hij daardoor, dat diens intieme leven hem ten eenen male onbekend was gebleven. Hij was er de man niet naar om met gretigheid het oor te leenen aan de praatjes en de nieuwtjes van bekrompenheid en lasterzucht, waarvan Tjiworo evenmin als eenige andere streek ter wereld verschoond was gebleven. Ook had hij zich nooit door het personeel der fabriek of, zooals in Indië veelal gebeurt, door zijn bedienden laten voorlichten omtrent de chronique scandaleuse uit zijn omgeving, omdat hij daaraan geenerlei waarde hechtte. Alleen de gebeurtenissen op Kebon Kidoel, die in rechtstreeksch verband met de fabriek stonden en van aanbelang waren voor de onderneming, die hij naar zijn beste krachten diende en beheerde, waren zijn aandacht nimmer ontsnapt. Wat hem echter niet aanging en dus buiten het ressort zijner bemoeiingen viel, had hij nooit zijn aandacht waardig gekeurd. Zoo was de chronique scandaleuse van Tjiworo hem immer vreemd en onbekend gebleven en dit verklaart en vergoelijkt eenigermate de uitbundigheid van zijn lofspraak over den Controleur. Deze omstandigheid was intusschen niet de eenige die bijdroeg tot zijn deels zoo onware beoordeeling. Er is meer.

Het moet gezegd worden, dat de Administrateur van Kebon Kidoel een slecht menschenkenner is en de schuld daarvan dient gezocht te worden in de rechtschapenheid van

zijn eigen karakter en in zijn neiging om elk mensch te beoordeelen naar zich zelven en ieders deugden en hoedanigheden af te meten naar het peil van eigen verhevenheid van ziel. Hij heeft zelf te veel hart en is zelf te veel mensch om in een ander het kwade te kunnen onderstellen en schoon de ervaring die gewaande overeenstemming met zich zelven dikwijls gelogenstraft en hij alzoo menige harde en beschamende les had ontvangen, toch was hij nooit tot het rechte besef gekomen van het verschil tusschen menschen en menschen. De ondervonden teleurstellingen waren wreede ontgoochelingen voor hem, die als zoovele verdrietelijkheden, hem diep schokten en met bitterheid vervulden.

Zijn beschouwing over den Controleur was zoo vereerend en optimistisch mogelijk, omdat hij zich den jongen man niet anders kon voorstellen dan als goed en edel. Indien hij ook maar eenigszins zijn waren, onbetrouwbaren aard had doorgrond, zou hij hem veel minder waardeering en lof hebben geschonken en zeker althans met minder gerustheid van hart en geweten hem de oogen tot zijn eenig kind hebben zien opslaan.

Zoo waren Obbink en Anna geëngageerd geraakt. Wel had het haar nog heel wat tweestrijd gekost om op haar besluit terug te komen, doch toen ze eenmaal zoo ver was en eindelijk haar jawoord had verpand, hernamen

het geluk en de vrede, als een heilzame reactie, hun vroegere plaats in haar gemoed. Communicatiën waren rondgezonden en van heinde en ver, behalve van Kebon Kidoel zelf had het overgelukkige paar de meest teedere en ondubbelzinnige blijken van ingenomenheid ontvangen. De familie Diggels was niet achterwege gebleven met haar gelukwenschen en betuigingen van onverdeelde hartelijkheid. Bertha en Adrienne hadden nochtans het bericht van Anna's verloving met eenige mengeling van spijt ontvangen, wijl ze vreesden, dat dit engagement haar van een lieve vriendin berooven en een einde maken zou aan de genotvolle verstandhouding van het Residentiehuis met Kebon Kidoel. En de beide meisjes hadden zich niet kunnen weerhouden in haar brieven hierop te zinspelen en te verklaren, dat ze geenszins geneigd waren afstand te doen van haar aandeelen in Anna's vriendschap. Het zal zeker wel geen nadere vermelding verdienen, dat Anna met deze brieven, evenals met alle andere blijken van innigheid, ten zeerste was ingenomen geweest en over en weer beloften waren gedaan van onsterfelijke vriendschap.

De Resident zelf was in zijn brief ondeugend genoeg geweest den heer Vermaas te herinneren aan hun gesprek in den morgen van het maalfeest, toen hij, Resident, bij zijn eerste kennismaking met Anna letterlijk door het lieve meisje was ingepalmd geworden en bij

welke gelegenheid hij haar vergeleken had bij een graankorreltje gestrooid voor de musschen op Java.

's Residents vergelijking is niet vrij te pleiten van een zekere mate van banaliteit, desniettemin karakteriseert zij de toestanden in de binnenlanden en op de buitenposten. De begeerige ‘musschen’ zijn er talrijk, doch de graantjes sober en dat gemis deed uitzien naar een ‘surrogaat.’ In verband met andere invloeden werd het concubinaat hieruit geboren!

Zooals we boven reeds met een enkel woord hebben medegedeeld, was het gevoelen op Kebon Kidoel over het engagement van Obbink met Anna Vermaas verre van eenstemmig met dat daar buiten. Haat en afgunst waren de voornaamste oorzaken dezer vijandige gezindheid. De hooghartige Controleur had den wrevel opgewekt van al de pur-sang Europeesche employés door zijn laatdunkende houding en den haat van alle Indo-Europeesche door zijn bekende minachting voor dit ras van menschen. Die vijandschap door zijn hoogmoed tegenover de eersten en zijn terugzetting van de laatsten in het leven geroepen, werd nog aanmerkelijk gevoed door zijn vermetelheid om de oogen te durven opslaan tot de lieftallige dochter van hun hooggewaardeerden chef. Er waren ook op Kebon Kidoel begeerige ‘musschen’ of, zooals het in de gewone spreektaal heet, pretendenten naar de hand van Anna Vermaas

en er waren alzoo ook naijver en afgunst in het spel. En toen dan ook de verloving wereldkundig werd en Obbinks zegepraal tot een voldongen feit was geworden, ontstaken de hopelooze aanbidders in felle verbolgenheid. Hun harten waren aan het bloeden geslagen en in hun woede hitsten ze den toorn aan, die in alle gemoederen lag opgekropt.

Anna was tegen het begin van den maaltijd ‘uitgekomen,’ wanneer voor de suikerondernemingen de drukke werkzaamheden aanbreken, die den geëmployeerden gedurende een half jaar geen enkelen dag rust gunnen en hen zelfs menigmaal des nachts in de kleeren houden voor de wacht in de fabriek. Dat was voor Obbink dus de gunstigste tijd voor de volvoering zijner plannen, omdat hij het rijk nu feitelijk alleen bezat. Ware ze tegen het einde van den maaltijd uitgekomen, wellicht zou het dan veel vroeger op een botsing met den Controleur zijn uitgeloopen. Nu evenwel moesten zijn medeminnaars op Kebon Kidoel hem het terrein geheel vrij laten. Zoo zag men hem avances maken en zijn omgang met Anna steeds vertrouwelijker worden, zonder in de gelegenheid of bij machte te zijn een spaak in het wiel te kunnen steken. Een enkele, hopelooze poging was aangewend. De heer Vermaas had namelijk in die dagen een anoniem schrijven ontvangen met informatiën omtrent den persoon en het gedrag van den Controleur Obbink. Djiwa's lijdensgeschiedenis

was er met vrij nauwkeurige juistheid in geschetst. Vermaas had echter niet het minste geloof geslagen aan deze inlichtingen. De brief was daarbij in ongekuischte taal geschreven, bevatte zoovele onwaarschijnlijkheden en vloeide zoo over van kwalijk verholen afgunst, dat hij hem half gelezen vol afkeer van zich af geslingerd had. Die onedele wapens der lafhartigheid missen voor den weldenkenden, edelmoedigen mensch immer hun doel. Het zijn giftige pijlen in eigen boezem terechtkomend!

Zoo was men machteloos gebleven tegenover Obbinks streven en had men gaandeweg alle hoop opgegeven, alle uitzicht verloren. En in de gevoeligheid over de geleden nederlaag heerschte op Kebon Kidoel een bittere stemming en zocht de wraakzucht er naar het wapen, waarmede ze haar vijand in zijn trots en overmoed zou kunnen treffen!

IX.

Dat wapen was weldra gevonden.

Nog voor de verlovingspartij in het Groote Huis gevierd was, heerschte er groote vreugde onder de samengezworen vijanden des Controleurs. Onverwachts was de verblijfplaats van de voortvluchtige Djiwa ontdekt geworden en die ontdekking had hun het middel doen vinden om zich met ware voldoening op den trotschaard te kunnen wreken.

Nu we Djiwa weer ten tooneele zien verschijnen, zijn we gehouden ook u, Lezer, eenige opheldering te verschaffen omtrent haar mystieke verdwijning. We hebben uw geduld en uw nieuwsgierigheid niet lang op de proef gesteld, aangezien we de spanne tijds van eenige maanden gedurende welke het ontvluchte meisje zich zoo onnaspeurlijk verborgen had weten te houden en haar geweldenaar aan pijnigende onrust en fellen tweestrijd ten prooi was geweest, slechts vluchtig voorbij zijn gegaan om alleen met enkele woorden melding te maken van 's Controleurs netelige positie en te ge-

wagen van de onverantwoordelijk overmoedige daad zijner verloving, zonder daarbij eenige zekerheid te hebben voor de veiligheid zijner verloofde. We zullen de vluchtelinge niet als door een tooverslag of bij wijze van een welgeslaagd handig goocheltoertje uit haar verborgenheid te voorschijn doen treden, doch haar schuilplaats aanwijzen door den geheimzinnigen sluier in zijn geheel op te heffen.

De Indische lezers en ook de Hollandsche die van Indische toestanden voldoende op de hoogte zijn - maar die zijn er luttel! - zullen nagedacht of zooals ze het zelf noemen 'gepikerd' hebben over de mogelijkheid eener verschuiling als die van Djiwa, onder de gegeven omstandigheden. En het is waar, een dergelijke obscuriteit moge verklaarbaar zijn met betrekking tot den Europeeschen bestuursambtenaar, die toch van al het gebeurde in zijn afdeeling door zijn oppassers en hoofden, zijn handlangers en spionnen op de hoogte gebracht moet worden, zij is dat echter niet tegenover de gedresseerde en meest met macht en aanzien bekleede aanbrengers zelve en dat nog te minder, wanneer het welbegrepen eigenbelang dier speurhonden daarmede gemoeid is, zooals dit het geval was bij den Assistent-Wedono van Tjiworo en Raden Sosmito! De Lezer zou er dus niet mede tevreden zijn, wanneer we Djiwa met het 'hocus, pocus, pilatus!' des goochelaars of met den veelbeteekenenden zwaai van het met bovenaardsche machten bedeelde

tooverstafje des magiërs voor zijn verbaasde oogen deden opdoemen alsof het eenvoudige, Javaansche meisje een geestverschijning ware en we hier met spiritisme of andere mystieke zaken te doen hadden, in plaats van met bestaande toestanden!

Alvorens tot de oplossing van alle raadselachtigheid over te gaan, dienen we allereerst nog nader kennis te maken met iemand, van wien we aan het begin van ons verhaal reeds met een enkel woord hebben melding gemaakt, maar die nochtans vrij wel een onbekende voor ons gebleven is.

De geheimzinnige ‘onbekende’ vervult in vele gewichtige zaken menigmaal een hoofdrol en zijn inmenging was vaak van overwegenden invloed op den loop der wereldsche gebeurtenissen.

Is in vele drama's, catastrophen en strafgedingen van allerlei aard en beteekenis de ‘onbekende’ niet dikwijls de hoofdaanlegger, de hoofdschuldige?

Op slechts vijf paal afstands[1] van de Controleurswoning, doch dieper het gebergte in en in een veel onherbergzamer oord, ligt het particuliere koffieland ‘Ardhirogo.’ Deze onderneming is nog in haar jeugd en de verschillende perceelen zijn pas voor een klein gedeelte ontgonnen en in cultuur gebracht. Ze behoort

(1) Een uur rijdens.

thans toe aan den heer Lentingh, die haar vijf jaren geleden voor het restant van zijn kapitaal, dat hij grootendeels in de tabaksaanplantingen in het Loemadjangsche had verspeeld, overnam uit de handen van den vorigen eigenaar, die er slechte zaken had gemaakt. Lentingh had getracht zelf het land te beheeren en te exploiteeren, maar aangezien hij altijd tabakker geweest was, ontbrak het hem aan de vereischte kennis van de koffie-cultuur en voorzag hij, dat ook hij hier groote verliezen zou lijden. Het overschot van zijn voorheen zoo aanzienlijk fortuin stond alzoo op een gevaarlijk spel en dit deed hem uitzien naar kundige assistentie. Hij vond spoedig wat hij zocht: een jongen man, die zijn eischen niet hoog stelde en van wien hij voorshands de beste verwachtingen koesterde.

Eens had hij een paar dagen voor zaken ter hoofdplaats vertoefd en bij die gelegenheid aan de rijsttafel in zijn hotel kennis gemaakt met een jongmensch, waarmede hij al heel gauw sympathiseerde en accoord kreeg voor de administratie en het beheer van het land Ardhirogo. Het was de heer Overman, gewezen geëmployeerde op een der vele particuliere koffie-ondernemingen in het Blitarsche, waar hij in voortdurende oneenigheid met zijn lastigen Administrateur had geleefd en ten slotte in onmin van gescheiden was. Sedert eenige weken reeds was hij zonder betrekking, schoon hij geen enkelen dag had stilgezeten maar

integendeel al dien tijd ijverig en onvermoeid naar iets anders had uitgezien. Zijn moeite was tot nu toe vruchteloos gebleven en zijn ambteloos bestaan in verband met het dure Indische hotelleven had ten laatste het gansche kapitaaltje verslonden, dat hij eertijds in het Blitarsche door overgroote zuinigheid bijeengespaard had. Was het te verwonderen, dat hij Lentingh's aanbod met gretigheid had aangenomen en reeds den daaraanvolgenden dag het beheer over Ardhirogo aanvaardde?

Overman was op Java geboren uit een Hollandschen vader en een Indische moeder, aangezien hij echter in het belang zijner opvoeding reeds als kind naar Holland was gezonden bleef hij jarenlang verstoken van alle aanraking met het Indisch element en werden daardoor met uitzondering van de donkere haren en oogen alle sporen uitgewischt, die aan zijn Indische afkomst konden doen herinneren. Zelfs na de voltooiing van zijn studiën keerde hij niet naar zijn geboorteland terug, zooals dit bij het meerendeel der Indische jongelui, die hun opvoeding in het Moederland erlangen, natuurlijk wel het geval is. Reeds op vrij jeugdigen leeftijd had hij het gebracht tot officier van administratie bij de marine, dank zij zijn vlug verstand en ruim bevattingsvermogen. In die hoedanigheid maakte hij verscheidene belangrijke zeereizen mede, die hem veel kennis en ondervinding zouden bezorgd hebben, maar hij wierp zich

met den wellust der lichtzinnige jeugd in den maalstroom van zinnelijke genoegens tot zijn ziel er aan verkleefd was. Zijn carrière mislukte binnen weinige jaren geheel en al. De zorgeloosheid aan boord en de ongebondenheid aan den wal deden hem over den kop gaan. Zijn jeugdige leeftijd, de lichtzinnigheid van zijn aard en de onbezonnenheid van zijn geest, alsmede de levenslust zijner kameraden en de uitspattingen daaraan verbonden droegen tot die 'verongelukking' wel veel bij, doch voornamelijk had zijn opvoeding er schuld aan. Zij die in Holland bij ontstentenis der ouderlijke zorgen een wakend oog over hem moesten houden, waren te zelfzuchtig en hunne philopaedische theorieën van te berekenenden aard om goede paedagogen te kunnen zijn. Hun kinderlievende bezorgdheden strekten zich niet veel verder uit dan tot het in nen van het ruime maandgeld, dat voor den 'rijken' Oosterschen knaap overgemaakt werd. Zij lieten hem vrij in de opvatting van zijn studie, vrij in de keuze zijner vrienden en genoegens, vrij in al zijn handelingen. Die zelfstandigheid in verband met het overvloedige zakgeld, dat hem voor allerlei doeleinden uit Indië werd toegezonden, deed hem reeds als jongeling een leven leiden, dat van onbeperkte vrijheid getuigde en zeker weinig strookte met de prilheid zijner jaren. Gelukkig was er iets, dat hem bewaarde voor de verwaarloozing zijner studie. Dat was zijn

vurig verlangen naar de uniform onzer marine-officieren. Die zucht en zijn helderheid van geest deden hem de epauletten verwerven op een leeftijd en met een glans, die niet aan zijn ongebonden levenswijze beantwoordden en bij al zijn kennissen de grootste verwondering baarde.

Als officier werd het er niet beter op. Hij leidde toen een leven van vroolijken Frans onder zijn veelal gefortuneerde kameraden en frequenteerde als Don Juan de bals en de receptiën in de salons of de casino's der hooge wereld. Dat alles eischte groote sommen en zijn uitgaven gingen zijn financiëele krachten ver te boven, vooral toen eenigen tijd na zijn bevordering tot officier de maandelijksche wissels uit Indië voor altijd op zich lieten wachten. Zijn schulden stapelden zich op tot een onrustbarende hoogte, waardoor hij eindelijk gedwongen werd zijn ontslag uit den dienst te nemen. Door zijn ‘berenleiders’ vervolgd nam hij toen de wijk naar Indië. Zoo eindigde zijn carrière in Holland.

Op Batavia aangekomen steeg zijn geldnood op zijn hoogst. De lange mailreis had zijn laatste contanten verteerd en een geldleening was onvermijdelijk, ten einde zijn hooge hotelrekening te kunnen betalen en zich van eenige onmisbare benoodigdheden te voorzien, waarvoor hij in Holland door zijn overhaaste vlucht en het opgezegde krediet niet meer in de gelegenheid was geweest. Hier woonden onder-

scheidene connectiën en familiebetrekkingen van hem, doch gevoeligheid en schaamte over zijn berooiden toestand weerhield hem die kennissen en relatiën op te zoeken en hen om bijstand of protectie te bedelen.

Twee lange maanden bracht hij in Indie's hoofdplaats door met jachtmaken op een baantje, waarmede hij in zijn onderhoud zou kunnen voorzien. Zoo stak hij zich noodwendig in nieuwe schulden en het water was hem ook hier reeds tot aan de lippen gestegen, toen een hulpvaardig vriend zijns vaders, wien hij met het volste vertrouwen zijn netelige positie onomwonden had bloot gelegd, hem eindelijk redding bracht door hem te helpen aan een opzichtersbetrekking op het koffieland ‘Selo gadja’ in het Blitarsche district Wlingi. De reis daarheen maakte een voorschot op zijn tractement noodzakelijk en bezwaarde alzoo opnieuw zijn financieele krachten.

Overman was na zijn gedwongen ontslag bij de marine geheel tot inkeer gekomen. De drukkende last zijner steeds aangroeiende schulden, de vernedering hem door allerlei brutale crediteuren en gewetenlooze geldschieters aangedaan, de schaamte over zijn berooidheid en het oprechte berouw over zijn onbesuisde geldverkwisting, waardoor hij een schoone carrière miste, waren hem een gevoelige straf. Het schuldbesef wierp hem op de folterende pijnbank der gewetenswroeging. Dag en nacht dacht hij over zijn ellendigen toe-

stand na, verweet zich zijn onteerend verleden, beschuldigde zijn mentors van plichtverzaking en beraamde plannen voor die toekomst, die hem uit zijn kommervolle omstandigheden zoude opheffen. Hij vertrok naar Indië met het heilige voornemen, zich te reinigen van de schandvlek, die zijn naam door eigen toedoen aankleefde. Hij zou hard werken, zuinig leven en moedig strijden tot hij zijn schuldeischers tot den laatsten toe onbeschroomd onder de oogen zou kunnen treden.

Hij hield woord en week geen duimbreed af van den leefregel, dien hij zich had voorgeschreven. Pijnigend zelfverwijt herinnerde hem voortdurend aan zijn verplichtingen.

Om en bij de drie jaren bleef hij in dienst van de onderneming ‘Selok gadja.’ Dat was een harde, lange proeftijd voor hem, dien hij met bewonderenswaardige onderworpenheid, kloeke zelfbeheersching en opoffering van alle genoegens doorstond. Hij ging daar nooit uit, kleedde zich bepaald schamel, at zelfs schraal en getroostte zich alleen de meest onvermijdelijke uitgaven, waardoor zijn levenswijze feitelijk te karig en te bekrompen was voor het afmattende Indische klimaat en den zwaren arbeid, die van hem geëischt werd. De gespannen verhouding met den ontevreden, lastigen Administrateur van het land, die tot het ergste soort Indische mopperaars behoorde en weinig grootmoedige beginselen was toegedaan, doofden het laatste sprankje levens-

vreugde in zijn naargeestig bestaan. Toch maakten die herhaaldelijk terugkeerende onaangenaamheden met zijn Chef hem niet moedeloos of weerspannig. Hij verdroeg ze met de lijdzaamheid, waarmede hij de opgelegde ontberingen zijns levens onderging. Zoo leefde hij louter voor zichzelven of liever voor zijn schuldeischers. Elke maand zonderde hij van zijn traktement het weinigje af, dat hij voor zijn eigen levensbehoeften strikt noodig had. Het overige was voor den wijdgapenden berenkuil met uitzondering evenwel van een klein gedeelte dat bestemd werd voor het maken van een reservefondsje voor zich zelven, want hij voorzag wel, dat die gespannen toestand op Selok gadja op den duur onhoudbaar zou zijn en eens vroeg of laat op zijn ontslag moest uitloopen. Toch hield hij het er drie jaren uit. Later begreep hij zelf niet hoe het mogelijk was geweest. In den loop van het derde jaar wijzigde de stand van zaken zich aanmerkelijk en daarmede tevens zijn lijdelijke houding tegenover den Administrateur. Toen waren zijn schulden in die mate geslonken, dat hij de toekomst onbevreesd begon in te staren en overmoedig werd. Zijn geweten was verlicht, zijn hart klopte rustiger en hij ademde vrijer nu de drukkende last der zware verplichtingen hem grootendeels van de schouders was gegleden en zijn reservefonds tot een bevredigend sommetje was aangegroeid. Hij keek zijn Chef niet langer naar de oogen, liet zich diens onheusche

bejegeningen niet meer welgevallen en dat veroorzaakte weldra een onherstelbare vredebreuk, die hem deed heengaan.

Hij scheidde van Selok gadja wel met de herinnering aan zijn armoedig en vreugdeloos bestaan in het hart, maar niettemin tot in zijn ziel verheugd over wat hij hier tot stand gebracht had: de aflossing zijner schulden. Hij droeg het zalige bewustzijn mede zich zelf in zijn eer hersteld te hebben.

Op Ardhirogo, het onherbergzame, meest afgelegen oord in het Tjiworosche, werd hij een kluizenaar in den waren zin des woords. Had hij zich op Selok gadja teruggetrokken met een geldelijk oogmerk, op Ardhirogo sloot hij zich op uit een ware behoefte des harten. Lag ginds een financiëele drangreden aan zijn afzondering ten grondslag, hier dienen we haar te beschouwen uit een zuiver psychologisch oogpunt. Het is wel waarschijnlijk, dat zijn gedwongen terugtrekking uit de samenleving gedurende zijn driejarig verblijf in het Wlingische de kiem had gelegd tot zijn latere kluizenaarsmanie, toch bleef zijn eenzelvige levenswijze op Ardhirogo een zielkundig raadsel voor wie zijn verleden en zijn waren aard kenden.

Aanvankelijk leefde hij hier stil en zuinig met hetzelfde doelwit voor oogen als op Selok gadja, doch hij vereenzelvigde zich allengskens zoo met zijn isolement, dat zijn ziel ten laatste slechts rust en vrede vond in de stille eenzaamheid der Tjiworosche bosschen en bergen.

Alle gemeenschap en contact met de buitenwereld werd verbroken en sinds vernamen de bewoners uit den omtrek niets meer van hem noch van de onderneming zelve.

Lentingh, die zich weer in Loemadjang metterwoon gevestigd had, kwam hem slechts een enkelen keer 's jaars bezoeken om zich van den stand der zaken op de onderneming te vergewissen en geëmployeerden had hij niet naast of onder zich, daarvoor was het land nog te jong en te weinig geëxploiteerd. Hij woonde hier alzoo geheel alleen als Europeaan, terwijl de Controleur van Tjiworo op vijf paal afstands zijn naaste buurman was. Hier leefde hij gedurende een zestal jaren in strenge afzondering, hier verschanste hij zich tusschen bergen en oerwouden tegen elke aanraking met de buitenwereld, hier zocht hij zijn hermitage en vond hij zijn ‘lali djiwo’[1]. Er hebben in het leven soms schokken en omwentelingen plaats, die den mensch doen herboren worden. De latere kluizenaar van Ardhirogo had niets meer uit te staan met den wereldschen en alleen naar zinnelijke genietingen strevenden marine-officier van voorheen, slechts lichamelijk geleken ze elkaar.

In het tweede jaar van zijn verblijf op Ardhirogo had Overman intusschen nog eens een vruchtelooze poging aangewend om zich een bepaald levensdoel te scheppen. De teleurstel-

(1) Zielsvergetelheid.

ling, die hij ondervond, trof hem gevoelig en deed hem tot algeheele afzondering vervallen.

Dank zij zijn volharding in de ontberingen zijns levens mocht hij eindelijk het genoegen smaken aan al zijn geldelijke verplichtingen te hebben voldaan. Toen ontwaakte er een verlangen in zijn ziel, dat daar sinds twee jaren gesluimerd had. Zijn geest gaf er opnieuw vorm aan en herschiep het in een plan, dat weldra tot uitvoering kwam.

Van Selok gadja was hij eenige malen op kosten der onderneming voor dienstzaken naar Soerabaia opgeroepen geworden. Hij was daar telkens een dag of drie blijven vertoeven en had bij die gelegenheden een lieve, jonge dame van Armenische bloedmenging leeren kennen, die een diepen en blijvenden indruk bij hem achtergelaten had. Hij zelf was wat in de dameswereld ‘een mooie vent’ heet en de Armenische schoone was niet ongevoelig voor hem gebleven. Zijn benarde omstandigheden weerhielden hem haar toen ten huwelijk te vragen, doch hij had haar beeld in zijn hart bewaard. Twee jaren waren sedert dien verloopen. Hij had haar niet vergeten, ofschoon hij al dien tijd niets van haar gehoord had en nu hij zich van al zijn verplichtingen ontheven gevoelde, kwam de herinnering aan haar met vernieuwde kracht weer boven. Na een kort wikken en wegen besloot hij dan ook moeite te doen om de kennismaking met haar te vernieuwen. Te dien einde kleedde hij zich op zekeren dag

aan en juist zou hij zijn paard bestijgen om zich op reis te begeven ter volvoering van zijn voornemen, toen zijn postlooper het erf opkwam en hem een pakje brieven overhandigde, dat hij fluks opende.

Het eerste wat hem in handen kwam - het toeval is groot in de wereld - was een verlovingskaart van de Armenische te Soerabaia met zijn eenigen vijand uit vroegere jaren.

Overman was verplet. Hij verkleedde zich in zijn dagelijksch tuinpakje bestaande uit een roodgestreept linnen buisje met dito tot boven de knieën afgesneden pantalon en bloote voeten, een kleeding, die hij in de eerste jaren tegen geen andere verwisselde. Bitterheid heerschte in die dagen in zijn hart, toen verviel hij tot volslagen kluizenaarsmanie!

Na dit verdrietig voorval in zijn leven vertoonde hij zich nimmermeer ‘beneden’ en overschreed zelfs maar een heel enkelen keer de grenzen van zijn koffieperceel. Hij maakte dus nooit eenige visite en niemand dacht er natuurlijk aan bij hem zijn opwachting te komen maken. Obbink was de eenige, die hem met een bezoek had pogen te vereeren, maar hij had den Controleur in die mate afgeschrikt door zijn theorieën en zonderlingheden, dat deze nimmer was teruggekeerd. Zoo leefde hij voort, afgescheiden van de beschaafde wereld de Indische samenleving scherp veroordeelend, haar leden beschimpend en alle conversatie verafschuwend. De maatschappij, de zeden en het

leven der Hollanders in Indië vertoonden zich voor de oogen zijner verbeelding onder de donkerste kleuren en hij was gewoon zijn oordeel over personen en toestanden samen te vatten in één enkel karakteristiek woord: ‘lellig!’ Het Indische Gouvernemet, de inrichrichting van het bestuur, de ambtenaarswereld: ‘lellig!’ De Indische dames met haar vrije levensopvatting, haar indolentie, haar vegeteerend leven: ‘lellig!’ De heeren in reinheid van handel en wandel, in de waarneming hunner plichten: ‘lellig!’ Hun vermaken, hun whisten en omberen, hun bals, receptiën en sociëteitspartijen: ‘lellig!’ Alles, alles ‘lellig!’ vreeselijk ‘lellig!’

Was het te verwonderen, dat men na weinige jaren Overman niet meer kende en van Ardhirogo alleen nog maar de naam was bijgebleven. In den omtrek verdiepte men zich in gissingen en sprak men de meest gewaagde onderstellingen uit. Er waren dan ook allerlei duistere verhalen van Ardhirogo en zijn Beheerder in omloop. Sommige er van geleken op ware sprookjes.

De inlandsche wereld beweerde, dat er booze geesten, gendroewo's en pontianaks op het land huisden, die er de wegen onveilig en levensgevaarlijk maakten. De Europeesche bewoners uit de omgeving spraken van den Administrateur der onderneming als van den held uit het een of ander mythisch of legendarisch verhaal. De geruchten, die zich van Ardhirogo

verspreidden, sponnen zich met de jaren tot wonderbaarlijke en raadselachtige vertellingen uit, die de onderneming ten laatste in een ondoordringbaren nevel van geheimzinnigheid hulden.

Overmans levensbeschouwing was niet geheel oorspronkelijk, zijn oordeel niet zelfstandig. Hij had op Ardhirogo enkele boeken gevonden, die door den vorigen eigenaar waren achtergelaten. Het waren eenige van Multatuli's voornaamste werken en een paar jaargangen van ‘de Dageraad’. Die geschriften hadden hem op het eerste gezicht reeds geboeid. Hij had ze gelezen, herlezen en bestudeerd tot hij den inhoud er van schier geheel in zich had opgenomen en de theorieën en diepzinnige, wijsgeerige bespiegelingen dier schrijvers als de eenige, onomstootelijke waarheid leerde beschouwen. Die boeken deden hem in de eenzaamheid veel kwaad. Ze maakten zoo'n overweldigenden indruk op hem, dat ze zijn gedachtengang wijzigden, zijn ideeën hervormden en een ommekeer in zijn gemoedsleven ten gevolge hadden. Ze waren zijn eenige lectuur in al de jaren, die hij hier in stille afzondering doorbracht, niet echter bij gebreke aan iets anders en voor hem iets meer geschikts, - want Ardhirogo was lid van een uitgebreid leesgezelschap, zooals op de meeste plaatsen in Indië bestaan, - maar omdat hij de daarin voorkomende romans, tijdschriften en illustratiën als hun schrijvers zelve te ‘lellig’ vond om ze zijn aandacht waardig te keuren. De

leestrommels gingen zoodoende ongeopend zijn huis weer uit en de eigenaar van het perceel betaalde de hooge maandelijksche contributie van vijf gulden dus geheel ‘pertjoema’(1). Het waren vooral Multatuli's werken, waarin hij opging en hij koesterde voor den grooten Denker een eerbied, die naar verafgoding zweemde. Hij gaf zich aan zijn lievelingsboeken over met verzaking van alle andere litteratuur en trachtte zich de critiek, de zeggingskracht en wijze van uitdrukken des Auteurs toe te eigenen met de devotie, waarmede de godsdienstdweper in zijn heilige boeken leeft en zich bij zijn spreken als bij zijn schrijven alleen van hun taal bedient. Zoo werd hij een volbloed Multatuliaan tot in hart en nieren en op end' op een Dageraadsman. Het kon dus al niet anders of hij moest tot eenzijdige en onzelfstandige beschouwingen vervallen en zijn declineerende oordeelvellingen over menschen en zaken als zijn teruggetrokken levenswijze zelve getuigden dan ook van de beperktheid van zijn blik en van het verkeerde spoor, waarin zijn gedachtengang was geleid. Met die eenzijdigheid van inzichten en overdrevene ingenomenheid met zijn geestesvrienden was hij den Controleur Obbink hij gelegenheid van diens bezoek letterlijk op het lijf gevallen. Hij had hem met zijn overgenomen theorieën en principes vervolgd en voor altijd verdreven,

(1) Vergeefs, nutteloos.

een lot, dat waarschijnlijk een ieder was wedervaren, die het had durven wagen den grond van Ardhirogo te betreden.

Het moet erkend worden, dat Overmans aanbidding voor Multatuli in één opzicht van heilzamen invloed op hem was en tot vruchtdragende resultaten leidde. Dat was in zijn omgang met de opgezetenen van het perceel, eenvoudige, trouwe menschen, die om zoo te spreken van toeten noch blazen wisten, omdat de 'zegeningen' der Christelijke beschaving nog niet tot hen waren doorgedrongen. De meesten hunner waren nog nooit buiten de grenzen hunner dessa geweest en behalve met de beheerders van Ardhirogo en de Controleurs van Tjiworo waren deze nederige dessalieden nimmer in eenige aanraking geweest met de Europeesche maatschappij met haar vele verdorvenheden, noch met hun ontaarde broeders en zusters in de door Christen-volken meer bewoonde streken. Hun blik richtte zich niet verder dan de kleine, deugdzame omgeving waarin ze geboren en getogen waren. De gebeurtenissen buiten hun dessa kwamen hun zelden of nooit ter oore en van hetgeen buiten Tjiworo in de drukke, woelige wereld plaats vond, hadden ze zelfs geen vaag begrip.

Overman gevoelde zich gelukkig te midden dezer opgezetenen, over wie hij niet den staf des heerschers voerde, maar onder wie hij als een vader optrad met toepassing van de ideeën in 'Vrijen arbeid' en de humaniteitsbeginselen in de

'Havelaar' en de verrassende uitkomsten van zijn tactiek vielen niet te loochenen. Hij bewees ten minste hierdoor de juistheid van Multatuli's beweringen en inzichten voor een kleine inlandsche maatschappij als die op Ardhirogo.

De Javaansche taal verstond hij in al haar moeielijkheden en fijnheid van onderscheidingen. Door bemiddeling zijner njai had hij haar grondig leeren verstaan en hij was daardoor bij machte ook zijn volkje door en door te leeren kennen. Hij doorgrondde het karakter en het wezen van al zijn werklieden, kende aller behoeften en geaardheden en vergat nimmer daarmede rekening te houden. Hij dwong ze niet als slaven tot den arbeid, behandelde ze nooit onmenschlievend, knevelde ze niet en beknibbelde nimmer hun loonen. Hij riep daardoor een toestand op Ardhirogo in het leven waarvan een tweede voorbeeld waarschijnlijk in Indië nooit bestaan heeft. De bevolking was welvarend, leefde onderling in de meest vredelievende verhoudingen en hing haar weldoener aan met de grootst mogelijke verknochtheid. De onderneming Ardhirogo kende haar wedergade niet. Opmerkelijk en een bewijs van groote aanhankelijkheid en toewijding waren de teruggetrokkenheid en de schuwheid waarin ook deze opgezetenen leefden. De Administrateur van dit koffieland was één met zijn volk.

Het oordeel der Europeanen in Indië over den Inlander is zeer uiteenloopend, ja, hemelsbreed verschillend. Er zijn er velen, die hem

hoogschatten en hem een goed hart toedragen, doch ook het aantal, dat hem als dier beschouwt en geheel als zoodanig behandelt, is mede legio. De laatsten doen veel kwaad aan het prestige en ondermijnen het overheerschend gezag. Een Hollander zooals Overman verheft ons in de oogen van den inlander en bevestigt de fondamenten van onze overheersching, al is hij ook maar een particulier die feitelijk niets met het Gouvernement heeft uit te staan. Vergelijk hem met een Controleur Obbink, die uitgezonden werd voor het omhoog houden van de banier van ons gezag in het schoone, rijke Indië en daarvoor een hoog loon ontvangt uit 's Rijks schatkist. De moraliteit van het overheerschende ras, zoowel van particulier als ambtenaar, is een steunpilaar onzer koloniale macht!

Iets was er - we mogen het niet verzwijgen helaas - dat een donkere schaduw wierp op de reinheid van Overmans handel en wandel in dit eenzame, onbekende oord van Tjiworo. Dat was zijn wederrechtelijk opkoopen van Gouvernements-koffie en daardoor was hij schuldig, al poogde hij zich ook de overtuiging van de verschoonbaarheid van zijn strafbare daad op te dringen. Voor den oningewijden lezer kan een nadere uiteenzetting van dit schuldige feit niet ongewenscht zijn.

In vele gewesten is de inlander gehouden op daarvoor bruikbare gronden geheel voor eigen rekening en uitsluitend voor 't Gouver-

nement koffie te telen. Dat is het tegenwoordig nog bestaande stelsel van gedwongen koffiecultuur, een stelsel, dat bij rijke productiën millioenen aan batige saldo's in de Nederlandsche schatkist werpt, waarmede in het Moederland zooveel grootsche ondernemingen werden begonnen en zulke reuzenwerken tot stand kwamen. De inlander zorgt voor de Gouvernements-koffietuinen, hij plukt en bewerkt de vrucht om zijn productie daarna af te leveren in de soms ver verwijderde Gouvernements-pakhuizen. Hij ontving tot voor korten tijd voor al dien arbeid voor eigen rekening en risico de som van veertien gulden per picol zuivere opbrengst, thans is die prijs met één gulden verhoogd. Het Gouvernement, dat niet veel meer te doen heeft dan zorg te dragen voor de geregelde contrôle en inspectie der tuinen, den bouw der pakhuizen en het transport naar Europa, zet de koffie menigmaal zelf voor een plus minus vierdubbelen prijs van de hand.

Wanneer men nu weet, dat ook de particuliere koffiecultuur een voorname tak van industrie op Java is en dat hare ondernemingen overal in de eenzame bergstreken der binnenlanden verspreid liggen dikwijls te midden of in de onmiddellijke nabijheid der Gouvernements-tuinen, dan ligt de gevolgtrekking voor de hand, dat veel Gouvernements-koffie in de pakhuizen der particulieren terecht komt. Een inlander is door geld gemakkelijk te verblinden en te misleiden en sommige koffieboe-

ren trekken hiervan partij om hem tot den clandestienen verkoop van zijn koffie te bewegen. Ze hebben hem daartoe slechts enkele guldens per picol meer te bieden dan het Gouvernement daarvoor belieft te betalen. Een meerdere opbrengst van b.v. vijf gulden per picol maakt voor den verkooper op den te laag gestelden prijs van veertien à vijftien gulden een enorm verschil uit, terwijl de opkoopers zich mede hooge winsten verzekeren door die wederrechtelijk aan het Gouvernement ontnomen koffie tegen vijftig à zestig gulden per picol aan de markt te brengen. Zoo komt de een den ander tegemoet. Het is licht te begrijpen, dat deze clandestiene handel niet dan met de grootste omzichtigheid gedreven kan worden, aangezien hij als een zware overtreding gestraft wordt. Toch bestaat hij in sommige streken op veel grooter schaal dan men wellicht op Batavia, Buitenzorg of in Den Haag vermoedt. Het Gouvernement tracht dezen sluikhandel te coupeeren door allen door- en afvoer van particuliere koffie zonder ‘pas’ te verbieden. Men begrijpt, dat deze maatregel niet afdoende is, tenzij men met volkomen juistheid de productie van elke particuliere onderneming zou kunnen ramen. Maar dit is niet doenlijk en hoe gemakkelijk is het niet de productie van een koffieland, dat b.v. een 1500 picol per jaar oplevert, met een derde aan Gouvernements-koffie te verhoogen en alzoo te doen stijgen tot een paar duizend

picol om geen hooger getal te noemen. Zoo kunnen duizenden voor de Nederlandsche schatkist verloren gaan. Is de Regeering hiervan eigenlijk wel voldoende overtuigd?

Ardhirogo dreef den clandestienen handel in Gouvernements-koffie met de omliggende dessa's in het groot, zoodat de afvoer per jaar gemiddeld zeshonderd picol beliep, hoewel de feitelijke productie der jeugdige onderneming de tweehonderd picol niet overschreed. En dat dit zoo ongestraft eenige jaren achtereen kon plaats hebben moet voornamelijk verklaard worden uit het feit, dat de dessa-hoofden in dien handel betrokken waren en dus belang hadden bij het ‘toetoepen’[1] der oogen. Toch begreep het Europeesch bestuur er alles van en er was een tijd, dat geheel Ardhirogo door een cordon van politie was omringd. Doch de wegen waar langs de koffie binnengebracht werd waren zoo verborgen en geheimzinnig, dat men er nimmer in slaagde een overtreder te overvallen. Er was daar zelfs in de nabijheid een verborgen weg, dien de Chineezen sedert eenige jaren ongestraft gebruikten voor het binnensmokkelen van opium in een paar Residentiën.

Het is ons nu duidelijk geworden wie het sprookje van de booze, den menschen vijandig gezinde geesten in de wereld hadden gebracht en tevens met welke bedoeling het verzonnen

(1) Sluiten.

was. Het waren Overmans leveranciers van goedkoope koffie zelve geweest, die zich daardoor meerdere vrijheid in hun handel en veiligheid voor hun persoon poogden te verzekeren. En hun verzinsel was niet zonder succes. Ook de inlandsche politie voelde zich op of om Ardhirogo niet op haar gemak.

Overman bezwaarde zijn geweten niet door dien verboden opkoop van koffie, dewijl hij zich in eigen oogen geenszins schuldig achtte. Hij was zich het kwaad niet bewust, dat hij hier bedreef. Integendeel. Hij beschouwde dien opkoop als een soort van plichtmatige tegemoetkoming aan den inlander, die door het Gouvernement zoo deerlijk te kort wordt gedaan. In die overtuiging zou zijn standpunt zuiverder en zijn wederrechtelijke handelwijze verschoonbaar geweest zijn, indien hij den eigenaar van Ardhirogo er niet door verrijkt en zichzelven de procenten er van niet had laten welgevallen. Nu waren zijn quasi-optreden tegen het Indisch Gouvernement onder den invloed zijner Multatuliaansche begrippen en zijn voorgewende offervaardigheid voor den geplunderden Javaan niet van winstbejag vrij te pleiten en dit ontnam hem alle aanspraak op strafontheffing. Hij zou nochtans onder verzachtende omstandigheden zijn gestraft, ware het gelukt hem voor den rechter te dagen en het ‘schuldig’ over hem te doen uitspreken.

We willen deze biographische schets niet eindigen zonder nog even in het kort melding

gemaakt te hebben van de waardige inlandsche vrouw, die Overman van zijn komst op Selok gadja tot het oogenblik, waarop we het wagen den kluizenaar aan onze Lezers te doen kennen, met onkreukbare trouw en strikte eerlijkheid had gediend en van wie hij in al die jaren zooveel goeds en edels ondervond, dat ze een voorname plaats in zijn bestaan had ingenomen. Zijn njai Sarina had hem zoowel hier als ginds belangrijke diensten bewezen in den berooiden staat zijner geldmiddelen en aan haar zuinigheid en haar beleid in verband met zijn eigen spaarzaamheid was het te danken, dat hij in betrekkelijk korten tijd zijn geldnood te boven kwam. Ze bekleedde in zijn huis verschillende functiën, ze was behalve haar eigenlijke bestemming ook kokki, huisbediende, kebow en baboe tjoetji[1], betrekkingen, die in een Indische huishouding elk op zichzelve door afzonderlijke mannen of vrouwen worden vervuld, hetgeen, zooals van zelf spreekt, een groot aantal bedienden noodzakelijk maakt en een hoogen post van uitgaven met zich medebrengt. Ook in vele andere opzichten wisten haar overleg en doorzicht noodelooze uitgaven te voorkomen. In één woord: deze Njai verstond als de beste blanke huisvrouw de kunst om met weinig huishoudgeld veel tot stand te brengen. Er zijn onder de inlandsche huishoudsters weinige Sarina's

(1) Waschvrouw.

en Djiwa's die hun heer niet op alle mogelijke wijzen bedriegen door in vereeniging met de andere bedienden heimelijk te knoeien en te stelen.

Sarina was schier geheel misdeeld van vrouwelijke schoonheid. Toch zou Overman niet afkeerig geweest zijn van een huwelijk met ‘de moeder zijner kinderen,’ ware hun concubinaat niet kinderloos gebleven. Zijn scherpe afkeuring over Obbinks wreede handelwijze jegens Djiwa geeft ons recht tot deze onderstelling. Hij noemde den Controleur van Tjiworo een cynist, een onmensch, niet waardig de distinctieven zijner machtsbekleeding te dragen; want hij kende de geheele lijdensgeschiedenis der arme Djiwa beter dan eenig ander bewoner van Tjiworo, omdat ze hem tot haar beschermer had ingeroepen en Ardhirogo haar tot toevluchtsoord diende.

Ja, hier had ze zich verborgen: en kon ze geschikter schuilplaats kiezen dan dit onbekende en gevreesde plekje gronds te midden van woeste bergen en maagdelijke wouden? Hier had ze zich verscholen als een aan de jacht ontkomen hinde, hier waren vervolgers en speurhonden haar spoor bijster geworden en hier had ze in al de stilte harer verborgenheid het aanzijn geschonken aan een lief, aangebeden jongetje.

EINDE VAN HET EERSTE DEEL.